

การศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
นอกระบบโรงเรียนในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3

ปริญญาบัตร

ของ

สุกิจ กสิขแก้ว

13 ส.ค. 2532

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประธานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
กันยายน 2531

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

167395

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบใต้พิจารณาปริญญาบัตรฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

..... ประธาน

(รศ. ดร. ประม ภิรมานนท์)

..... กรรมการ

(ผศ. ดร. เสาวนีย์ เสนาสุ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(รศ. ดร. ประม ภิรมานนท์)

..... กรรมการ

(ผศ. ดร. เสาวนีย์ เสนาสุ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผ. ศ. เขียวศรี วิวิธสิริ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญาบัตรฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศ. ดร. สมพร บัวทอง)

วันที่...๗... เดือน...ตุลาคม... พ.ศ. ๒๕๓๑

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยการให้คำปรึกษา แนะนำและตรวจแก้ไข
ข้อบกพร่องนับแต่เริ่มดำเนินการจนแล้วเสร็จจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์
และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เสนาสุ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่าน
เป็นอย่างมากและขอกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เขียวศรี วิวิธสิริ อาจารย์ที่ปรึกษา
นิสิตปริญญโท สาขาการศึกษาผู้ใหญ่รุ่นที่ 6 และกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ ซึ่งท่านได้
กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และให้กำลังใจในการจัดทำปริญญานิพนธ์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ดร.ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์
ดร.สมเกษ สิทธิพงศ์พิทยา และคุณพิสนต์ ประทานเชาวโน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์
เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือ

ขอขอบคุณพัฒนาการจังหวัดและเจ้าหน้าที่ ที่ทำการพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ
นครราชสีมา สุรินทร์ และอุบลราชธานี ที่ได้อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวม
ข้อมูล ตลอดจนพัฒนาการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบ
แบบสอบถามเป็นอย่างดียิ่ง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับความช่วยเหลือ แนะนำอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์
ดร.สุนทร โคตรบรรเทา รองศาสตราจารย์ ดร.ณงค์ อารยะวิญญู อาจารย์สมปอง
ภูวรางกูร คุณมนตรี กรรพุมมาลย์ และเพื่อน ๆ นิสิตการศึกษาผู้ใหญ่ รุ่นที่ 6 ทุกคน
ที่คอยให้คำแนะนำ ปรึกษาร่วมกันในการจัดทำปริญญานิพนธ์มาโดยตลอด ผู้วิจัยขอขอบ
ไว้ ณ โอกาสนี้

คุณค่าอันพึงมีจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อเป็นพระคุณแก่บิดา มารดา
ครู อาจารย์ ทุกท่านที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนและให้ความรู้ต่าง ๆ อันเป็นการวาง
รากฐานการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย

สุกิจ กลีบแก้ว

กันยายน 2531

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
ความหมายและหลักการเกี่ยวกับเรื่องของบทบาท.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน.....	14
แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน....	22
บทบาทของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน..	26
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	31
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	36
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	36
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	38
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	39
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	40
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม.	45
ตอนที่ 2 บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร.	47

ตอนที่ 3	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากร.....	63
ตอนที่ 4	เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร.....	68
ตอนที่ 5	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวัง ของพัฒนากร.....	73
ตอนที่ 6	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพัฒนากร...	83
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	87
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	87
	ประชากร.....	87
	กลุ่มตัวอย่าง.....	88
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	88
	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	89
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	89
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	90
	อภิปรายผล.....	94
	ข้อเสนอแนะ.....	106
	บรรณานุกรม.....	109
	ภาคผนวก.....	117
	ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	37
2	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม	46
3	ค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ในด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา	48
4	ค่าเฉลี่ยของบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรในด้านการจัดตั้งและ พัฒนาองค์กรประชาชน	51
5	ค่าเฉลี่ยของบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรในด้านการพัฒนาคุณภาพ ของประชาชน	54
6	ค่าเฉลี่ยของบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรในด้านการสร้างเสริม อาชีพและรายได้ของประชาชน	57
7	ค่าเฉลี่ยของบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรในด้านการประสาน กิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ	60
8	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรเพศชายและหญิง	63
9	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไป	64
10	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 35 ปี ขึ้นไป	65
11	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรที่มีระยะเวลาที่ดำรง ตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปี ขึ้นไป	67
12	เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรเพศชายและหญิง	69
13	เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี ขึ้นไป	70

14	เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 35 ปี ขึ้นไป	71
15	เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีระยะเวลาที่ ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปี ขึ้นไป	72
16	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร โดยส่วนรวม	74
17	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร เพศชาย	75
18	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร เพศหญิง	76
19	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีวุฒิทางการศึกษากว่าปริญญาตรี	77
20	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป	78
21	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี	79
22	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีอายุ 35 ปี ขึ้นไป	80
23	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี	81
24	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร 10 ปี ขึ้นไป	82
25	ค่าความดีของปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงานของพัฒนากร ...	83
26	ค่าความดีของข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของพัฒนากร	85

บัญชีภาพประกอบ

	ภาพประกอบ	หน้า
1	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรเพศชาย และหญิง ...	63
2	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไป	64
3	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 35 ปีขึ้นไป	66
4	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรที่มีระยะเวลาที่ดำรง ตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป	67
5	เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรเพศชายและหญิง	69
6	เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษากว่า ปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไป	70
7	เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 35 ปีขึ้นไป	71
8	เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีระยะเวลาที่ ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป ...	73
9	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร โดยส่วนรวม	74
10	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร เพศชาย	75
11	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร เพศหญิง	76
12	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีวุฒิทางการศึกษากว่าปริญญาตรี	77
13	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป	78

14	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี	79
15	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป	80
16	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี	81
17	เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร 10 ปีขึ้นไป	82

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาชนบทเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อยกฐานะฐานะความเป็นอยู่ของชาวชนบทให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ เพราะประชาชนของประเทศประมาณร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบท ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก ฐานะความเป็นอยู่ยากจน ขาดความรู้ในทางต่าง ๆ ขาดบริการด้านสุขภาพอนามัย ขาดแคลนสาธารณูปโภคต่าง ๆ หรือได้รับบริการแต่มีคุณภาพต่ำกว่าคนในเมืองแทบทุกด้าน แม้กระทั่งสินค้าที่ซื้อในราคาถูกกว่า

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชนบทเป็นวัฏจักร เกี่ยวเนื่องกันไปเหมือนลูกโซ่ และมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างตรงจุด ซึ่งการแก้ไขปัญหในชนบทโดยทั่วไปเป็นภารกิจของรัฐบาลที่จะต้องระดมสรรพกำลังที่มีอยู่ทั้งหน่วยงานของรัฐ เอกชน และอาศัยความร่วมมือของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งวิธีระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการพัฒนา เป็นการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2524 : ๗)

การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้ในการพัฒนาชนบท โดยมีหลักการมุ่งกระตุ้น ส่งเสริม ให้ประชาชนแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่ม ได้รู้จักใช้ความสามารถของตนที่มีอยู่เพื่อช่วยตนเองและเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ท้องถิ่น โดยอาศัยความทองการและความศรัทธาเริ่มของประชาชนในชุมชนมาเป็นหลักในการดำเนินงาน โดยให้ประชาชนสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาคิดด้วยตนเอง และรู้จักทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาถิ่นที่อยู่อาศัย อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติโดยส่วนรวมต่อไป

แนวความคิดในการพัฒนาถือว่าคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การพัฒนาประเทศก้าวหน้าไปได้อย่างดี เนื่องจากคนเป็นทรัพยากรสำคัญในชุมชนที่พลัดแปลงเร่ร่อนอยู่ในตัว สามารถ

ที่จะคิดเอง ทำได้เอง และจัดแจงได้ในตัวเองหากได้รับการพัฒนาที่ถูกต้องทาง (กรมการพัฒนาชุมชน. 2529 : 17) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเน้นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คือ มีความรู้ สามารถคิด กระทำ และตัดสินใจแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เครื่องมือสำคัญที่จะทำให้คนกลายเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาก็คือ การให้การศึกษา (สุนทร โคตรบรรเทา. 2524 : 3) เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และเป็นการพยายามเพื่อเพิ่มคุณภาพของชีวิต มุ่งให้บุคคล และสังคมมีความเจริญและความเข้าใจอันดีต่อกัน

กิจกรรมการศึกษาที่จัดให้แก่ประชาชน มีทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน มีผู้ประมาณไว้ว่า ตลอดชีวิตของคนสิ่งที่เราได้เรียนรู้จากการศึกษาในระบบโรงเรียนมีไม่ถึงร้อยละ 25 ของประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหมด ส่วนที่เหลืออีกมากกว่าร้อยละ 75 เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่แสวงหานอกระบบโรงเรียน (ปฐม นิคมานนท์. 2528 : 4) ดังนั้น การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีความสำคัญ และการจัดการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่จะต้องจัดให้แก่ประชาชนในลักษณะของการศึกษาต่อเนื่อง ตามแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต

เมื่อพิจารณาจากสถิติของผู้จบการศึกษามาศึกษาต่อ จะเห็นว่าในปีการศึกษา 2528 มีผู้ที่ไม่ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาจำนวนถึงร้อยละ 43.12 (อุทัย กุลยเกษม. 2529 : 1) และถ้าพิจารณาจากประชากรทั้งหมดจะเห็นว่าประชาชนกว่า 40 ล้านคนที่ไม่ได้ศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียน (สุนทร สุนันท์ชัย. 2529 : 90) ประชาชนเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการศึกษาตามความจำเป็นของชีวิต และรูปแบบการศึกษาที่จะเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนได้ที่ดีที่สุดก็คือ การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีหน่วยงานที่รับผิดชอบมากมาย ทั้งหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน ที่ดำเนินงานจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านให้ความรู้พื้นฐาน ด้านอาชีพ และการบริการข่าวสาร ข้อมูล ซึ่งมีรูปแบบการจัดแตกต่างกันไปตามนโยบาย วัตถุประสงค์ และลักษณะการจัดกิจกรรมของหน่วยงานนั้น ๆ

หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2529 : 1 - 2)

1. หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาเป็นหลัก เพื่อพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ ความพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง และพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับสูงขึ้น หน่วยงานประเภทนี้ ได้แก่ กรมการศึกษานอกโรงเรียน และหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นงานรอง ได้แก่ กรมต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน

2. หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่มีไว้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษาโดยตรง แต่จัดเพื่อเสริมงานหรือภารกิจหลักของหน่วยงานนั้น ๆ ได้แก่ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงมหาดไทย ที่มีเจ้าหน้าที่พัฒนากรออกไปร่วมปฏิบัติงานกับประชาชนในระดับตำบล หมู่บ้าน โดยปฏิบัติงานรับผิดชอบเขตพัฒนาตำบล ตำบลละ 1 คน และได้กำหนดให้พัฒนากรที่ประจำตำบลทำหน้าที่ ดังนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน.

2530 : 26 - 33)

1. จัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา
2. จัดตั้งและพัฒนาองค์กร ประชาชนให้สามารถเป็นหน่วยนำในการพัฒนา
3. พัฒนาคุณภาพของประชาชน
4. ส่งเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชนให้พอมีพอกิน
5. ประสานกิจกรรมการพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ
6. หน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

เมื่อพิจารณาจากภารกิจของพัฒนากรตามที่กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานไว้ เห็นได้ว่า การปฏิบัติงานตามบทบาทของพัฒนากรมีส่วนสัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะถือว่าพัฒนากรเป็นเจ้าหน้าที่ผู้หนึ่งที่ได้นำบทบาทที่สำคัญ คือ การให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่ประชาชนในชุมชน กิจกรรมที่ถือว่าเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนากรจัดสำหรับประชาชนในชุมชน ได้แก่ การฝึกอบรม ให้คำแนะนำชี้แจง จัดประชุม จัดนิทรรศการ จัดทัศนศึกษาดูงาน และจัดการศึกษาโดยวิธีการอื่น ๆ ให้แก่ประชาชนทั้งเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ เพื่อเป็นการกระตุ้น ส่งเสริม และ

สนับสนุนให้ประชาชนได้รับความรู้ ชาวสารขมวด และทักษะอาชีพ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ ตามความต้องการของชุมชนตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นสอดคล้องกับหลักวิชาการและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล

วิธีการพัฒนาชุมชนโดยเนื้อแท้แล้วก็คือการให้การศึกษาในระบบโรงเรียน

(ธานี เสงี่ยม. 2520 : 58) การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงมุ่งในด้านการพัฒนาตัวบุคคล เพราะเชื่อว่าหากใดคนที่มีความรู้แล้ว ก็จะส่งผลโดยตรงไปสู่การพัฒนาสังคมและโดยส่วนรวม

ในทางปฏิบัติพัฒนาการของหลายบทบาทเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามหลักการและแนวทางที่กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดหน้าที่ไว้ แต่การปฏิบัติหน้าที่ของพัฒนากรเท่าที่ผ่านมามีต้องประสบกับปัญหาหลายด้าน ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนได้สรุปไว้ว่า พัฒนาการที่ลงไปทำงานในหมู่บ้านเมื่อไปประสบปัญหาของชาวบ้านซึ่งมีมากมายหลายอย่าง มักจะล้มเหลวหน้าที่ของตนเอง

(กรมการพัฒนาชุมชน. 2522 : 37) อีกทั้งพัฒนากรซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานที่สัมพันธ์กับการศึกษาในระบบโรงเรียน ในการที่จะจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้เกิดการพัฒนา ยังไม่เข้าใจรูปแบบของการจัดการศึกษาระบบโรงเรียน (อุทก เขียววงศ์. 2524 : 31) และไม่ได้ปฏิบัติตามบทบาทในฐานะเป็นตัวกลางในการนำข่าวสาร ขอมูลทางราชการไปสู่ประชาชนในชนบทอย่างแท้จริง (รุ่งโรจน์ ตั้งสุริยกิจ. 2526 : 70) นอกจากนี้ สมศักดิ์ อิทธิไกรวงศ์

(2529 : 41) ได้สรุปว่า งานพัฒนาชุมชนค่อนข้างเป็นแนวความคิดและเป็นนามธรรม จึงเป็นการลำบากใจสำหรับพัฒนากร ที่จะนำแนวความคิดนั้นไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลที่ได้ครบถ้วน ในบางครั้งพัฒนากรเองก็ไม่มั่นใจในการปฏิบัติภารกิจของตนว่ามีความเหมาะสมหรือถูกต้องตามหลักการหรือไม่ เพราะไม่สามารถสรุปแบบของการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนลงไปได้ การประเมินผลงานพัฒนาชุมชนในปัจจุบันจึงยังไม่เป็นที่น่าพอใจมากนัก

จากการศึกษาของ จิตยา สุวรรณะชฎ (2510 : 163 - 168) เกี่ยวกับความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร พบว่า พัฒนาการส่วนใหญ่แล้วไม่มีหลักการแน่นอนว่าจะปฏิบัติตามหลักเกณฑ์พัฒนาชุมชนหรือหากว่าเป็นผู้นำท้องถิ่นเสียเอง มีพัฒนากรเพียงร้อยละ 33.96 ที่ปฏิบัติตามบทบาทของตนถูกต้องตามหลักการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ ชัยพร พิณศิริ (2529 : 19)

ยังให้ทำการศึกษาและสรุปว่า บทบาทของพัฒนากรในฐานะผู้ประสานงานพัฒนาต่าง ๆ ไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นต้นว่า ด้านการเกษตร การสาธารณสุข และการศึกษา เพราะเห็นว่า พัฒนากร ไม่มีความรู้ ความสามารถ และ ประสิทธิภาพเพียงพอ

ปัญหาความไม่เข้าใจบทบาทในการปฏิบัติงานของพัฒนากร ตามแผนงานพัฒนาชุมชน ที่สัมพันธ์กับการศึกษาระบบโรงเรียน ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้ บรรลุไปสู่เป้าหมาย ตามนโยบายที่กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดเป็นแนวทางไว้ ดังนั้น เรื่องบทบาทของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษาระบบโรงเรียน ทั้งในคำณวนาที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังจึงเป็นประเด็นปัญหาที่ควรแก่การศึกษาและวิจัย เพื่อจะได้นำผลไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของพัฒนากรให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษามหาบทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษา นอกระบบโรงเรียน ตามความคิดเห็นของพัฒนากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในท้องถิ่นระดับตำบล
2. เพื่อศึกษามหาบทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับตัวแปร ด้านเพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร
3. เพื่อเปรียบเทียบมหาบทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร โดยพิจารณา ตามตัวแปรด้าน เพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร
4. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพัฒนากรในการปฏิบัติงานพัฒนา ชุมชนที่สัมพันธ์กับการศึกษาระบบโรงเรียน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้านี้ ทำให้ทราบปริมาณความมากน้อยในการปฏิบัติงานตาม บทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ตลอดจนปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ เพื่อเป็น

แนวทางในการพิจารณากำหนดบทบาทของพัฒนากร เพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2. ผลที่ได้จากการศึกษานี้ ทำให้ทราบความแตกต่างเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตาม
บทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรในส่วนที่สัมพันธ์กับตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์สำหรับการบริหาร งานและการพัฒนาบุคลากร ของกรมการพัฒนาชุมชนในโอกาสต่อไป

3. ผลที่ได้จากการศึกษานี้ จะเป็นแนวทางสำหรับการประสานการปฏิบัติงาน
ระหว่างหน่วยงานที่มีการจัดกิจกรรม หรือโครงการที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. พื้นที่

การศึกษาในครั้งนี้กระทำในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3 ซึ่งคลุมเนื้อที่ 7 จังหวัด
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ยโสธร ศรีสะเกษ
สุรินทร์ และอุบลราชธานี

2. ประชากร

ประชากรสำหรับการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ พัฒนกรซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่พัฒนา
ชุมชนเขต 3 ซึ่งปฏิบัติงานประจำอยู่ในตำบลต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 793 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ สุ่มมาจากประชากรในข้อ 2 โดยการสุ่ม
อย่างง่ายมา จำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 32.79 ของประชากร (รายละเอียดการสุ่ม
เสนอในบทที่ 3)

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ คุณสมบัติของพัฒนากร แบ่งเป็น 4 ตัวแปร คือ

4.1.1 เพศ จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) ชาย

2) หญิง

4.1.2 วุฒิต่างการศึกษา จำแนกเป็น 2 ระดับ คือ

- 1) ทำกว่าปริญญาตรี
- 2) ปริญญาตรีขึ้นไป

4.1.3 อายุ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

- 1) ทำกว่า 35 ปี
- 2) 35 ปีขึ้นไป

4.1.4 ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

- 1) ทำกว่า 10 ปี
- 2) 10 ปีขึ้นไป

4.2 ตัวแปรตาม แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

4.2.1 บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบ

โรงเรียน

4.2.2 บทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบ

โรงเรียน

ทั้งบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังทั้ง 2 ประการข้างต้น งานวิจัย

ครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ

- 1) ด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา
- 2) ด้านการจัดตั้งและพัฒนากองกรประชาชน
- 3) ด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน
- 4) ด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน
- 5) ด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. พัฒนาการ หมายถึง ข้าราชการพลเรือนตำแหน่งเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน และนักพัฒนาชุมชน ทั้งระดับ 1 - 5 สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย อยู่ในความปกครองบังคับบัญชาโดยตรงของพัฒนาการอำเภอ มีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนประจำอยู่ในตำบล

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดให้แก่ประชาชน นอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งมีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เพื่อให้ประชาชนรู้จักคิดแก้ปัญหา ปกป้องอาชีพ และพัฒนาความรู้เฉพาะอย่าง ตามความต้องการและความสนใจของประชาชน งานพัฒนาชุมชนในส่วนที่พัฒนากรปฏิบัติอยู่ในพื้นที่ ถ้าพิจารณาโดยความหมายและวิธีการเป็นงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนรูปแบบหนึ่ง โดยมีหลักการพื้นฐาน เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชน ให้สามารถช่วยเหลือตนเองและชุมชนได้ และสามารถร่วมมือกับรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ

3. บทบาทของพัฒนากร หมายถึง การปฏิบัติงานของพัฒนากรตามตำแหน่งหน้าที่ ในด้านส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน ให้ความช่วยเหลือประชาชน กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งพิจารณาว่าเป็นงานที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในหมู่บ้าน ตำบล ที่พัฒนากรรับผิดชอบ การศึกษารับนี้ กำหนดบทบาทของพัฒนากรเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (2) ด้านการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (3) ด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน (4) ด้านการสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน และ (5) ด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

4. บทบาทที่เป็นจริง หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวกับหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของพัฒนากร ในส่วนที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามที่พัฒนากรได้กระทำในสภาพที่ปฏิบัติจริง การศึกษารับนี้ถือตามทัศนะของพัฒนากร ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. บทบาทที่คาดหวัง หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวกับหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของพัฒนากร ในส่วนที่สัมพันธ์กับการศึกษาระบบโรงเรียน ซึ่งพัฒนากรเห็นว่า สมควรกระทำในสิ่งนี้มากหรือน้อยเพียงใด เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพัฒนากรเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การศึกษารังนี้ถือตามทัศนะของพัฒนากร ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

6. พื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3 หมายถึง จังหวัดซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 3 ซึ่งครอบคลุม 7 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ และอุบลราชธานี

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. บทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร สูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง
2. เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง
 - 2.1 พัฒนาการชายมีบทบาทที่เป็นจริงแตกต่างจากพัฒนากรหญิง
 - 2.2 พัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรี มีบทบาทที่เป็นจริงแตกต่างจากพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป
 - 2.3 พัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี มีบทบาทที่เป็นจริงแตกต่างจากพัฒนากรที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป
 - 2.4 พัฒนาการที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี มีบทบาทที่เป็นจริงแตกต่างจากพัฒนากรที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งพัฒนากร 10 ปีขึ้นไป
3. เกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวัง
 - 3.1 พัฒนาการชายมีบทบาทที่คาดหวังแตกต่างจากพัฒนากรหญิง
 - 3.2 พัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรี มีบทบาทที่คาดหวังแตกต่างจากพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

3.3 พัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี มีบทบาทที่คาดหวังแตกต่างจากพัฒนาการที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป

3.4 พัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการต่ำกว่า 10 ปี มีบทบาทที่คาดหวังแตกต่างจากพัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการ 10 ปีขึ้นไป

4. การเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวัง จำแนกตามตัวแปร

4.1 พัฒนาการ ชายมีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง

4.2 พัฒนาการ หญิงมีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง

4.3 พัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง

4.4 พัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง

4.5 พัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง

4.6 พัฒนาการที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง

4.7 พัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการต่ำกว่า 10 ปี มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง

4.8 พัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการ 10 ปีขึ้นไป มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง

สุโข

ดิลก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาบทบาทของพัฒนาการที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียนในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3 นี้ ผู้วิจัยได้อาศัยกรอบแนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังจะกล่าวตามลำดับดังนี้

1. ความหมายและหลักการ เกี่ยวกับ เรื่องของบทบาท
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
3. แนวคิดและหลักการ เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน
4. บทบาทของพัฒนาการที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและหลักการ เกี่ยวกับ เรื่องของบทบาท

ความหมายของบทบาท

ราล์ฟ (Ralph. 1964 : 113 - 114) ได้ให้แนวคิดเรื่องสถานภาพหรือฐานะ (Status) และบทบาท (Role) โดยเห็นว่าสถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึงฐานะหรือตำแหน่ง ซึ่งเป็นตัวกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ ดังนั้นตำแหน่งกับบทบาทจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เปรียบเสมือนเหรียญด้ายก้านหนึ่งของเหรียญคือตำแหน่ง อีกก้านหนึ่งของเหรียญก็คือบทบาท

โสภณ ชูพิกุลชัย (2522 : 45) อธิบายความหมายของบทบาทว่า เป็นการแสดงออกหรือการกระทำตามหน้าที่ของบุคคล ซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้กระทำภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน ส่วน ไวรซ์ เจียมบรรจง (2523 : 108) ได้ให้ความหมายบทบาทในแง่ของสังคมวิทยาว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามตำแหน่ง ในแง่จิตวิทยา บทบาทคือ

การแสดงออก หรือการปะทะสังสรรค์ของแต่ละบุคคล และในแง่จิตวิทยาสังคม บทบาท คือ การแสดงออก หรือการปะทะสังสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้น ๆ ของบุคคลในสังคม

สุภัทรา สุภาพ (2525 : 31) ให้ความหมายว่า บทบาทคือ การปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ของสถานภาพหรือตำแหน่ง ส่วนกมลรัตน์ หล้าสูงมัย (2527 : 50) เห็นว่า บทบาทเป็นการประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพของคนในสังคม

สงวนศรี วิรัชชัย (2527 : 20) ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง รูปแบบ ของพฤติกรรมประจำตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรง ตำแหน่งใดก็จะต้องแสดงพฤติกรรมตามที่ระบุว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ และเมื่อใดที่ บุคคลเปลี่ยนตำแหน่งการแสดง บทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย ส่วนยนต์ ชุ่มจิต (2528 : 55) ให้ความเห็นว่า บทบาทเป็นภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของบุคคล ส่วนหน้าที่ หมายถึง กิจที่จะต้องกระทำ บทบาทกับหน้าที่มักจะใช้ควบคู่กันไป

จากแนวคิดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมหรือ การกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับอำนาจ หน้าที่ และสิทธิ ซึ่งจะอยู่ในขอบเขตของ สถานภาพหรือฐานะตำแหน่งทางสังคมที่บุคคลนั้นดำรงอยู่

บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง

บทบาทที่เป็นจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกมา ให้เห็น (สงวนศรี วิรัชชัย. 2527 : 23 - 24) ซึ่งสงวน สิทธิเลิศอรุณ, จำรัส ค้างสุวรรณ และวิจิพงษ์ ชรรมานุสรณ์ (2522 : 39) เห็นว่า บทบาทที่เจ้าของสถานภาพ ได้ปฏิบัติจริงนี้ อาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวัง ตนเองคาดหวัง หรืออาจไม่เป็นบทบาท ตามที่สังคมคาดหวังและตนเองคาดหวัง

เบอร์โล (Berlo. 1966 : 153) ได้ให้คำอธิบายว่า บทบาทที่เป็นจริงคือ บทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ ซึ่งบรูมส์ และเซลนิคส์ (Broom and Selznick. 1968 : 34 - 35) เห็นว่า บุคคลจะแสดงบทบาทที่ตนเองได้กระทำจริง ตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดัน และโอกาสที่จะกระทำในแต่ละ สังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ

บทบาทที่คาดหวัง หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังไว้ล่วงหน้าต่อบุคคลหรือองค์กร
 แบ่งเป็นสิทธิกับหน้าที่ ซึ่งสิทธิคือพฤติกรรมที่เป็นความคาดหวังจากบุคคลอื่นที่มีต่อตนเอง
 หรือองค์กรที่ตนดำรงตำแหน่งนั้น ส่วนหน้าที่คือพฤติกรรมที่ผู้สวมตำแหน่งคาดหวังว่าจะ
 แสดงต่อบุคคลอื่น หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง (Gardner. 1959 : 220) พฤติกรรมที่
 คาดหวังจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เป็นจริงในสังคมและความคาดหวังนั้นเป็นการคาดคะเน
 จากกระบวนการเรียนรู้ การประเมินผลการปฏิบัติจริงและการปฏิบัติตามแบบแผนของ
 สังคม ซึ่งเป็นการปรับตัวเพื่อความเป็นอยู่ที่เหมาะสมของแต่ละบุคคล (Walter. 1962 : 32)

ในการปฏิบัติตามบทบาท โปเพโน (Popenoe. 1971 : 83) มีความเห็นว่า
 อาจเกิดช่องว่างขึ้นระหว่างบทบาทที่ถูกคาดหวังกับบทบาทที่เป็นจริง เนื่องจากบุคคลไม่
 เข้าใจในบทบาทของตนเองและปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามบทบาทที่ถูกกำหนด โดยมีเหตุผล
 บางประการหรืออาจเกิดจากปัญหาส่วนตัวของบุคคลที่ไม่สามารถปฏิบัติตามบทบาทที่กำหนด
 ไว้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเครสเลอร์และวิลลิส (Dressler and Willis.
 1976 : 147 - 148) ที่เห็นว่า บุคคลอาจแสดงบทบาทที่เป็นจริงได้ไม่ครบถ้วนตาม
 บทบาทที่ถูกคาดหวังไว้ก็เป็นได้ ทั้งนี้ โคเฮน (Cohen. 1979 : 36) เห็นว่า
 บทบาทที่เป็นจริงที่บุคคลแสดงออกมา อาจจะไม่ตรงกับบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หรือที่ตนเอง
 คาดหวัง เนื่องจากบุคคลที่ดำรงอยู่ในบทบาทนั้นขาดความเข้าใจในส่วนหนึ่งของบทบาทที่
 ต้องการ ความไม่เห็นด้วย ไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนดให้ทำ หรือเกิดจากบุคคล
 ไม่มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จิตยา สุวรรณะชญ (2510 : 9) กล่าวว่า บทบาทที่เป็นจริงเป็นผลรวมของ
 บทบาทตามอุดมคติ หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรปฏิบัติ บุคลิกภาพของผู้
 ดำรงตำแหน่ง อารมณ์ขณะแสดงบทบาท รวมถึงอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่และ
 ปฏิกริยาของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสุภัตรา สุภาพ (2525 : 31) เห็นว่า บุคคลที่มีสถานภาพ
 หรือตำแหน่งอย่างเดียวกัน อาจแสดงบทบาทออกมาไม่เหมือนกันเพราะแต่ละคนมีนิสัย
 ความลึก ความสามารถ การอบรม ก้าวใจ มุสเหตุจริงใจ ความพอใจในสิทธิหน้าที่
 สภาพของจิตใจและร่างกายไม่เหมือนกัน ส่วนถวิล ชาราโกชน์ (2526 : 42)

มีความเห็นว่า การแสดงบทบาทใด ๆ นั้น แต่ละคนจะต้องใช้ความรู้เท่า ๆ นำนมาปรับให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ให้ไ้มากที่สุดเท่าที่ควรจะเป็น และเหมาะสมกับสถานการณ์สำหรับสงวนศรี วิรัชชัย (2527 : 23 - 24) มีความเห็นว่า บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังไว้ มักจะสอดคล้องกับบทบาทที่สังคม กลุ่ม องค์การกำหนดไว้ แต่บางครั้งก็อาจจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด กฎเกณฑ์ของสังคม และสถานการณ์ในขณะที่ผู้อื่นคาดหวัง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ความหมายและหลักการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ พัฒนา กับ ชุมชน ความหมายของคำว่า "พัฒนา" หมายถึง ความเจริญเติบโต ก้าวหน้า หรือหมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ไ้วางแผนไว้ล่วงหน้า (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2523 : 5) ส่วนคำว่า "ชุมชน" หมายถึง คนกลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอหรือจังหวัด (สมศักดิ์ ศรีมาโนชน. 2523 : 30) ซึ่งองค์ประกอบของชุมชนนั้นจะต้องมีคน ความสนใจร่วมกัน อาณาบริเวณ การปฏิบัติต่อกันและสมาชิกมีความสัมพันธ์กัน (ไพรัตน์ เคชะรินทร์. 2524 : 7) เมื่อรวมคำเข้าด้วยกันการพัฒนาชุมชนจึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้มีความเจริญเติบโต ก้าวหน้า ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมไ้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า

สมศักดิ์ ศรีมาโนชน (2523 : 31) ได้อธิบายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ชักจูง ส่งเสริมประชาชนในชนบทให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น และเข้าร่วมมือในการดำเนินงานปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองเพื่อเสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้า ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการดูแลตนเองตามระบอบประชาธิปไตย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523 : 20) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนสรุปเป็น 2 ด้าน คือ คน และสิ่งแวดล้อม เป้าหมายที่สำคัญที่สุดก็คือการพัฒนาคน

ส่วนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็นเพียงเป้าหมายรอง เป็นเป้าหมายอุปกรณที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนโดยรวม ทั้งนี้เพราะหากสามารถพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ และอุปนิสัยแบบคนสมัยใหม่ได้แล้ว การพัฒนาด้านอื่น ๆ ก็จะดำเนินการไปได้ด้วยดี

ธีรวัฒน์ นิจนทร (2528 : 22) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการปรับปรุงสภาพต่าง ๆ ของชุมชนและมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น เพื่อนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองตามแนวทางที่ชุมชนต้องการ โดยอาศัยความคิดริเริ่ม การพึ่งตนเองและความร่วมมือกันทั้งระหว่างคนในชุมชนเอง และระหว่างราษฎรกับรัฐบาล ถ้ามีความจำเป็นก็อาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์การภายนอกชุมชนได้

ทวี ทิมชา (2528 : 4) กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาชุมชน ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ให้นิยามไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการซึ่งดำเนินไปด้วยการร่วมกำลังของราษฎรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติ (life of the nation) และเพื่อให้ราษฎรสามารถอุทิศตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่

โดยสรุปแล้ว การพัฒนาชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น เจริญขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผนและประชาชนในชุมชนนั้น ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองรวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรทั้งที่มีอยู่ในชุมชนและที่ได้รับการสนับสนุนจากนอกชุมชน

ในการพัฒนานั้น สิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงก็คือ "คน" ดังนั้น สิ่งที่ต้องพัฒนา ก่อนอื่นก็คือ การพัฒนาคน กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคนให้สามารถนำศักยภาพที่แฝงเร้นอยู่ในแต่ละคนมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และชุมชน ได้กำหนดหลักการพัฒนาชุมชน ดังนี้

(กรมการพัฒนาชุมชน. 2530 : 17)

1. สร้างอุดมการณ์พัฒนาชุมชนให้ประชาชน เพื่อที่จะให้ประชาชนเกิดความขยันขันแข็ง เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน และมีความเชื่อมั่นในการช่วยตัวเอง
2. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยให้ประชาชนได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินงานตามกิจกรรมหรือโครงการที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน
3. ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ทั้งกำลังคน เงิน และทรัพยากรธรรมชาติ
4. รัฐบาลให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมหรือโครงการที่เกินขีดความสามารถของประชาชนที่จะทำได้ ในด้านวิชาการ เงิน และวัสดุ

หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินงานพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานหนึ่งที่จัดตั้งเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2505 เพื่อปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนา "คน" ให้มีความขยัน มีความเชื่อมั่นในการช่วยเหลือตนเอง ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนของตน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง โดยความร่วมมือของหน่วยงานราชการ และเอกชนในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน (กรมการพัฒนาชุมชน. 2530 : 9)

ปัจจุบันกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดนโยบาย มุ่งพัฒนาหมู่บ้านในชนบทให้เป็นที่อยู่ร่วมกันของชาวบ้านที่เขาต้องการอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกตลอดไป โดยใช้วิธีการสร้างพลังหมู่บ้าน อันได้แก่ พลังความคิด พลังการทำงาน และพลังการรวมตัวของประชาชนมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ส่วนแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว มี 3 ประการ คือ (กรมการพัฒนาชุมชน. 2530 : 10 - 13)

1. เสริมสร้างคุณภาพขององค์กรระดับตำบล หมู่บ้าน เช่น คณะกรรมการสภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน ให้มีขีดความสามารถสูงขึ้นในการทำงานพัฒนาท้องถิ่นของตน

2. ปรับปรุงและจัดตั้งศูนย์พัฒนาตำบลขึ้นในระดับตำบล เพื่อเป็นศูนย์กลางในการบริหารงานของตำบล เป็นศูนย์ฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน และให้เป็นศูนย์รวมสถิติข้อมูล ประชาสัมพันธ์ ความเคลื่อนไหวกิจกรรมการพัฒนาทุกด้านในตำบลหมู่บ้าน

3. สร้างผู้นำอาสาสมัครในระดับตำบล หมู่บ้าน เพื่อเป็นฐานรองรับในทางวิชาการ จากหน่วยงานที่ลงไปปฏิบัติในระดับตำบล

กรมการพัฒนารชุมชน ได้ส่งเจ้าหน้าที่ออกปฏิบัติงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยแยกตามตำแหน่ง เช่น ด้านบริหาร ด้านวิชาการ และด้านปฏิบัติงานในสนามที่เรียกว่า "พัฒนากร" พัฒนากรเป็นเจ้าหน้าที่หลักที่ออกปฏิบัติงานรับผิดชอบในเขตพัฒนาตำบลละ 1 คน ในฐานะตัวนำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ไปสู่ประชาชนในชุมชน ด้วยการร่วมอยู่ ร่วมกิน ร่วมศึกษา ร่วมคิดวิธีแก้ปัญหา ร่วมทำงานในหมู่บ้าน ช่วยให้ชาวบ้านพัฒนาตนเอง และสิ่งแวดล้อมให้เจริญก้าวหน้า

หน้าที่ของพัฒนากร

พัฒนากร คือ ผู้แทนของกระทรวงมหาดไทย ในการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้าน ตำบล โดยมีหน้าที่ดังนี้ (กรมการพัฒนารชุมชน. 2530 : 26 - 33)

1. จัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนาต่าง ๆ โดยการร่วมกับสภาตำบลและเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก ดำรง วิเคราะห์ข้อมูลของตำบล หมู่บ้าน จัดทำแผนพัฒนาตำบล จัดตั้งองค์กรประชาชนในระดับตำบล หมู่บ้าน ปรับปรุง จัดตั้งศูนย์พัฒนาตำบลให้เป็นศูนย์กลางของการรวบรวมวิทยาการต่าง ๆ จัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล คัดเลือกแสวงหาผู้นำอาสาสมัครท้องถิ่นในตำบล หมู่บ้าน จัดฝึกอบรม หรือพัฒนาลักษณะการเป็นผู้นำ จัดให้มีกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตร จัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาอนามัย และจัดระเบียบชุมชน จัดให้มีกิจกรรมสาธารณะทั่วไป และการนำความคิดชุมชน

2. จัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนให้สามารถเป็นหน่วยนำในการพัฒนา โดยการจัดตั้งและฝึกอบรมคณะกรรมการพัฒนาเด็ก คณะกรรมการพัฒนาสตรี ฝึกอบรมเยาวชนเพื่อจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล ฝึกอบรมคณะกรรมการสภาตำบลและคณะทำงาน สนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปท.)

3. พัฒนาคุณภาพของประชาชนโดยการคัดเลือกและฝึกอบรมผู้ดูแลเด็ก จัดให้มีกิจกรรมวันพัฒนา กิจกรรมวันกัญญู กิจกรรมทุกประเภทที่แสดงออกถึงการรักษาสงเสริมวัฒนธรรมไทยและศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดให้มีหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง งานให้การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในครอบครัวให้มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ งานให้การศึกษาชุมชนในการประกอบอาชีพและดำรงชีพ

4. สร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชนให้พอมีพอกิน โดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอาชีพ ศูนย์รวบรวมผลิตภัณฑ์และศูนย์สาธิตการตลาด ฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะด้านอาชีพ และฝึกอบรมกลุ่มอาชีพเบื้องต้น จัดหาตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ดำเนินงานกิจกรรมยุ้งฉาง ธนาคารข้าว ส่งเสริมและสาธิตอาชีพทั่วไป

5. ประสานกิจกรรมการพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ โดยการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและเอกชน ที่เข้าไปดำเนินงานพัฒนาชุมชนในตำบล หมู่บ้าน ส่งเสริมเผยแพร่งานพัฒนาชุมชนและให้การศึกษาความรู้แก่ประชาชน ติดตามช่วยเหลือในการดำเนินงานตามโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบล หมู่บ้าน ประสานการใช้ประโยชน์จากโครงการที่ได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ให้ประชาชนได้รับประโยชน์ด้วยความเป็นธรรม และรับผิดชอบ ควบคุม ดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด ประเมินผลโครงการที่ทุกหน่วยงานเข้าไปดำเนินการในตำบล หมู่บ้าน เพื่อความร่วมมือกันทุกหน่วยงานเผยแพร่ข่าวสาร และประชาสัมพันธ์งานพัฒนาชุมชน เพื่อให้หน่วยงานอื่น เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ และสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนพัฒนาเด็กในการแสวงหา ผู้บริจาคสมทบกองทุนพัฒนาเด็ก

6. หน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย เช่น พัฒนาการได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ เป็นเลขานุการในคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปท.)

เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง (อพป.) เป็นที่ปรึกษาสภาตำบลในกรณีที่ได้รับการคัดเลือกจากอำเภอ และได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัด และงานด้านอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา

เมื่อพิจารณาจากหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของพัฒนากรแล้ว จำแนกลักษณะการทำงานของพัฒนากรเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาคน หมายถึง การพัฒนาทั้งด้านความคิด ความสามารถของบุคคลในการช่วยเหลือตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุก ๆ ด้านกับหน่วยงานของรัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชนเพื่อปรับปรุงตนเองไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัย และความมั่นคงในระบอบประชาธิปไตย
2. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง การให้การศึกษาภาคชีวิตแก่ประชาชนเกี่ยวกับความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนตามแนวทางประชาธิปไตย เสริมทุนทักษะในการประกอบอาชีพ การจัดการ การตลาดและการออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยวิธีการรวมกลุ่มอาชีพ ตามแนวคิด เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งสถาบันเกษตรกร สถาบันเงินทุนในระดับท้องถิ่น อันเป็นการปูพื้นฐานไปสู่การดำเนินงานในรูปสหกรณ์ต่อไป
3. การส่งเสริมชนบท ประเพณี และวัฒนธรรม หมายถึง การฟื้นฟู ข้าราชการชนบท ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย และอำนวยความสะดวกประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญแก่ส่วนรวม อันเป็นการพัฒนาจิตใจประชาชนให้มีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สนับสนุนให้ประชาชนอาสาสมัครเพื่อจัดทำกิจกรรมอันเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชน

บทบาทของพัฒนากร

ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกรมการพัฒนารัฐชน เมื่อ 1 ตุลาคม 2505 เป็นต้นมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพัฒนากรจากเดิมในบางส่วน เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งแบ่งบทบาทของพัฒนากรออกได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้ (สุรพล กาญจนะจิตร. 2531 : 4 - 5)

ช่วงแรก ระหว่าง พ.ศ. 2505 - 2515 ในช่วงนี้พัฒนากรมีบทบาทเป็น
พัฒนากรเอนกประสงค์ (Multi purpose workers) ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลมีขีดจำกัด
ในเรื่องงบประมาณ หน่วยราชการต่าง ๆ จะส่งคนลงไปในพื้นที่ได้เพียงระดับอำเภอ
เท่านั้น จึงไม่มีเจ้าหน้าที่ที่จะให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง กรมการพัฒนาชุมชน
จึงได้ส่งพัฒนากรลงไปร่วมทำงานอยู่ในตำบล หมู่บ้าน เพื่อจะให้เป็นที่เชื่อมประสาน
ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้าน นำเอาปัญหาความต้องการของ
ประชาชนมาให้หน่วยงานของรัฐ พัฒนากรคนเดียวยังรับผิดชอบ 1 ตำบล หลายหมู่บ้าน
หน่วยงานของรัฐก็มีมากเพื่อความรวดเร็วและแก้ไขปัญหาคะทันหัน พัฒนากรจึงต้อง
ทำงานเอนกประสงค์ คือจะต้องรู้ทุกอย่าง ช่วยชาวบ้านได้เฉพาะหน้า ฉีดยาไล่หรือ
เปิดไค้ ทอนรั้ว ควายไค้ สร้างส้วมไค้ หลักสูตรการฝึกอบรมก่อนประจำการต้องม
ีการฝึกอบรมถึง 2 ปี มีการฝึกอบรมเรื่องการเกษตร การสุขาภิบาล ฯลฯ ต่อมาลด
เวลาในการฝึกอบรมลงเป็น 1 ปี ไปเป็น 6 เดือน 4 เดือน จนถึง 2 เดือนเศษ ๆ

ช่วงที่สอง ระหว่าง พ.ศ. 2515 - 2524 จากการที่พัฒนากรลงไปทำงาน
ร่วมกับประชาชน นำเอาปัญหาความต้องการของประชาชนมาให้กับรัฐบาล และนำเอาบริการ
ของรัฐลงสู่ประชาชนเกิดขีดจำกัดเนื่องจากพัฒนากรไม่สามารถทำงานร่วมกับประชาชนใน
ตำบล หมู่บ้านได้อย่างทั่วถึงเพราะพัฒนากรรับผิดชอบ 1 ตำบล มีหลายหมู่บ้าน และมี
ประชาชนที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบการปฏิบัติงานจำนวนมาก แนวความคิดในการทำงาน
โดยใช้วิธีการทำงานร่วมกับกลุ่มจึงเกิดขึ้น ดังนั้น พัฒนากรจึงเปลี่ยนบทบาทจากพัฒนากร
เอนกประสงค์ (Multi purpose workers) มาเป็นผู้รวมกลุ่ม (Village Organizer)
โดยแยกการปฏิบัติงานตามบทบาทได้เป็น 3 ด้าน คือ

1. บทบาทผู้เชื่อมประสาน พัฒนากรต้องเป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับ
รัฐบาล โดยนำความต้องการของชาวบ้านนำเสนออำเภอ จังหวัด และกรม ขณะเดียวกัน
ก็นำข่าวสารบริการต่าง ๆ ของรัฐไปสู่ประชาชน

2. บทบาทผู้ร่วมปฏิบัติงาน พัฒนากรจะทำงานอยู่ในหมู่บ้านเพื่อสำรวจข้อมูล
ปัญหา ความต้องการของชาวบ้านร่วมกับกรรมการหมู่บ้าน กรรมการสภาตำบล แล้ว
ร่วมกันนำปัญหานั้นมาวางแผนพัฒนาตำบล ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มต่าง ๆ

3. บทบาทผู้ส่งเสริมเผยแพร่ โดยการให้การฝึกอบรม ชี้แจง แนะนำ จัดประชุมเพื่อเพิ่มพูนทักษะแก่ประชาชนด้านอาชีพ และการดำรงชีวิตในชุมชน รวมทั้ง การนำเอาวิชาการแผนใหม่มาเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รู้

หลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาการก่อนประจำการในช่วงที่สองนี้ แขนงที่จะต้องฝึก ในเรื่องคอนโก ฉึคยา ทำหัวส่วน ก็จะมาเน้นในเรื่องเทคนิคการรวมกลุ่ม การจัด ประชุม มนุษย์สัมพันธ์ การทำงานกับชาวชนบท เพื่อเสริมบทบาทของพัฒนากรในฐานะ เป็นผู้รวมกลุ่ม จึงเกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในตำบลมากมาย

ช่วงที่สาม เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2525 ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 - 6 ได้กำหนดคกโลกให้ยึดการมีส่วนร่วมของประชาชน การผสมผสานระหว่าง หน่วยงานของรัฐและยึดพื้นที่ล่างถึง ปานกลาง เป็นพื้นที่เน้นหนัก และให้เอกชนเข้ามา ร่วมพัฒนาในพื้นที่ก้าวหน้า กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดบทบาทของพัฒนากรให้เป็น ผู้จัดการการพัฒนา ซึ่งได้แก่การเป็นผู้ที่จัดแจง อำนวยการ หรืออำนวยความสะดวก สนับสนุน การประสานงาน ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นมา โดยที่พัฒนากรไม่ได้เป็นคน ไปทำเอง แต่จัดแจงให้คนอื่นทำแล้วเกิดการพัฒนาขึ้นมา

การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้จัดการการพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินงานอยู่ 4 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาชุมชน (Community study) ผู้จัดการการพัฒนาจะต้องรู้จัก ชุมชนที่จะเข้าไปทำงาน ปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่เข้าไปปฏิบัติงาน
2. การให้การศึกษากลุ่มชน (Community education) เมื่อผู้จัดการ การพัฒนาได้รู้สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ จะต้องให้ การศึกษาเพื่อให้ชุมชนได้เข้าใจในปัญหา ความต้องการของเขา ซึ่งขั้นนี้แตกต่างจาก การที่เขาได้รู้ แต่ต้องสร้างความเข้าใจว่า สภาพที่เป็นอยู่จะเป็นปัญหาอย่างไรต่อชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่เป็นเครื่องกระตุ้น ซึ่งได้แก่ องค์การต่าง ๆ ศูนย์พัฒนาตำบล เป็นต้น

3. การให้การศึกษาเพื่อการพัฒนา (Community education for development) เมื่อชาวบ้านหรือชุมชนเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของเขาแล้วต่อไปก็จะต้องให้การศึกษาเขาว่า จะมีแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวดังไร โดยจะพิจารณาจากกรอบนโยบายของรัฐบาลซึ่งสั่งให้สภาตำบลพิจารณาในรูปของแนวทางพัฒนาชนบทระดับตำบล และในส่วนของการพัฒนาชุมชน ได้แก่ แผนงานพัฒนาชุมชนระดับตำบล 9 แผน

4. การวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามผล (Planning, Implementing and Monitoring) เมื่อชุมชนเข้าใจในสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการวางแผนพัฒนาชนบทระดับตำบล เพื่อให้แนวทางของการพัฒนานำไปสู่การปฏิบัติต่อไป และเมื่อได้รับการอนุมัติมาแล้วก็ต้องร่วมดำเนินการและติดตามรายงานผลด้วย

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

แนวคิดและความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

คูลส์ (Coombs. 1973 : 12 - 13) ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมการศึกษาทุกประเภทที่จัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติ กิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ ตามแต่กลุ่มบุคคลสนใจ อาจเป็นกิจกรรมที่เสริมหรือต่อเนื่องกับกิจกรรมการศึกษาในโรงเรียน หรือบางกรณีอาจจัดขึ้นเพื่อทดแทนการมานั่งในโรงเรียนก็ได้

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ข้อ 37 ของประเทศไทย ได้ให้นิยามว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่ว่าการศึกษานั้นจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมการศึกษาโดยเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นเพื่อมุ่งให้รู้จักแก้ปัญหา ฝึกอาชีพหรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการ และความสนใจของพลเมือง

ส่วนคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาอบรมโรงเรียนของประเทศไทย ให้คำนิยามไว้ว่า การศึกษาอบรมโรงเรียน หมายถึง ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ทั้งหมด และกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความสามารถ และทักษะทางวิชาชีพที่จะนำไปใช้ปรับปรุงมาตรฐานของชีวิตให้ดีขึ้น ให้มีอาชีพที่ดีขึ้น และให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น (สุนทร โคตรบรรเทา.

2524 : 14)

ที่ประชุมของการสัมมนาการศึกษาอบรมโรงเรียน จัดขึ้นโดยกระทรวง ศึกษาธิการร่วมกับองค์การซีเมส ได้ให้นิยามว่า การศึกษาอบรมโรงเรียน หมายถึง ประสิทธิภาพทางการเรียนรู้ทั้งหลายที่อยู่นอกระบบชั้นเรียนปกติ มีขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุมกิจกรรมที่เป็นการจัดเพื่อการศึกษาที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งจัดดำเนินการ โดยหน่วยงานต่าง ๆ ทุกหน่วยงาน (อุคม เขยกิจวงศ์. 2527 : 21)

ความมุ่งหมายและขอบข่ายงานการศึกษาอบรมโรงเรียน

การศึกษาอบรมโรงเรียน เป็นกิจกรรมหรือโครงการที่จัดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้เกิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น มีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สามารถที่จะพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติได้อย่าง มีประสิทธิภาพ กลุ่มผู้รับบริการจึงได้แก่ประชาชนทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย แม้จะเคยได้รับ โอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียนมาแล้วก็ควรจะต้องรับบริการทางการศึกษาออก ระบบโรงเรียนในบางลักษณะหรือบางกิจกรรมเพิ่มขึ้น เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองต่อไป ได้ตามหลักการศึกษาตลอดชีวิต (สุนทร สุนันทชัย. 2529 : 105)

การจัดการศึกษาอบรมโรงเรียนจึงมีขอบข่ายงานที่กว้างขวางมากทั้งในด้านการจัดบริการ และผู้รับบริการ อาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมการศึกษาอบรมโรงเรียนนั้น ครอบคลุมความสนใจและกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์

ประเภทการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

คูนส์ และอาเมค (Coombs and Ahmed. 1974 : 5) ได้แบ่งประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็น 4 ประเภทดังนี้

1. การศึกษาขั้นพื้นฐานหรือแบบทั่วไป (General Education) มุ่งเน้นการอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น เข้าใจวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และสภาพแวดล้อม
2. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นอยู่ในครอบครัว (Family Education) มุ่งเน้นให้ความรู้ ทักษะและทัศนคติที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของบุคคลในครอบครัว เช่น การศึกษาค้นคว้าสุขภาพอนามัย โภชนาการ การเลี้ยงเด็ก และการวางแผนครอบครัว
3. การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน (Community Development Education) เป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริมสถาบันในระดับท้องถิ่น และระดับชาติให้มีการเรียนรู้ หลักการปฏิบัติงานในรูปต่าง ๆ เช่น สหกรณ์หรือการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการร่วมมือร่วมใจกัน ช่วยแก้ไขปัญหการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนปัญหาในระดับชาติ
4. การศึกษาด้านอาชีพ (Vocational Education) จัดขึ้นเพื่อให้ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ หรือเกี่ยวกับการประกอบการค้าเสริมธุรกิจ อันได้แก่ โครงการฝึกอาชีพของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การฝึกอาชีพมัธยม ปลาย การทอผ้า การแกะเครื่องยนต์

หน่วยงานที่ดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทยมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีบทบาทในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ นโยบายแตกต่างกันออกไป ตามความต้องการของหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งสามารถแบ่งหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนออกตามสภาพความรับผิดชอบได้ ดังนี้คือ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2529 : 1 - 2)

1. หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษาเป็นหลัก หน่วยงานดังกล่าวนี้จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาประชาชนให้มีความรู้ มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง และพร้อมที่จะได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้น หน่วยงานที่จัดการศึกษาประเภทนี้ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ หน่วยงานที่ดำเนินการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นงานหลัก ได้แก่ กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นงานรอง ได้แก่ กรมต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ คือ กรมอาชีวศึกษา กรมการฝึกหัดครู กรมการศาสนา และวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา และหน่วยงานในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน

2. หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมิใช่เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษาโดยตรง แต่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมงานหรือภารกิจหลักของหน่วยงานนั้น ๆ หน่วยงานประเภทนี้ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงยุติธรรม และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ รวมถึงองค์การสาธารณูปโภคและธุรกิจเอกชน เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่า การปฏิบัติงานทางด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนเท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เป็นลักษณะของการแบ่งงานกันทำ ช่วยกันทำ จากหลายหน่วยงานทั้งที่อยู่ในสังกัดเดียวกันและต่างสังกัด ลักษณะการให้ความรู้แก่ประชากรที่อยู่นอกระบบโรงเรียน มีทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องก็มีได้จำกัดอยู่เฉพาะครูอาจารย์ เหมือนกับการศึกษาในระบบโรงเรียน แต่มีเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่ทำงานในชุมชนเกี่ยวข้องอยู่ เช่น พัฒนาการ ช่างเย็บผ้า วชิรเมธี (2529 : 50) เห็นว่า ลักษณะการทำงานของพัฒนาการที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบล ถือเป็นการให้การศึกษามากชีวิตแก่ประชาชน

บทบาทของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

งานของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของพัฒนากรในพื้นที่ระดับตำบล และหมู่บ้านนั้น กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดแผนงานพัฒนาชุมชนไว้ 9 แผนงาน เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานดังนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน. 2530 : 33 - 39)

1. แผนงานพัฒนาเด็ก มุ่งพัฒนาเด็กชาย - หญิง อายุระหว่าง 3 - 6 ปี ให้มีความเจริญทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและความสามารถรวมทั้งจะเป็นเยาวชน และผู้ใหญ่ที่ดีในภายภาคหน้า และเป็นการแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูของผู้ปกครอง เพื่อให้มีเวลาประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ปราศจากความกังวล โดยดำเนินการร่วม คณะกรรมการพัฒนาเด็กของตำบล หมู่บ้านจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก เพื่อรับเด็กมาเลี้ยงดู ในตอนกลางวัน มีผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นสตรีในชุมชน ที่ได้รับการคัดเลือกและฝึกอบรมการเลี้ยงดูเด็กเป็นผู้ดูแล ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก

2. แผนงานพัฒนาเยาวชน มุ่งพัฒนาเยาวชนชาย - หญิง อายุระหว่าง 15 - 25 ปี ส่วนใหญ่ในชุมชนที่พื้นวัยเรียนระดับประถมศึกษาแต่ไม่มีโอกาสที่จะเรียนต่อระดับสูง ให้ความรู้ความสามารถ มีทักษะในการประกอบอาชีพต่าง ๆ พัฒนาด้านบุคลิกภาพ ความประพฤติ เพื่อให้เยาวชนเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐบาล เพื่อบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเพื่อให้รู้จักการรับผิดชอบต่อชุมชนของตนในอนาคต

3. แผนงานพัฒนาสตรี มุ่งพัฒนาสตรีที่อยู่ในวัยครองเรือน ให้สตรีในชุมชนทุกระดับมีความรู้ด้านเกษตรศาสตร์เบื้องต้น เพิ่มพูนทักษะวิชาที่ถนัดและสนใจจนสามารถยึดเป็นอาชีพถาวรได้ เพื่อช่วยเพิ่มพูนรายได้ของครอบครัว รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และให้ความรู้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้องเพื่อเป็นรากฐานไปสู่การจัดตั้งสถาบันสตรีขึ้นในท้องถิ่น

4. แผนงานสร้างเสริมรายได้ กรมการพัฒนาชุมชนมีนโยบายแน่นอนที่จะส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎรในชนบทให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านการอาชีพ การศึกษา การสังคม การอนามัย และการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนตามแนวทางประชาธิปไตย จึงได้จัดให้มีศูนย์พัฒนาตำบลขึ้นเพื่อทำการเผยแพร่บริการข่าวสารข้อมูลที่จำเป็น คำแนะนำ การสาธิต ทดลอง จัดการฝึกอบรมและให้คำปรึกษาแนะนำ ทั้งนี้เพื่อนำรากฐานไปสู่การจัดตั้งสถาบันเกษตรกร และศูนย์ชุมชนขึ้นในตำบลในโอกาสต่อไป

5. แผนงานส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อการผลิต การออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นกระบวนการระดมทุนในท้องถิ่นของประชาชนผู้มีรายได้น้อย แต่มีจิตใจเสียสละและ ก่อตั้งกลุ่มขึ้นรับผิดชอบบริหารงานกันเองเพื่อประโยชน์ร่วมกัน และเพื่อเป็นทุนให้สมาชิก ที่เดือดร้อนกู้ยืมเอาไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ หรือเพื่อสวัสดิการของครอบครัว การรวมกลุ่มกันของสมาชิกตลอดจนการดำเนินงานต่าง ๆ ของกลุ่มยึดหลักความเป็น ประชาธิปไตย

6. แผนงานอาสาพัฒนาชุมชน จุดมุ่งหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในชนบท ได้แสดงออกทางความสนใจในความเป็นอยู่เสียสละเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของชุมชน โดยประชาชนในชุมชนได้อาสาสมัครเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาจิตใจ ร่วมทำกิจกรรมอาสาสมัครให้เกิดความเคยชินในการปฏิบัติงานตามระเบียบ กฎเกณฑ์ ของชุมชน ให้เกิดการอุทิศตนเพื่อเป็นผู้ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ประชาชนผู้ยากไร้ ชาติ ศาสนา อ่อนแอ และประสบเคราะห์กรรมต่าง ๆ ในชุมชนของตนเองแบบเพื่อน ช่วยเพื่อน ทั้งในยามปกติและยามเกิดภัยพิบัติ

7. แผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อม มุ่งพัฒนาให้ประชาชนได้เข้าร่วมกำลังความคิด กำลังกาย กำลังใจ เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษ ปรับปรุงสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ความสะอาดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนของตนเองร่วมกัน

8. แผนงานพัฒนาจิตใจ มุ่งพัฒนาความคิด ความเชื่อ ของคนให้ถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การกระทำที่ถูกต้อง อันเป็นผลให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตัวเอง และยอมรับฟัง ความคิดเห็นที่ถูกต้องของบุคคลอื่นเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือกัน

9. แผนงานพัฒนาองค์กร มุ่งที่จะส่งเสริมหรือสร้างสรรค์คุณภาพขององค์กรระดับตำบล หมู่บ้าน ซึ่งได้แก่คณะกรรมการสภาตำบล (กสท.) คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือคณะกรรมการกลางหมู่บ้านในกรณีที่หมู่บ้านนั้นไม่มีโครงการ อพป. คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปท.) ทำเป็นการอยู่ใหม่ขีดความสามารถสูงขึ้น โดยเฉพาะในการที่จะทำให้ตำบลใดมีแผนพัฒนาตำบล 5 ปี และแผนพัฒนาตำบลรายปี เพื่อจะให้กิจกรรมต่าง ๆ นั้น เป็นกิจกรรมที่แก้ไขปัญหาความต้องการของชาวบ้านและสร้างสรรค์ความเจริญ

พัฒนาการกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษากับการพัฒนาชุมชน เป็นสิ่งที่ควบคู่กันไป จะแยกจากกันไม่ได้ หากประชาชนไร้การศึกษา ก็เป็นการยากที่จะพัฒนาชุมชนได้ และชุมชนใดที่จะนับว่าเจริญไค่นั้น การศึกษาถือเป็นสิ่งหนึ่งที่จะเป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของความเจริญก้าวหน้า และความเสื่อมโทรมของชุมชนได้ การจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในกระบวนการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน

พจน์ บุณยรัตนพันธ์ (2517 : 178 - 182) กล่าวว่า งานพัฒนาชุมชนที่พัฒนาการทำอยู่มีลักษณะเป็นกระบวนการการศึกษา (Education Process) อยู่ตลอดเวลา ในการที่จะให้ประชาชนได้ทราบแนวความคิดใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยพัฒนาการจะต้องเข้าไปกระตุ้นเตือน ชักจูงให้แนวความคิดวิชาการ และให้การศึกษากับประชาชนโดยสม่ำเสมอ ซึ่งจิรพรพรณ กาญจนะจิรา (2522 : 13) ให้ความเห็นว่า การให้การศึกษานในงานพัฒนาชุมชนนั้นถือว่าการให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่ประชาชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523 : 92 - 94) มีความเห็นว่า สิ่งที่พัฒนากรทำในงานพัฒนาชุมชนก็คือวิธีการศึกษาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ ซึ่งมีได้หมายถึงแต่เพียงการสั่งสอน อบรม แนะนำ ให้ความรู้ ความคิดที่มีประโยชน์หรือตอบปัญหาของประชาชนเท่านั้น หน้าที่โดยแท้จริงของการให้การศึกษาคือ ช่วยเหลือประชาชนให้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ สามารถพิจารณาหาข้อแก้ไขปัญหาคืออย่างมีเหตุผล และถือว่าความสำเร็จของการพัฒนาคนอยู่ที่การทำให้คนรู้จักคิด ทำ แก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้พัฒนากรจึงต้องทำหน้าที่ดังกล่าว

คือจะต้องรู้ว่าจะต้องทำการอบรม แนะนำ แก่ประชาชนอย่างไรจึงจะเกิดประสิทธิภาพ
จึงเห็นโครงการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการให้การศึกษา งานทุกชิ้นทุกโครงการ มีวัตถุประสงค์
ที่จะให้เป็นแบบฝึกหัด ในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคน ทุกขั้นตอนของการพัฒนาชุมชนจึงเป็น
ขั้นตอนของการศึกษาทั้งสิ้น

พินันท์ สุจ้านงค์ และคนอื่น ๆ (2524 : 28) เห็นว่าหน้าที่สำคัญที่สุดของพัฒนากร
ก็คือการให้การศึกษาแก่ประชาชน เป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนโดยให้ประชาชน
รู้จักคิด ทำการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน

สุนทร โคตรบรรเทา (2526 : 73 - 74) ได้ให้ทัศนะว่างานของพัฒนากรที่
ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนในระดับตำบล จะมุ่งที่การพัฒนาคนเป็นหลักสำคัญ โดยวิธีการให้การศึกษา
นอกระบบโรงเรียน โดยพัฒนากรจะออกไปให้คำปรึกษา แนะนำ จัดประชุม อภิปราย สาธิต
นำทัศนศึกษา การฝึกอบรม และการเรียนรู้โดยการปฏิบัติแก่ประชาชน เพื่อให้คนเกิดความคิด
สามารถที่จะพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้เจริญก้าวหน้า

ยุวรัตน์ วุฒิเมธี (2529 : 50 - 55) กล่าวว่า งานของกรมการพัฒนาชุมชนที่พัฒนากร
ทำอยู่ เป็นการให้ศึกษานอกระบบโรงเรียน มุ่งพัฒนาคนให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้
ความคิด กระทั่งในหน้าที่ รู้จักแก้ปัญหา สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้
งานพัฒนาชุมชนจะยึดตามจุดมุ่งหมายหรืออัมหมะเหลวเพียงใด ขึ้นอยู่ที่พัฒนากรจะสามารถให้
การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับประชาชนได้มากน้อยเพียงใด

สมเดช อินทพิงศพิทยา (2531 : 16 - 17) ได้เสนอความคิดว่า การดำเนินงาน
ในกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้น จะเริ่มจากการที่พัฒนากรเข้าไปให้การศึกษาแก่ชุมชน (Community
education) ก่อน เพื่อมุ่งช่วยให้ประชาชนได้พัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์สภาพการ
ของชุมชน บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงจากข้อมูลชุมชนที่รวบรวมมาอย่างเป็นระบบ ถูกต้อง สมบูรณ์
เพื่อให้ตระหนักและเข้าใจในสภาพปัญหาของชุมชนตนเองอย่างแท้จริง จากนั้นจึงให้การศึกษา
เพื่อการพัฒนา ซึ่งถือเป็นการพัฒนาจิตสำนึกและความสามารถของประชาชนในการที่จะร่วมกัน
คิดค้นและกำหนดแนวทางการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหามูลฐานของชุมชนได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ
และเหมาะสมกับสภาพความพร้อมและความสามารถของชุมชน ตลอดจนสอดคล้องกับนโยบาย
ของชาติโดยส่วนรวม

วิธีการจัดการศึกษาหรือให้การศึกษารองพัฒนา

การทำงานของพัฒนากรจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอยู่ตลอดเวลาเพื่อเป็นแรงส่งเสริม กระตุ้น บัวยุให้คนได้มีการระดมพลังที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนา การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ประชาชนของพัฒนากร ส่วนหนึ่งจะแทรกอยู่ในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ส่งเสริมและเผยแพร่ ซึ่งเป็นการนำความรู้หรือสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพไปสู่ประชาชนในชนบท โดยเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ความรู้หรือสิ่งใหม่ ๆ ที่นำไปส่งเสริมและเผยแพร่ในชนบทนั้น ต้องเป็นสิ่งที่สามารถสนองความต้องการของชุมชนในลักษณะที่เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น และไม่เกินความสามารถของชาวชนบทที่จะรับได้ วิธีการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนแบ่งได้เป็น 3 วิธี ดังนี้ (กรมการพัฒนารัฐบาล

2529 : 21)

1. การจัดการศึกษาให้แก่คนจำนวนมากหรือมวลชน โดยการใช้วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ จดหมายข่าว ภาพโปสเตอร์ และหนังสือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ
2. การจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มคน โดยการประชุมทั่วไป อภิปรายกลุ่ม สภาวิธี การกระทำและสภิตยผลการปฏิบัติ การตั้งแสดง จัดนิทรรศการ ตลอดจนการจัดตั้งศึกษาด้วย
3. การจัดการศึกษาให้เป็นรายบุคคล เป็นการกระตุ้น ส่งเสริมให้คนโดยอ้อมรับแนวความคิดใหม่ ๆ นั้นไปปฏิบัติโดยการติดต่อสัมพันธ์กับตัวบุคคลโดยตรง เช่น การเยี่ยมบ้าน เยี่ยมในไร่ในนา หรือในที่ทำงาน

การให้การศึกษากับประชาชนในชุมชน มุ่งที่จะสร้างเสริมความรู้ ทักษะ ทศนคติให้เกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่พัฒนากรจะต้องรู้จักเลือกวิธีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การที่พัฒนากรซึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชนเข้าไปส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้น ให้ชาวบ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้นได้นั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่กระทำได้ง่าย แต่ก็ไม่ใช่เรื่องวิเศษที่จะทำได้ บทบาทของพัฒนากรในการให้การศึกษากับชุมชน ได้กำหนดเป็นแนวทางไว้ 3 ประการ คือ (กรมการพัฒนารัฐบาล 2529 : 19)

1. การให้การศึกษากับชุมชน โดยการนำแนวความคิดและวิทยาการใหม่ ๆ เพื่อชีวิตไปสู่ประชาชน ให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกทางปฏิบัติที่ให้ประโยชน์สูงสุดต่อการดำรงชีวิต

2. เป็นผู้นำความรู้จากห้องทดลองไปสู่ชุมชน และนำปัญหาของชุมชนกลับมาสู่ห้องทดลอง การที่พัฒนานำความรู้หรือสิ่งคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นใหม่ไปเผยแพร่ให้การศึกษาแก่ชุมชน อาจเกิดปัญหาซึ่งพัฒนากรจำเป็นต้องนำปัญหานั้นไปปรึกษากับเจ้าหน้าที่วิชาการ เพื่อแก้ไขปัญหาคือต่อไป

3. ผิดให้คนในชุมชนรู้จักคิดตัดสินใจด้วยตนเอง พัฒนาการต้องไม่นำความรู้หรือสิ่งใหม่ ๆ ให้กับชุมชนด้วยวิธีบังคับเสียให้ ต้องแนะนำให้ชุมชนรู้จักสิ่งนั้น รู้ถึงคุณประโยชน์และวิธีการใช้สิ่งนั้น แล้วฝึกหัดให้ชุมชนรู้จักตัดสินใจในการเลือกใช้ โดยให้ชุมชนได้คิด ตัดสินใจเลือก หรือยอมรับด้วยตนเอง เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการยอมรับความเปลี่ยนแปลงอย่างมั่นคงถาวร

นอกจากนี้ พัฒนาการยังต้องทำงานในลักษณะสนับสนุนให้ชุมชนรู้จักช่วยเหลือตนเองด้วย เพราะความรู้หรือสิ่งใหม่ ๆ ที่พัฒนานำเข้าไปโดยการให้การศึกษา สนับสนุน ส่งเสริม กระตุ้นแก่คนในชุมชนนั้น คนในชุมชนจะต้องเป็นผู้รับทำเอง พัฒนาการเป็นเพียงผู้ริเริ่มให้เท่านั้น ต้องยึดหลักการช่วยเหลือเพื่อให้ชุมชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และยึดหลักการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อชุมชนของตนเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โคธิโอ ยัคสุริโร (2509 : 51) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของพัฒนากรในประเทศไทย พบว่า พัฒนาการส่วนใหญ่เข้าใจถึงบทบาทตามหลักการของการเป็นพัฒนากร แต่ก็มีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงของพัฒนากรไม่เป็นไปตามหลักการของงานพัฒนาชุมชนทั้งหมด เนื่องจากปัญหาในกระบวนการบริหารงานพัฒนาชุมชน และอื่น ๆ ซึ่งมีแนวโน้มให้พัฒนากรมีความกดดันจากโครงสร้างขององค์กร

จิตยา สุวรรณะชฎ (2510 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องพัฒนากร ความคาดหวังในบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ พบว่า พัฒนาการส่วนใหญ่เป็นผู้ไม่มีหลักการแน่นอนว่าจะปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นหลักการพัฒนาชุมชนหรือ

ทำตัวเป็นผู้นำท้องถิ่นเสียเอง พัฒนาการที่มีความยึดมั่นในบทบาทตามหลักการพัฒนาชุมชนจะมีความรู้สึกขมขื่นของใจมากกว่าผู้นำที่มีบทบาทเป็นผู้นำท้องถิ่นเสียเอง อีกทั้งลักษณะสังคมและมาตรฐานการครองชีพของผู้นำตำแหน่งพัฒนาการ กับสภาพการทำงาน ต้องทำอยู่ในเขตพัฒนาแตกต่างกันอยู่มาก ทำให้พัฒนาการขาดกำลังใจในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ ตามความต้องการของงานยิ่งพัฒนาการที่มีภูมิหลังและระสนิยมแบบคนในเมืองใหญ่ ก็ยิ่งเกิดความท้อถอยในการทำงานในเขตชนบทมากขึ้น ส่วนพัฒนาการที่มีปริญญาจะมีลักษณะดีกว่าพัฒนาการที่ไม่มีปริญญา ในเรื่องความคิดริเริ่ม ลักษณะผู้นำแต่ในเรื่องความอดทนอดกลั้นสามารถทำงานร่วมกับประชาชน และมีความเป็นกันเองกับข้าราชการอื่น ๆ นั้น พัฒนาการที่ไม่มีปริญญากลับปฏิบัติงานได้ดีกว่า

กรมการพัฒนาชุมชนได้รายงานการประเมินผลการปฏิบัติงานของพัฒนาการอำเภอที่เป็นสตรี พบว่า พัฒนาการอำเภอสตรีสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ดีเท่าหรือดีกว่าพัฒนาการอำเภอชาย ในงานวางแผน ใ้แก่ งานในส่วนงาน งานประชาสัมพันธ์ การประสานงาน แต่งานที่พัฒนาการอำเภอสตรีทำได้ไม่เท่าชาย ใ้แก่ งานการปกครองบังคับบัญชา งานนิเทศ และการตัดสินใจ สำหรับปัญหาในการปฏิบัติงาน พัฒนาการอำเภอสตรีมีปัญหาในการเดินทางไปปฏิบัติงานในท้องที่และการพักค้างแรม (กรมการพัฒนาชุมชน. 2516 : 98 - 100)

นวลละออง บงบุญเกิด (2517 : 97) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยสภาพแวดล้อมบางประการที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในการปฏิบัติงานของข้าราชการพัฒนาชุมชน จังหวัดสกลนคร พบว่าการปฏิบัติงานตามบทบาทที่เป็นจริงยังไม่สามารถเป็นไปตามบทบาทตามหลักการพัฒนาชุมชน เนื่องจากปัจจัยสภาพภูมิศาสตร์ ประชากร ทัศนคติของประชาชน และอิทธิพลขององค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ยิ่งความแตกต่างระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติจริงกับบทบาทที่ควรปฏิบัติตามหลักการ ของการพัฒนาชุมชนมากเท่าไร ความรู้สึกขมขื่นของใจในบทบาทที่ปฏิบัติจริงก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น และจะเกิดปัญหาในการปฏิบัติงานตามบทบาทในส่วนของตน

กอบแก้ว สุวรรณางกูร (2523 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทของพัฒนาการที่มีวุฒิปริญญา และไม่มีปริญญา ตามความคิดเห็นของวุฒิปริญญา และนักวิชาการพัฒนาชุมชน พบว่า พัฒนาการที่มีวุฒิปริญญามีแนวโน้มในการปฏิบัติงาน

ตามบทบาทตามปฏิบัติงาน และบทบาทผู้ส่งเสริมเผยแพร่ได้ดีกว่าพัฒนากรที่มีวุฒิไม่จบปริญญา
สำหรับอายุ และระยะเวลาการเป็นพัฒนากรมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงาน โดยพัฒนากรจะ
สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทได้ที่สุด ช่วงอายุระหว่าง 30 - 39 ปี และได้ปฏิบัติงานใน
ตำแหน่งพัฒนากรมาแล้ว 4 - 6 ปี ส่วนในเรื่องปัญหาการปฏิบัติงาน พบว่า พัฒนาการทั้ง 2 กลุ่ม
มีปัญหากับตัวพัฒนากรเอง และสร้างปัญหาในการปกครองบังคับบัญชาพอ ๆ กัน

สมเพชร สิทธิพงศ์พิทยา (2523 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องบทบาทของสำนักงาน
พัฒนาชุมชนเขตในการสนับสนุนงานพัฒนาชนบทของจังหวัดและอำเภอ พบว่า พัฒนาการจังหวัด
และพัฒนาการอำเภอมีความคาดหวังต่อบทบาทของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขตสูงกว่าที่สำนักงาน
พัฒนาชุมชนเขตได้ปฏิบัติจริง โดยพบว่า บทบาททั้ง 2 นี้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติ และได้ให้พรสรุปว่า การที่สำนักงานพัฒนาชุมชนเขตไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามที่พวกเขา
คาดหวังไว้ เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และตัวเจ้าหน้าที่

สุรพงศ์ พูลสุวรรณ (2526 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องบทบาททางการศึกษาของครูใหญ่
ต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชนบทยากจนของเขตการศึกษา 11 พบว่า ครูใหญ่ที่มีอายุต่างกันจะมี
บทบาทในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน แต่ครูใหญ่ที่มีประสบการณ์และมีภูมิสำเนาต่างกันมีบทบาท
ในการพัฒนาชุมชนไม่ต่างกัน

วีระศักดิ์ ศรีวัณ (2527 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องทัศนะของคณะกรรมการสภาตำบล
คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และพัฒนากรที่มีต่อบทบาทของพัฒนากรในการส่งเสริมการศึกษานอก
ระบบโรงเรียนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า พัฒนาการมีทัศนะต่อบทบาทของตนเองในการส่งเสริม
การศึกษานอกระบบโรงเรียนสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคณะกรรมการ
สภาตำบลและคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านมีทัศนะต่อบทบาทของพัฒนากรในการส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

ศิวรรณ เสรีภักตวิวงศ์ (2527 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องคุณลักษณะและพฤติกรรม
การทำงานของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านที่ชนะการ
ประกวดหมู่บ้านพัฒนาระดับจังหวัดและหมู่บ้านอื่น ๆ ในโครงการพัฒนาของกรมการพัฒนาชุมชน

พบว่า คุณลักษณะส่วนตัวของพัฒนากรซึ่งได้แก่ เพศ ประสบการณ์ในการทำงาน ระดับการศึกษา สูงสุด การได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม สถานภาพสมรส ความอดทน ความมีศรัทธาในอาชีพ ของนักพัฒนา ความเสียสละ ความเป็นประชาธิปไตย ความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นใน ตนเอง ความทันสมัย ความมีมนุษยสัมพันธ์ และความเป็นผู้นำ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ พฤติกรรมการทำงานร่วมกันกับนักพัฒนาอื่น ๆ ผู้นำชุมชน และประชาชนเป็นส่วนใหญ่

พินิจ สัตยพันธ์ (2528 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหาร พัฒนาการ และผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของพัฒนากรในการส่งเสริมการศึกษา นอกโรงเรียนในระบบโรงเรียนในเขตสำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 7 พบว่า บทบาทของพัฒนากรในการส่งเสริม การศึกษานอกโรงเรียนตามความคิดเห็นของทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่าง ไม่มีความแตกต่างกัน ในด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วไป และทักษะการคิดแก้ปัญหา ด้านอาชีพ รวมทั้งการเกษตร และสหกรณ์ และด้านการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัยในครอบครัว แต่มีความ แตกต่างกันในด้านการพัฒนาชุมชนและสภาพแวดล้อม ด้านการพัฒนาการจัดการและการเพิ่ม ผลผลิต

พรเพ็ญ อินทร์แก้ว (2528 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานครที่มีต่องานการศึกษานอกโรงเรียน พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครู โดยจำแนกตามเพศ วุฒิต่างทางการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหารงาน หรือ ประสบการณ์ในการทำงาน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องการ ใ้พบวิธีการการศึกษานอกโรงเรียน

สถิตย์ชัย วรรณทวนิช (2528 : 71) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในโครงการ รณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติของครู โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่มี เพศแตกต่างกัน ประสบปัญหาในการสอนด้านต่าง ๆ แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิทยา วรรณศิริ (2529 : 76 - 84) ได้วิจัยเรื่องบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ เป็นจริงของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้านในการพัฒนาชนบท พบว่า บทบาทที่คาดหวัง ของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้านในการพัฒนาชุมชน ตามทัศนะของคณะกรรมการพัฒนาสตรี

ระดับหมู่บ้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามทิศทางของเจ้าหน้าที่
ระดับอำเภอมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

สุเทพ อวมเจริญ (2529 : 69 - 72) ได้วิจัยเรื่องการปฏิบัติงานการศึกษา
นอกโรงเรียนของครูประจำกลุ่มการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ พบว่า ครูประจำกลุ่มที่มีอายุ
มากขึ้นมีแนวโน้มว่าสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้มากขึ้น ครูประจำกลุ่มเพศหญิงสามารถ
ปฏิบัติงานได้ดีกว่าครูประจำกลุ่มเพศชาย ครูประจำกลุ่มที่มีวุฒิสูงจะมีแนวโน้มของการปฏิบัติงาน
ที่ต่ำลง และครูประจำกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการสอนผู้ใหญ่จำนวนมากจะสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่
ครูประจำกลุ่มได้ดีกว่าครูประจำกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการสอนผู้ใหญ่มาน้อย

ในต้นต่อเอาหมายเลขที่ คำนวณพัฒนาการที่มีหมายเลขคู่ทุกคน จึงเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา
ครั้งนี้ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 260 คน คิดเป็นร้อยละ 32.79 ของประชากร
จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ ได้แสดงในตาราง 1 ต่อไปนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากร		กลุ่มตัวอย่าง		หมายเหตุ
จังหวัด	จำนวนพัฒนาการ ทั้งหมด	จังหวัดที่เลือกเพื่อศึกษา	จำนวนพัฒนาการ กลุ่มตัวอย่าง	
1. ชัยภูมิ	80	1. ชัยภูมิ	40	
2. บุรีรัมย์	101	-	-	
3. ยโสธร	61	-	-	
4. นครราชสีมา	133	2. นครราชสีมา	67	
5. ศรีสะเกษ	114	-	-	
6. สุรินทร์	107	3. สุรินทร์	54	
7. อุบลราชธานี	197	4. อุบลราชธานี	99	
รวม	793	-	260	กลุ่มตัวอย่าง คิดเป็น 32.79% ของประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่สัมพันธ์กับงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) เนื้อหาของคำถามเกี่ยวกับเพศ วุฒิต่างการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพัฒนาการที่สัมพันธ์กับงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ช่วงคะแนน สร้างขึ้นตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) ในแต่ละข้อใช้คำถาม 2 คำ คือ บทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวัง โดยจำแนกบทบาทของพัฒนาการที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็น 5 คำ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของพัฒนาการเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างระบุข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

การสร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

การสร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาบทบาทหน้าที่ของพัฒนาการ ที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน จากเอกสาร และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาในข้อ 1 มาสร้างเป็นข้อคำถามตามแบบฟอร์มที่กำหนด
3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
 - 3.1 การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการพัฒนาชุมชน จำนวน 6 ท่าน

(รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ เสนอในภาคผนวก) เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพื้นิจ (Face Validity) ตลอดจนความชัดเจนของภาษาในแบบสอบถาม หลังจากนั้นผู้วิจัย นำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะนั้น ๆ

3.2 การหาค่าอำนาจจำแนกของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ กับพัฒนากรในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ใน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา สุรินทร์ และอุบลราชธานี จำนวน 100 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ หาค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามเป็นรายข้อ (Item Analysis) โดยใช้เทคนิค 25% (Edwards, 1957 : 152) แล้วคำนวณค่า t - test เพื่อคัดเลือกข้อความที่มีความแตกต่างระหว่างมัธยฐานเลขคณิต ของคะแนนกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ถือว่ามีค่าอำนาจจำแนกที่ใช้ได้ ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามคำถามพบาพที่เป็นจริง เท่ากับ 4.11 - 11.84 และค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามคำถามพบาพที่คาดหวัง เท่ากับ 2.73 - 10.48 ส่วนการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามแนวของครอนแบค (Cronbach, 1970 : 161) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ทั้งฉบับ เกี่ยวกับพบาพที่เป็นจริง เท่ากับ 0.9797 และพบาพที่คาดหวัง เท่ากับ 0.9803

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามปฏิบัติงานอยู่กระจัดกระจายในพื้นที่ทุกตำบล ของจังหวัด ทั้ง 4 จังหวัด ที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงไม่สามารถตามไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองได้ การวิจัยครั้งนี้จึงได้ดำเนินการ เก็บข้อมูลโดยขอความร่วมมือจากพัฒนากรจังหวัดและพัฒนากรอำเภอ ให้ช่วยแจกแบบสอบถามให้แก่พัฒนากรในสังกัด ตามรายชื่อที่กำหนด แล้วให้พัฒนากรส่งแบบสอบถามกลับคืนให้ผู้วิจัยโดยตรงทางไปรษณีย์

แบบสอบถามที่ส่งไปมีจำนวนทั้งสิ้น 260 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 252 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.92 ของแบบสอบถามทั้งหมด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

รายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการในการศึกษาค้นคว้านี้ ได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ เป็นพนักงาน สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตความรับผิดชอบของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 3 ซึ่งกลุ่มพื้นที่ 7 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ บุรีรัมย์ ยโสธร นครราชสีมา ศรีสะเกษ สุรินทร์ และอุบลราชธานี รวมพนักงานที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว มีจำนวนทั้งสิ้น 793 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ สุ่มมาจากประชากรข้างต้นด้วยวิธีการต่อไปนี้

1. จับสลากเลือกจังหวัดในเขตรับผิดชอบของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 3 มา 4 จังหวัด ซึ่งได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา สุรินทร์ และอุบลราชธานี
2. สุ่มพนักงานเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม โดยการสุ่มอย่างมีระบบ มาจำนวนร้อยละ 50 ของจำนวนพนักงานในจังหวัดที่คัดเลือกในข้อ 1 ทำการสุ่มโดยการนำเอารายชื่อของพนักงานทุกคนจาก 4 จังหวัด นั้น มาให้หมายเลขเรียงกัน แล้วคัดเลือกคนเว้นคน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วดำเนินการ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และคำนวณร้อยละ
2. ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพัฒนาการที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้งด้านบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังจากแบบสอบถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า ตรวจสอบให้คะแนนแล้วหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยให้นำหนักคะแนน ดังนี้

ไม่มีการปฏิบัติ หรือ ไม่ควรปฏิบัติ	มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 0
ปฏิบัติน้อย หรือ ควรปฏิบัติน้อย	มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 1
ปฏิบัติปานกลาง หรือ ควรปฏิบัติปานกลาง	มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 2
ปฏิบัติมาก หรือ ควรปฏิบัติมาก	มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 3
ปฏิบัติมากที่สุด หรือ ควรปฏิบัติมากที่สุด	มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 4

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ รายคำ และโดยส่วนรวมได้กำหนดช่วงคะแนน และความหมายเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00 - 0.80 ถือว่าบทบาทประเภะนั้นไม่มีการปฏิบัติ หรือ ไม่ควรปฏิบัติ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.81 - 1.60 ถือว่าบทบาทประเภะนั้นมีการปฏิบัติน้อย หรือ ควรปฏิบัติ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.61 - 2.40 ถือว่าบทบาทประเภะนั้นมีการปฏิบัติปานกลาง หรือ ควรปฏิบัติปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.41 - 3.20 ถือว่าบทบาทประเภะนั้นมีการปฏิบัติมาก หรือ ควรปฏิบัติมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.21 - 4.00 ถือว่าบทบาทประเภทนี้มีการปฏิบัติมากที่สุด หรือ การปฏิบัติมากที่สุด

การเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการ ได้จำแนกตาม ตัวแปรด้านเพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการ แล้วเปรียบเทียบ บทบาทรายด้านและโดยส่วนรวมเพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยวิธีการทดสอบค่าที (t - test) จากกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน

การเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการ ได้จำแนกตาม ตัวแปรด้านเพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการ แล้ว เปรียบเทียบบทบาทรายด้านและโดยส่วนรวมเพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยวิธีการทดสอบความ แปรปรวน (F - test) จากกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระจากกัน

3. แบบสอบถามความคิดเห็นของพัฒนาการเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนที่สัมพันธ์กับการ ศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด ได้นำมาจัดหมู่ แล้วเรียงลำดับจากความถี่มากไปหาน้อย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม

1.1 หากค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค 25% ซึ่งใช้สูตร ดังนี้

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2}{n_H} + \frac{S_L^2}{n_L}}}$$

เมื่อ t	แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน t - distribution
$\bar{X}_H$	แทน คะแนนเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มสูง
$\bar{X}_L$	แทน คะแนนเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มต่ำ
S_H^2	แทน ความแปรปรวนของการกระจายของคะแนนในกลุ่มสูง
S_L^2	แทน ความแปรปรวนของการกระจายของคะแนนในกลุ่มต่ำ
n_H	แทน จำนวนคนที่เลือกจากกลุ่มคะแนนสูง
n_L	แทน จำนวนคนที่เลือกจากกลุ่มคะแนนต่ำ

(Edwards. 1957 : 152)

1.2 หากหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าความสอดคล้องภายในแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ซึ่งใช้สูตร ดังนี้

$$\alpha = \frac{K}{K - 1} \left[1 - \frac{\sum S_{xi}^2}{S_{xt}^2} \right]$$

เมื่อ α	แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
K	แทน จำนวนข้อของแบบสอบถาม
$\sum S_{xi}^2$	แทน ผลรวมของคะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ
S_{xt}^2	แทน คะแนนความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

(Cronbach. 1970 : 161)

2. สถิติที่ใช้ในการคำนวณค่าสถิติพื้นฐาน

2.1 ค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นของพัฒนาการตามบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งใช้สูตร ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนน
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

(Guildford. 1956 : 54)

2.2 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งใช้สูตร ดังนี้

$$S = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

(Ferguson. 1981 : 68)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

3.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม
 กรณีที่กลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระจากกัน โดยใช้ t - test (Independent) ซึ่งใช้สูตร ดังนี้

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ	t	แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน t - distribution
$\bar{X}_1, \bar{X}_2$		แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และกลุ่มที่ 2
S_1^2, S_2^2		แทน ความแปรปรวนของคะแนนกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2
n_1, n_2		แทน จำนวนคนของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

(Ferguson. 1981 : 172)

3.2 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มต่าง ๆ กรณีที่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระจากกัน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (F - test) ซึ่งใช้สูตร ดังนี้

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ	F	แทน ค่าการแจกแจงของ F - distribution
MS_B		แทน ค่าความแปรปรวน (Mean Square) ระหว่างกลุ่ม
MS_W		แทน ค่าความแปรปรวน (Mean Square) ภายในกลุ่ม

(สุทธิ วงศ์ทัศนะ. 2527 : 249)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แบ่งเป็น 6 ตอน ตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม
2. วิเคราะห์ปัญหาที่เป็นจริง และปัญหาที่คาดหวังของพัฒนาการ
3. เปรียบเทียบปัญหาที่เป็นจริงของพัฒนาการ จำแนกตามตัวแปร
4. เปรียบเทียบปัญหาที่คาดหวังของพัฒนาการ จำแนกตามตัวแปร
5. เปรียบเทียบปัญหาที่เป็นจริงกับปัญหาที่คาดหวังของพัฒนาการ จำแนกตามตัวแปร
6. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพัฒนาการจากคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยครั้งนี้ ได้ส่งแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 260 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา และเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ 252 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.92 ของแบบสอบถามทั้งหมด ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงในตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น	252	100
1. เพศ		
1.1 ชาย	172	68.3
1.2 หญิง	80	31.7
2. วุฒิทางการศึกษา		
2.1 ทำการปริญญตรี	177	70.2
2.2 ปริญญาตรีขึ้นไป	75	29.8
3. อายุ		
3.1 ต่ำกว่า 35 ปี	149	59.1
3.2 35 ปีขึ้นไป	103	40.9
4. ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพนักงาน		
4.1 ต่ำกว่า 10 ปี	137	54.4
4.2 10 ปีขึ้นไป	115	45.6

จากตาราง 2 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 252 คน เป็นชาย 172 คน คิดเป็นร้อยละ 68.3 เป็นหญิง 80 คน คิดเป็นร้อยละ 31.7 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีวุฒิทางการศึกษาคำกว่าปริญญาตรี คือ มีจำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 70.2 ส่วนที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 29.8

สำหรับระยะอายุนั้น กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี มีจำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 59.1 ที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป มีจำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 40.9 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี มีจำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 54.4 และที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร 10 ปีขึ้นไป มีจำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6

ตอนที่ 2 : บทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เสนอในตอนนี้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ทั้ง 5 ด้าน ในแต่ละด้านแยกพิจารณาเป็นรายข้อ และโดยส่วนรวม ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับการกำหนดน้ำหนักคะแนน และความหมายของค่าเฉลี่ย มีดังนี้

0.00 - 0.80 หมายถึง ไม่มีการปฏิบัติ หรือไม่ควรปฏิบัติ

0.81 - 1.60 หมายถึง ปฏิบัติน้อย หรือควรปฏิบัติน้อย

1.61 - 2.40 หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง หรือควรปฏิบัติปานกลาง

2.41 - 3.20 หมายถึง ปฏิบัติมาก หรือควรปฏิบัติมาก

3.21 - 4.00 หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด หรือควรปฏิบัติมากที่สุด

เพื่อให้เข้าใจชัดเจน จึงได้เสนอทั้งในรูปของตัวเลขที่เป็นค่าเฉลี่ย และในรูปของกราฟ ของบทบาทในแต่ละข้อ ดังรายละเอียดแสดงในตาราง 3 ถึงตาราง 7 ต่อไปนี้

2.1 บทบาทด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของแผนกร ในด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา

บทบาทด้านการจัดเตรียมชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา	ค่าเฉลี่ย		แสดงระดับค่าเฉลี่ย					
	บทบาทที่ เป็นจริง	บทบาทที่ คาดหวัง	0.00 - 0.80 ไม่มีหรือไม่พอ	0.81 - 1.60 น้อย	1.61 - 2.40 ปานกลาง	2.41 - 3.20 มาก	3.21 - 4.00 มากที่สุด	
1. สำรวจและเก็บข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ตำบลเพื่อใช้สำหรับวางแผนการพัฒนา	2.92	3.60						
2. อธิบายวัตถุประสงค์ของการสำรวจข้อมูล พื้นฐานให้ชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ	2.64	3.36						
3. ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ตำบล	2.14	3.06						
4. ให้ความร่วมมือกับชาวบ้านในการ วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่ เกิดขึ้น ตลอดจนหาวิธีการแก้ไข	2.52	3.21						
5. ให้ความรู้แก่ผู้นำท้องถิ่น เช่น กรรมการ หมู่บ้าน กรรมการสภาตำบล เกี่ยวกับการ จัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล	2.93	3.45						
6. แนะนำผู้นำท้องถิ่นในการจัดทำโครงการ ต่าง ๆ ให้ถูกต้อง และมีความเป็นไปได้	2.74	3.28						
7. ร่วมให้คำชี้แจง และทำความเข้าใจ ให้ชาวบ้านทราบรายละเอียดของโครงการ ก่อนตัดสินใจดำเนินการ	2.55	3.24						
8. สนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกแก่ผู้นำ ท้องถิ่น ในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตาม โครงการที่ดำเนินการในหมู่บ้าน ตำบล	2.54	3.04						

ตาราง 3 (ต่อ)

บทบาทด้านการ จัดเตรียมชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา	ค่าเฉลี่ย		แสดงระดับค่าเฉลี่ย						
	บทบาทที่ เป็นจริง	บทบาทที่ คาดหวัง	0.00 - 0.80 ไม่มีหรือไมครบ	0.81 - 1.60 ปฏิบัติน้อย	1.61 - 2.40 ปฏิบัติตามกลาง	2.41 - 3.20 ปฏิบัติตามมาก	3.21 - 4.00 ปฏิบัติตามที่สุด		
9. สนับสนุนการ ติดตามผลการทำงานตามโครงการ ของหมู่บ้าน ตำบล									
10. สนับสนุนคณะกรรมการ สภาพาคำบลในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล	3.13	3.42							
11. ส่งเสริมให้มีการ ปรับปรุงศูนย์พัฒนาตำบล เพื่อเป็นศูนย์รวมวิชาการต่าง ๆ ของตำบล	2.51	3.46							
12. สนับสนุนให้มีการ คัดเลือกอาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน	3.06	3.46							
13. สนับสนุนให้มีการ จัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาความรู้ แก่นำท้องถิ่นและชาวบ้าน	2.53	3.33							
14. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม หรือโครงการ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง	2.77	3.48							
15. ออกไปประชุมชาวบ้านร่วมกับกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ในตำบล	2.85	3.46							
16. พูดคุยกับชาวบ้านและออกเยี่ยมเยียนบ้านในตำบลที่รับผิดชอบ	2.89	3.45							
รวม	2.71	3.34							

หมายเหตุ . _____ . หมายถึง ค่าเฉลี่ยบทบาทที่เป็นจริง
 . ----- . หมายถึง ค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวัง

จากตาราง 3 ซึ่งเป็นการเสนอค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริง และที่คาดหวัง
ในการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทุกข้อคำถาม และโดย
ส่วนรวม

2. บทบาทที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อระหว่าง 2.14 ถึง 3.13 จำแนกเป็น
ระดับต่าง ๆ ดังนี้

ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.61 - 2.40$) มีเพียง 1 ข้อ คือข้อ 3 ให้ความรู้
แก่ประชาชนเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ตำบล ($\bar{X} = 2.14$)

สำหรับค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 2.41 - 3.20$) มี 15 ข้อ ซึ่งข้อที่พัฒนากร
มีการปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงมาก ในลำดับ 1 ถึง 3 เรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ 10 สนับสนุน
คณะกรรมการสภาตำบลในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ($\bar{X} = 3.13$) ข้อ 12 สนับสนุนให้มีการ
คัดเลือกอาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = 3.06$) และข้อ 5 ให้ความรู้
แก่ผู้นำท้องถิ่น เช่น กรรมการหมู่บ้าน กรรมการสภาตำบล เกี่ยวกับการจัดทำโครงการพัฒนา
หมู่บ้าน ตำบล ($\bar{X} = 2.93$)

3. บทบาทที่คาดหวัง มีค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อระหว่าง 3.06 ถึง 3.60 คือ พัฒนาการ
มีความคาดหวังว่าควรมีการปฏิบัติตามบทบาทแต่ละข้อ ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.41 - 3.20$)
ถึงระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.21 - 4.00$) ซึ่งข้อที่พัฒนากรเห็นว่าควรมีการปฏิบัติตามมากที่สุด
มี 1 ข้อ คือ ข้อ 1 สำรวจและเก็บข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ตำบล เพื่อใช้สำหรับวางแผน
การพัฒนา ($\bar{X} = 3.60$)

4. บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากร โดยส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก
($\bar{X} = 2.71$) ส่วนบทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.34$)

2.2 บทบาทด้านการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ในด้านการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน

บทบาทด้านการจัดตั้ง และ พัฒนาองค์กร ประชาชน	ค่าเฉลี่ย		แสดงระดับค่าเฉลี่ย					
	บทบาท ที่เป็นจริง	บทบาทที่ คาดหวัง	0.00 - 0.80	0.81 - 1.60	1.61 - 2.40	2.41 - 3.20	3.20 - 4.00	
			ไม่มีหรือ ไมค่อย ปฏิบัติเลย	ปฏิบัติ เลย	ปฏิบัติ ปานกลาง	ปฏิบัติตาม	ปฏิบัติตาม ที่สุด	
1. สนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญ ของการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	2.06	2.85						
2. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนา เด็กเล็กเพิ่มขึ้น	1.75	2.53						
3. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กร ประชาชนในระดับหมู่บ้าน ตำบล	2.79	3.40						
4. ส่งเสริมให้เยาวชนระดับหมู่บ้าน ตำบลได้มีการรวมกลุ่ม และกระทำ กิจกรรมร่วมกัน	2.60	3.38						
5. ส่งเสริมกลุ่มสตรีระดับหมู่บ้าน ตำบล ให้มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่าง ต่อเนื่อง	2.60	3.35						
6. ส่งเสริมกลุ่มสตรีระดับอำเภอ ให้มี การดำเนินกิจกรรมที่เกื้อกูลต่อกัน สตรีในระดับหมู่บ้าน ตำบล	1.54	2.91						
7. ให้ความรู้แก่คณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นในระดับหมู่บ้าน ตำบล	2.48	3.26						
8. เช้าวมกิจกรรมที่กลุ่มต่าง ๆ จัดทำ ขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล	2.62	3.16						

ตาราง 4 (ต่อ)

บทบาทด้านการจัดตั้ง และพัฒนา องค์กรประชาชน	ค่าเฉลี่ย		แสดงระดับค่าเฉลี่ย					
	บทบาทที่ เป็นจริง	บทบาทที่ คาดหวัง	0.00 - 0.80 ไม่มีหรือไม่ว่าง	0.81 - 1.60 ปฏิบัติน้อย	1.61 - 2.40 ปฏิบัติปานกลาง	2.41 - 3.20 ปฏิบัติมาก	3.21 - 4.00 ปฏิบัติตามหลัก	
9. จัดอบรม พัฒนาบุคลากรกลุ่ม ใหญ่กับบทบาทหน้าที่ และงานที่ รับผิดชอบ	2.44	3.26						
10. สนับสนุนการทำงานของกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน เพื่อเป็นหน่วยนำในการพัฒนา	2.75	3.39						
11. จัดการประชุมร่วมกันในกลุ่มคณะ ทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนา ชนบทระดับตำบล (คปท.)	2.61	3.38						
12. เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการ หมู่บ้าน หรือคณะกรรมการสภาตำบล	3.11	3.53						
13. เป็นวิทยากรในการฝึกอบรมผู้นำ ท้องถิ่น หรือองค์กรประชาชนที่ จัดตั้งขึ้น	2.72	3.25						
รวม	2.47	3.20						

หมายเหตุ . ————— . หมายถึง ค่าเฉลี่ยบทบาทที่เป็นจริง
 . - - - - - . หมายถึง ค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวัง

จากตาราง 4 ซึ่งเป็นการเสนอค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริง และที่คาดหวังใน
ด้านการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทุกข้อคำถาม และโดยส่วนรวม
2. บทบาทที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อระหว่าง 1.54 ถึง 3.11 จำแนกเป็นระดับ
ต่ำ ๆ ดังนี้

ระดับน้อย ($\bar{X} = 0.81 - 1.60$) มีเพียง 1 ข้อ คือ ข้อ 6 ส่งเสริมกลุ่ม
สตรีระดับอำเภอให้มีการดำเนินกิจกรรมที่เกิดขึ้นของกลุ่มสตรีระดับหมู่บ้าน ตำบล ($\bar{X} = 1.54$)

ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.61 - 2.40$) มี 4 ข้อ และ

ระดับมาก ($\bar{X} = 2.41 - 3.20$) มี 8 ข้อ ซึ่งข้อที่พัฒนาการมีการปฏิบัติตามบทบาท
ที่เป็นจริงมาก ในลำดับ 1 ถึง 3 เรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ 12 เขาร่วมประชุมกับ
คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการสภาตำบล ($\bar{X} = 3.11$) ข้อ 3 ส่งเสริมให้มีการ
จัดตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนในระดับหมู่บ้าน ตำบล ($\bar{X} = 2.79$) และข้อ 10 สนับสนุนการ
ทำงานของกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน เพื่อเป็นหน่วยนำในการพัฒนา ($\bar{X} = 2.75$)

3. บทบาทที่คาดหวัง มีค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อระหว่าง 2.53 ถึง 3.53 คือ พัฒนาการ
มีความคาดหวังว่าควรปฏิบัติตามบทบาทในระดับมาก ($\bar{X} = 2.41 - 3.20$) มี 5 ข้อ และ
ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.21 - 4.00$) มี 9 ข้อ ซึ่งข้อที่พัฒนาการเห็นว่าควรมีการปฏิบัติตามมากที่สุด
ในลำดับ 1 ถึง 3 เรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ 12 เขาร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน
หรือคณะกรรมการสภาตำบล ($\bar{X} = 3.53$) ข้อ 10 สนับสนุนการทำงานของกลุ่มต่าง ๆ เช่น
กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน เพื่อเป็นหน่วยนำในการพัฒนา ($\bar{X} = 3.39$) และข้อ 4 ส่งเสริม
ให้เยาวชนระดับหมู่บ้าน ตำบล ใ้มีการรวมกลุ่ม และกระทำกิจกรรมร่วมกัน ($\bar{X} = 3.38$)

4. บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนาการโดยส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก
($\bar{X} = 2.47$) ส่วนบทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.20$)

2.3 บทบาทด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ในด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน

บทบาทด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน	ค่าเฉลี่ย		แสดงระดับค่าเฉลี่ย					
	บทบาทที่เป็นจริง	บทบาทที่คาดหวัง	0.00 - 0.80 ไม่มีหรือไม่ว่าง	0.81 - 1.60 ปฏิบัติน้อย	1.61 - 2.40 ปฏิบัติปานกลาง	2.41 - 3.20 ปฏิบัติมาก	3.21 - 4.00 ปฏิบัติตามที่สุด	
1. เผยแพร่การยอมรับเลี้ยงดูเด็กตามหลักวิชาการแผนใหม่ แกนศึกษา มารดา หรือผู้ปกครอง	1.68	2.82						
2. เผยแพร่ความรู้ความกฎหมายเบื้องต้นแก่ประชาชน	1.54	2.78						
3. ให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในครอบครัว ให้มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์	2.02	2.93						
4. ให้ความรู้ด้านการวางแผนครอบครัว	1.77	2.71						
5. ให้ความรู้เกี่ยวกับการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้อย่างประหยัด และให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด	2.50	3.33						
6. เผยแพร่ความรู้ ขาวสาร ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชน	2.52	3.24						
7. ส่งเสริมให้ชาวบ้านมาร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง	2.88	3.42						
8. ส่งเสริมให้ชาวบ้านมาร่วมกันจัดกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ทำบด ในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันออกพรรษา วันเฉลิมฯ	2.98	3.43						

ตาราง 5 (ต่อ)

บทบาทด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน	ค่าเฉลี่ย		แสดงระดับค่าเฉลี่ย					
	บทบาทที่เป็นจริง	บทบาทที่คาดหวัง	0.00 - 0.80 ไม่มีหรือไม่ว่าง	0.81 - 1.60 เริ่มต้น	1.61 - 2.40 ปฏิบัติปานกลาง	2.41 - 3.20 ปฏิบัติมาก	3.21 - 4.00 ปฏิบัติตามที่สุด	
9. ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าวัด ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรม ตามโอกาสอันสมควร	2.36	3.08						
10. ส่งเสริมให้เยาวชนจัดกิจกรรมเพื่อแสดง ความกตัญญูทวดที่พ่อแม่หรือคุณปู่ย่า และแม่ความกตัญญูในท้องถิ่น	2.53	3.19						
11. ส่งเสริมให้ชาวบ้านดำรงไว้ซึ่งกิจกรรม ที่แสดงออกถึงการรักษาสืบวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของไทย	2.38	3.12						
12. ส่งเสริมให้มีการอบรมสั่งสอนประชาชน ให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมที่ดีงาม	2.33	3.12						
13. ส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดกิจกรรมด้านการ กีฬา และงานรื่นเริงให้ชุมชน	2.25	2.85						
14. ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความคิดริเริ่ม พัฒนาปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของตน ให้ดีขึ้น	2.81	3.44						
15. สนับสนุนให้ชาวบ้านคิด วิพากษ์วิจารณ์ และประเมินข่าวสารข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วยตนเอง	1.77	2.83						
รวม	2.29	3.08						

หมายเหตุ หมายถึง ค่าเฉลี่ยบทบาทที่เป็นจริง
 หมายถึง ค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวัง

จากตาราง 5 ซึ่งเป็นการเสนอค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริง และที่คาดหวังในด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทุกข้อคำถาม และโดยส่วนรวม
2. บทบาทที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อระหว่าง 1.54 ถึง 2.98 จำแนกเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้

ระดับน้อย ($\bar{X} = 0.81 - 1.60$) มีเพียง 1 ข้อ คือข้อ 2 เผยแพร่ความรู้ ความหมายเบื้องต้นแก่ประชาชน ($\bar{X} = 1.54$)

ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.61 - 2.40$) มี 8 ข้อ และ

ระดับมาก ($\bar{X} = 2.41 - 3.20$) มี 6 ข้อ ซึ่งข้อที่พัฒนาการมีการปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงมากในลำดับ 1 ถึง 3 เรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ 8 ส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกันจัดกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันออกพรรษา วันเฉลิมฯ ($\bar{X} = 2.98$) ข้อ 7 ส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกันพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อทำให้เป็นหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง ($\bar{X} = 2.88$) และข้อ 14 ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความคิดริเริ่มพัฒนาปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของชนให้ดีขึ้น ($\bar{X} = 2.81$)

3. บทบาทที่คาดหวัง มีค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อระหว่าง 2.71 ถึง 3.44 คือ พัฒนาการมีความคาดหวังว่าควรปฏิบัติตามบทบาทในระดับมาก ($\bar{X} = 2.41 - 3.20$) มี 10 ข้อ และระดับมากที่สุด มี 5 ข้อ ซึ่งข้อที่พัฒนาการเห็นว่าควรมีการปฏิบัติตามมากที่สุด ในลำดับ 1 ถึง 3 เรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ 14 ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความคิดริเริ่มพัฒนาปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของชนให้ดีขึ้น ($\bar{X} = 3.44$) ข้อ 8 ส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกันจัดกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันออกพรรษา วันเฉลิมฯ ($\bar{X} = 3.43$) และข้อ 7 ส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมกันพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อทำให้เป็นหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง ($\bar{X} = 3.42$)

4. บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนาการโดยส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.29$) ส่วนบทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.08$)

2.4 บทบาทด้านการสร้างเสริมอาชีพ และรายได้ของประชาชน

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ในด้านการสร้างเสริมอาชีพ และรายได้ของประชาชน

บทบาทด้านการสร้างเสริมอาชีพ และรายได้ของประชาชน	ค่าเฉลี่ย		แสดงระดับค่าเฉลี่ย					
	บทบาทที่ เป็นจริง	บทบาทที่ คาดหวัง	0.00 - 0.80 ไม่มีหรือไม่มีเลย	0.81 - 1.60 น้อย	1.61 - 2.40 ปานกลาง	2.41 - 3.20 มาก	3.21 - 4.00 มากที่สุด	
1. ส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	2.54	3.34						
2. ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน	2.75	3.38						
3. ส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในการปรับปรุงอาชีพ และพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น	2.53	3.33						
4. สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มผู้สนใจอาชีพต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน	2.57	3.29						
5. สนับสนุนให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านวิชาชีพแก่ประชาชนเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพและเพิ่มพูนรายได้	2.52	3.31						
6. ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	3.04	3.62						
7. สนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญและจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	3.04	3.62						
8. ออกเยี่ยมเยียนและให้คำปรึกษาแก่สมาชิกกลุ่มอาชีพต่าง ๆ	2.51	3.26						

ตาราง 6 (ต่อ)

บทบาทด้านการสร้างเสริมอาชีพ และรายได้ของประชาชน	ค่าเฉลี่ย		แสดงระดับค่าเฉลี่ย					
	บทบาท เป็นจริง	บทบาท คาดหวัง	0.00 - 0.80 ไม่มีหรือไม่ พอ	0.81 - 1.60 น้อย	1.61 - 2.40 ปานกลาง	2.41 - 3.20 มาก	3.21 - 4.00 มากที่สุด	
9. ให้ความรู้แก่ประชาชนในการจัดทำปุ๋ย หมักขึ้นใช้เองเพื่อลดต้นทุนการผลิต	2.40	3.20						
10. ส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ไปทัศนศึกษา ดูงานกลุ่มอาชีพที่ประสบผลสำเร็จ	1.94	2.96						
11. ส่งเสริมให้มีการจัดนิทรรศการ เผยแพร่ กิจกรรมและแสดงผลผลิตของกลุ่มอาชีพ แก่ประชาชนทั่วไป	1.63	2.88						
12. สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ หรือผลผลิตของสมาชิก กลุ่มอาชีพแก่ชุมชน	1.77	3.00						
13. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์สาธิต การตลาดขึ้นในหมู่บ้าน ค่ายฉ	2.45	3.25						
14. ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่อง การดำเนินงานธนาคารข้าว และ กิจกรรมอื่นๆ	2.66	3.41						
รวม	2.45	3.27						

หมายเหตุ . _____ . หมายถึง ค่าเฉลี่ยบทบาทที่เป็นจริง
. _____ . หมายถึง ค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวัง

จากตาราง 6 ซึ่งเป็นการเสนอค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริง และที่คาดหวังในด้านการสร้างเสริมอาชีพ และรายได้ของประชาชน สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทุกข้อคำถาม และโดยส่วนรวม
2. บทบาทที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อระหว่าง 1.63 ถึง 3.04 จำแนกเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้

ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.61 - 2.40$) มี 4 ข้อ และ

ระดับมาก ($\bar{X} = 2.41 - 3.20$) มี 10 ข้อ ซึ่งข้อที่พัฒนากรมีการปฏิบัติบทบาทที่เป็นจริงมากใน ลำดับ 1 ถึง 3 เรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ 6 ในความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ($\bar{X} = 3.04$) ข้อ 7 สนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญ และจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ($\bar{X} = 3.04$) และข้อ 2 ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน ($\bar{X} = 2.75$)

3. บทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อระหว่าง 2.88 ถึง 3.62 คือ พัฒนาการมีความคาดหวังว่าควรปฏิบัติตามบทบาทในระดับมาก ($\bar{X} = 2.41 - 3.20$) มี 4 ข้อ และระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.21 - 4.00$) มี 10 ข้อ ซึ่งข้อที่พัฒนากรเห็นว่าควรมีการปฏิบัติมากที่สุดในลำดับ 1 ถึง 3 เรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ 6 ในความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ($\bar{X} = 3.62$) ข้อ 7 สนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญและจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ($\bar{X} = 3.62$) และข้อ 14 ในความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการดำเนินงานธนาคารข้าว และกิจกรรมยุ้งฉาง ($\bar{X} = 3.41$)

4. บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรโดยส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยรวมทุกข้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.45$) ส่วนบทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยรวมทุกข้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.27$)

2.5 บทบาทด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร ในด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

บทบาทด้านการประสานกิจกรรม พัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ	ค่าเฉลี่ย		แสดงระดับค่าเฉลี่ย					
	บทบาทที่ เป็นจริง	บทบาทที่ คาดหวัง	0.00 - 0.80 ไม่มีหรือไม่ควร ปฏิบัติเลย	0.81 - 1.60 ปฏิบัติน้อย	1.61 - 2.40 ปฏิบัติตามกลาง	2.41 - 3.20 ปฏิบัติตามมาก	3.21 - 4.00 ปฏิบัติตามที่สุด	
1. สร้างความสัมพันธ์และปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้าไปปฏิบัติงาน	2.66	3.27						
2. เป็นสื่อกลางในการประสานงานระหว่างประชาชนกับประชาชน และประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ และเอกชน	2.83	3.38						
3. ประสานกับนักวิชาการจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันจัดบริการและให้ความรู้แก่ประชาชน	2.51	3.22						
4. ประสานการประชาสัมพันธ์โครงการหรือกิจกรรมที่แต่ละหน่วยงานดำเนินการอยู่ในชุมชน ตำบล	2.40	3.11						
5. ให้ความรู้แก่ชาวบ้านที่ประสบปัญหาค้นต่าง ๆ ให้เขารับบริการจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน	2.53	3.15						
6. เป็นที่ปรึกษาให้ความร่วมมือแก่ประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ	2.88	3.33						

ตาราง 7 (ต่อ)

บทบาทด้านการประสานกิจกรรม พัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ	ค่าเฉลี่ย		แสดงระดับค่าเฉลี่ย					
	บทบาทที่ เป็นจริง	บทบาทที่ คาดหวัง	0.00 - 0.80 ไม่มีหรือในควม น้อย	0.81 - 1.60 น้อยจน น้อย	1.61 - 2.40 น้อยปานกลาง	2.41 - 3.20 น้อยมาก	3.21 - 4.00 ไม่มีบทบาทเลย	
7. ประสานกิจกรรมการพัฒนาให้ประชาชน สร้างสาธารณสมบัติเพื่อประโยชน์ ร่วมกัน และช่วยกันดูแลรักษา	2.73	3.33						
8. ประสานงานเพื่อประเมินผลกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ ที่แต่ละหน่วยงาน เข้าไปดำเนินการอยู่ในหมู่บ้าน ตำบล	2.23	2.97						
9. เผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ที่เป็นประโยชน์ และประชาสัมพันธ์งานพัฒนาชุมชนด้วย วิธีการจัดทำเอกสาร เช่น สมุดขั้ว จดหมายข่าว จุลสาร และเอกสาร ต่าง ๆ แก่ประชาชนทั่วไป	1.75	3.02						
10. ส่งเสริมสนับสนุน ขอความร่วมมือจาก หน่วยงานของรัฐ เอกชน และชาวบ้าน ตั้งกองทุนขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล เช่น กองทุนพัฒนาเด็ก กองทุนพัฒนาเยาวชน และกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น	2.22	3.19						
รวม	2.48	3.20						

หมายเหตุ . ————— . หมายถึง ค่าเฉลี่ยบทบาทที่เป็นจริง

. - - - - - . หมายถึง ค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวัง

จากตาราง 7 ซึ่งเป็นการเสนอค่าเฉลี่ยของบทบาทที่เป็นจริง และที่คาดหวังในด้าน
การประสานกิจกรรมพัฒนา ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทุกข้อคำถาม และโดยส่วนรวม
2. บทบาทที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อระหว่าง 1.75 ถึง 2.88 จำแนกเป็นระดับ
ต่าง ๆ ดังนี้

ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.61 - 2.40$) มี 4 ข้อ และ

ระดับมาก ($\bar{X} = 2.41 - 3.20$) มี 6 ข้อ ซึ่งข้อที่พัฒนากรมีการปฏิบัติตาม
บทบาทที่เป็นจริงมาก ในลำดับ 1 ถึง 3 เรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ 6 เป็นที่ปรึกษาให้ความ
ร่วมมือแก่ประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ($\bar{X} = 2.88$) ข้อ 2 เป็นสื่อกลาง
ในการประสานงานระหว่างประชาชนกับประชาชน และประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ และ
เอกชน ($\bar{X} = 2.83$) และข้อ 7 ประสานกิจกรรมการพัฒนาให้ประชาชนสร้างสาธารณสมบัติ
เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน และช่วยกันดูแลรักษา ($\bar{X} = 2.73$)

3. บทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อระหว่าง 2.97 ถึง 3.38 คือ พัฒนาการ
มีความคาดหวังว่าควรปฏิบัติตามบทบาทในระดับมาก ($\bar{X} = 2.41 - 3.20$) มี 5 ข้อ และ
ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.21 - 4.00$) มี 5 ข้อ ซึ่งข้อที่พัฒนากรเห็นว่าควรมีการปฏิบัติตาม
ที่สุดในลำดับ 1 ถึง 3 เรียงตามลำดับ ได้แก่ ข้อ 2 เป็นสื่อกลางในการประสานงานระหว่าง
ประชาชนกับประชาชน และประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ($\bar{X} = 3.38$)
ข้อ 6 เป็นที่ปรึกษาให้ความร่วมมือแก่ประชาชนในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ
($\bar{X} = 3.33$) และข้อ 7 ประสานกิจกรรมการพัฒนาให้ประชาชนสร้างสาธารณสมบัติเพื่อใช้
ประโยชน์ร่วมกัน และช่วยกันดูแลรักษา ($\bar{X} = 3.33$)

4. บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรโดยส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก
($\bar{X} = 2.48$) และบทบาทที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.20$) เช่นกัน

ตอนที่ 3 : เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากร

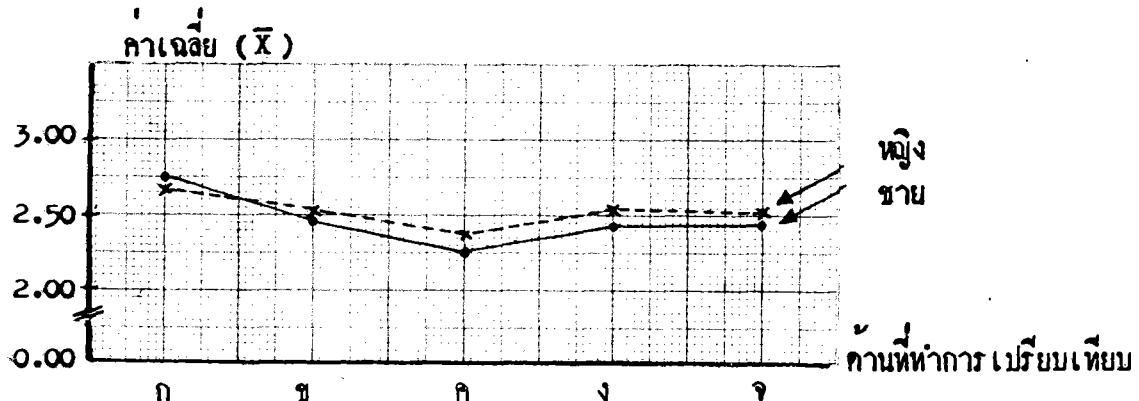
ในตอนนี้ เป็นผลการวิเคราะห์การปฏิบัติงานของพัฒนากรตามบทบาทที่เป็นจริง จำแนกตามตัวแปร ซึ่งได้แก่ เพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง พัฒนาการ วิเคราะห์โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้การทดสอบค่าที เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย เป็นรายด้าน และโดยรวมทั้งรวม ดังรายละเอียดในตาราง 8 ถึงตาราง 11 ต่อไปนี้

3.1 บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรเพศชาย และหญิง

ตาราง 8 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรเพศชาย และหญิง

บทบาทที่เป็นจริง	ชาย		หญิง		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.72	0.52	2.69	0.55	0.48
การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มประชาชน (ข)	2.45	0.53	2.50	0.67	-0.65
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.25	0.55	2.36	0.68	-1.24
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.42	0.58	2.51	0.72	-0.95
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	2.45	0.58	2.52	0.68	-0.84
รวม	2.47	0.49	2.52	0.58	-0.77

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงได้นำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 1 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรเพศชาย และหญิง

จากตาราง 8 และภาพประกอบ 1 แสดงว่า พัฒนาศเพชชยา และหญิง มีการปฏิบัติงานตามบทบาทที่เป็นจริงทั้งรายค้าน และโดยส่วนรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 5 ด้าน

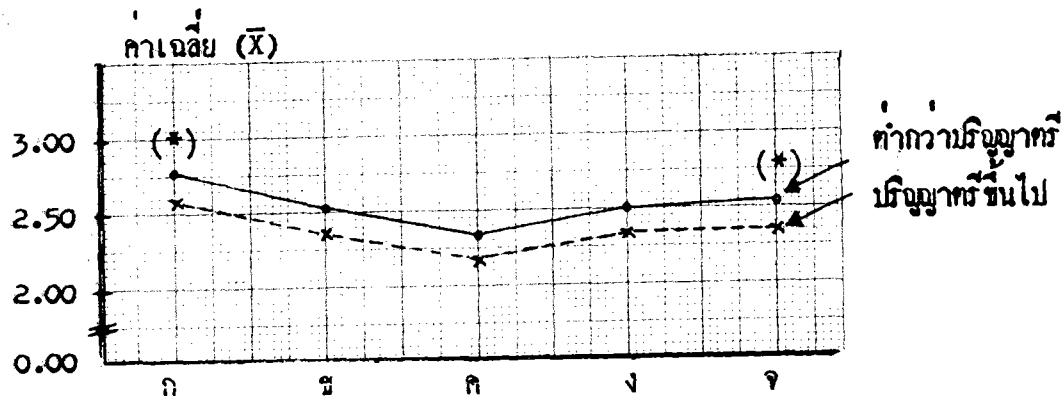
3.2 บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน

ตาราง 9 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษาคำว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไป

บทบาทที่เป็นจริง	คำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรีขึ้นไป		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา(ก)	2.76	0.48	2.59	0.61	2.24*
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	2.52	0.54	2.35	0.66	1.87
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.33	0.56	2.18	0.66	1.82
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.50	0.60	2.34	0.69	1.94
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่างๆ(จ)	2.53	0.58	2.35	0.66	2.08*
รวม	2.53	0.48	2.37	0.59	2.13*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงได้นำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 2 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษาคำว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไป

จากการาร 9 และภาพประกอบ 2 แสดงว่า พัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไป มีการปฏิบัติงานตามบทบาทที่เป็นจริงโดยส่วนรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียง 2 ด้าน คือ ด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา และด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลืออีก 3 ด้าน ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนาการที่มีระดับอายุต่างกัน

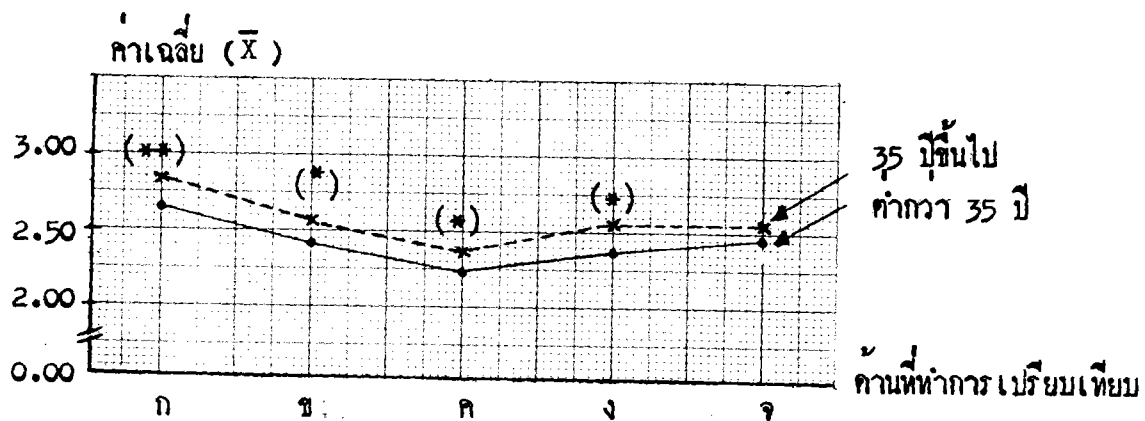
ตาราง 10 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 35 ปีขึ้นไป

บทบาทที่เป็นจริง	ต่ำกว่า 35 ปี		35 ปีขึ้นไป		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.62	0.53	2.84	0.50	-3.27**
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	2.40	0.59	2.56	0.55	-2.08*
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.22	0.61	2.38	0.56	-2.08*
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.38	0.64	2.56	0.60	-2.28*
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	2.45	0.60	2.51	0.62	-0.73
รวม	2.42	0.53	2.58	0.50	-2.42*

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงได้นำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 3 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 เปรียบเทียบสมมติฐานที่เป็นจริงของพัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 35 ปีขึ้นไป

จากตาราง 10 และภาพประกอบ 3 แสดงว่า พัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 35 ปีขึ้นไป มีการปฏิบัติงานตามสมมติฐานที่เป็นจริงโดยส่วนรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เพียงด้านเดียว คือ ด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา อีก 3 ด้าน คือ ด้านการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน ด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน และด้านการสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ นั้น ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.4 บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนาการที่มีระยะเวลาที่กว้างกำหนดพัฒนาการต่างกัน

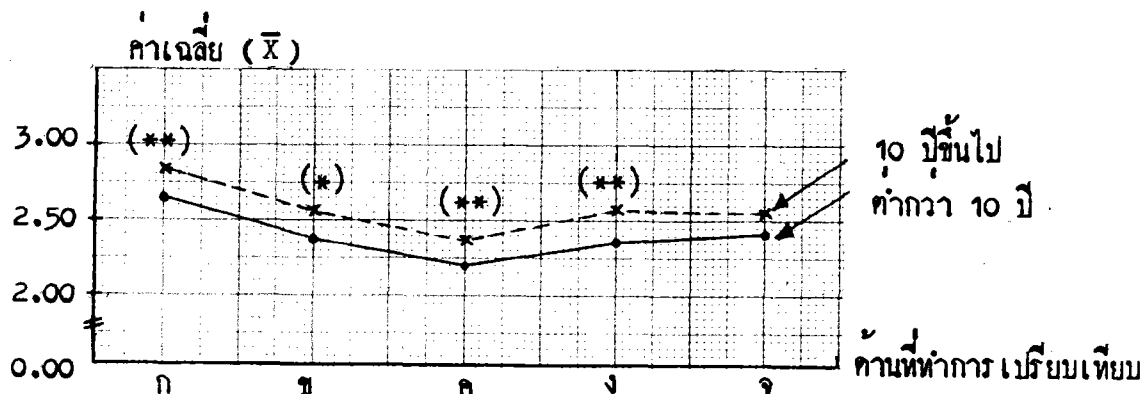
ตาราง 11 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนาการที่มีระยะเวลาที่กว้างกำหนดพัฒนาการต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป

บทบาทที่เป็นจริง	ต่ำกว่า 10 ปี		10 ปีขึ้นไป		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.61	0.53	2.83	0.50	-3.30**
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	2.39	0.59	2.56	0.55	-2.31*
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.20	0.62	2.39	0.54	-2.63**
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.34	0.64	2.59	0.58	-3.26**
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	2.41	0.60	2.55	0.61	-1.79
รวม	2.39	0.53	2.59	0.49	-3.06**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงได้นำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 4 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 4 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนาการที่มีระยะเวลาที่กว้างกำหนดพัฒนาการต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป

จากตาราง 11 และภาพประกอบ 4 แสดงว่า พัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง พัฒนาการต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป มีการปฏิบัติงานตามบทบาทที่เป็นจริงโดยส่วนรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พัฒนาการทั้ง 2 กลุ่ม มีบทบาทที่เป็นจริงด้านการ จัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา ด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน และด้านการ สร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน รวม 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านการจัดตั้งและพัฒนากองกรประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 สำหรับด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ นั้นไม่พบ ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 : เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร

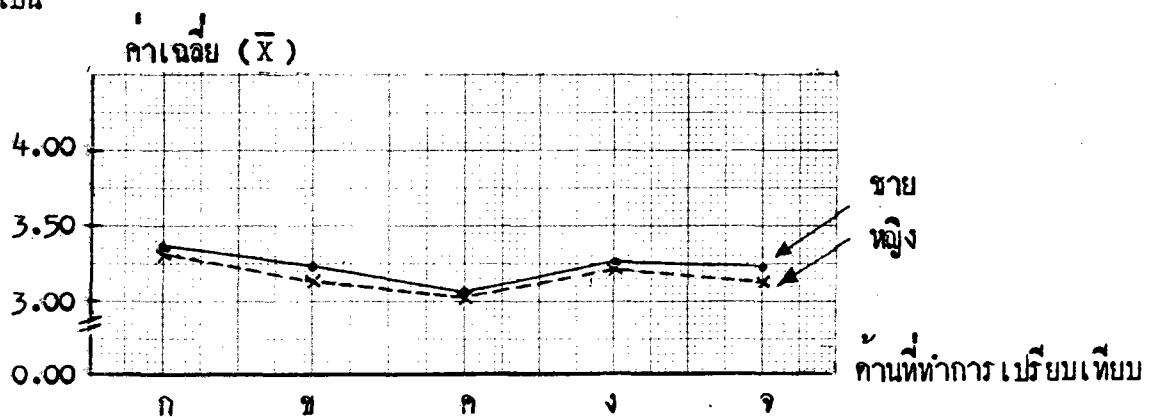
ในตอนนี้ เป็นผลการวิเคราะห์บทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร จำแนกตามตัวแปร ซึ่งได้แก่ เพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร วิเคราะห์ โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างโดยการ ทดสอบค่าที เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย เป็นรายด้าน และโดยส่วนรวม ดังรายละเอียด ในตาราง 12 ถึงตาราง 15 ต่อไปนี้

4.1 บทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรเพศชาย และหญิง

ตาราง 12 เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรเพศชาย และหญิง

บทบาทที่คาดหวัง	ชาย		หญิง		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	3.36	0.45	3.31	0.38	0.73
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	3.24	0.52	3.13	0.45	1.66
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	3.09	0.54	3.08	0.52	0.16
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	3.29	0.51	3.24	0.52	0.79
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	3.23	0.55	3.13	0.55	1.26
รวม	3.24	0.46	3.18	0.40	0.98

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงนำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 5 ดังต่อไปนี้

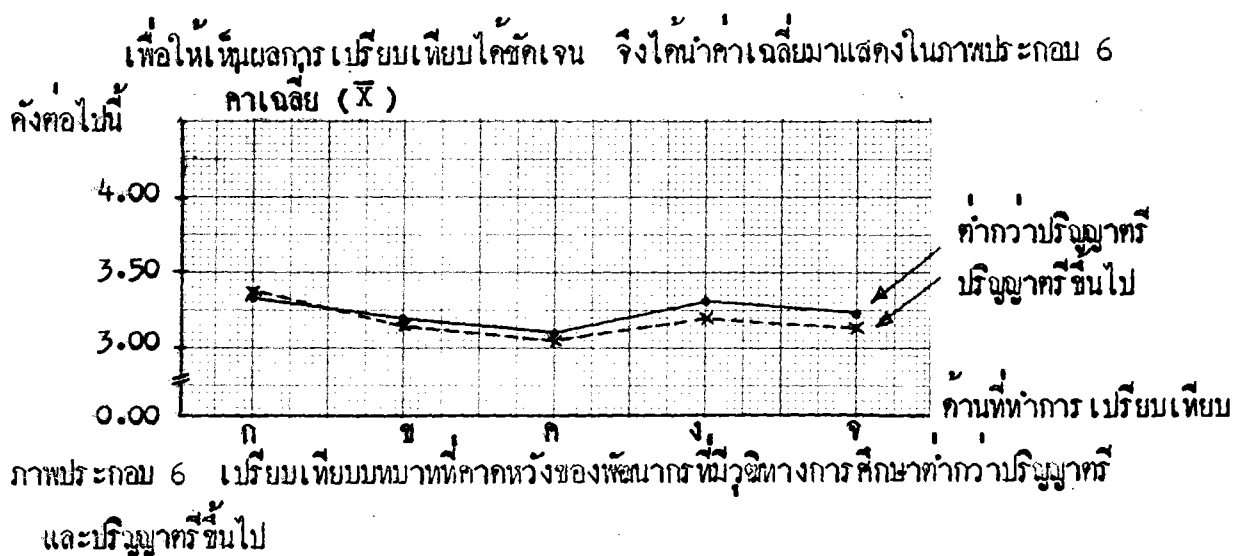
ภาพประกอบ 5 เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรเพศชาย และหญิง

จากตาราง 12 และภาพประกอบ 5 แสดงว่า พัฒนกรเพศชาย และหญิง มีบทบาทที่คาดหวังทั้งรายด้าน และโดยส่วนรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4.2 บทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน

ตาราง 13 เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไป

บทบาทที่คาดหวัง	ต่ำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรีขึ้นไป		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	3.34	0.43	3.35	0.44	-0.08
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	3.20	0.51	3.19	0.47	0.14
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	3.10	0.52	3.05	0.55	0.59
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	3.31	0.48	3.20	0.57	1.49
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	3.22	0.54	3.14	0.59	1.11
รวม	3.24	0.43	3.19	0.47	0.72

จากตาราง 13 และภาพประกอบ 6 แสดงว่า พัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไป มีบทบาทที่คาดหวังทั้งรายด้าน และโดยส่วนรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

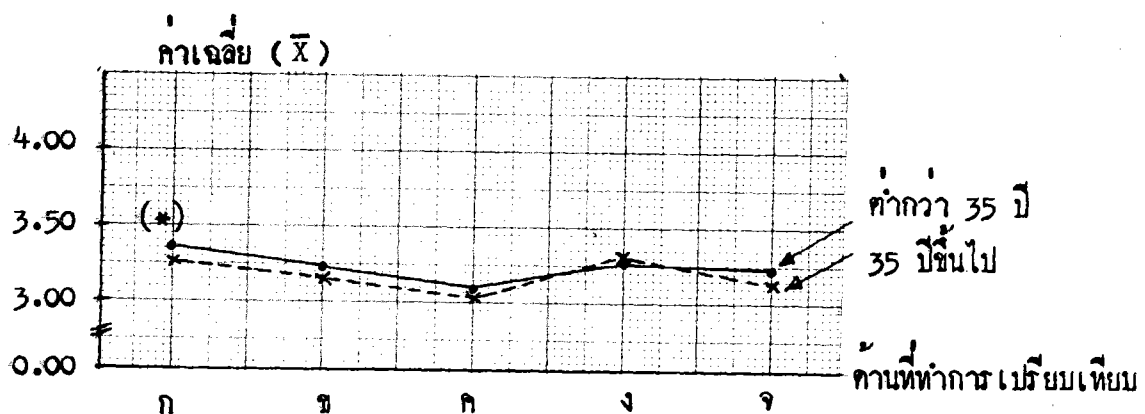
4.3 บทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีระดับอายุต่างกัน

ตาราง 14 เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 35 ปีขึ้นไป

บทบาทที่คาดหวัง	ต่ำกว่า 35 ปี		35 ปีขึ้นไป		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	3.39	0.38	3.27	0.49	2.10*
การจัดตั้งและพัฒนากองกร์ประชาชน (ข)	3.23	0.46	3.17	0.55	0.89
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	3.10	0.51	3.06	0.56	0.51
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	3.27	0.49	3.28	0.54	-0.17
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	3.23	0.51	3.14	0.62	1.20
รวม	3.25	0.40	3.19	0.50	0.98

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงนำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 7 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 7 เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 35 ปีขึ้นไป

จากตาราง 14 และภาพประกอบ 7 แสดงว่า พัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 35 ปีขึ้นไป มีบทบาทที่คาดหวังโดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พัฒนาการทั้ง 2 กลุ่มมีบทบาทที่คาดหวังด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลืออีก 4 ด้านไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

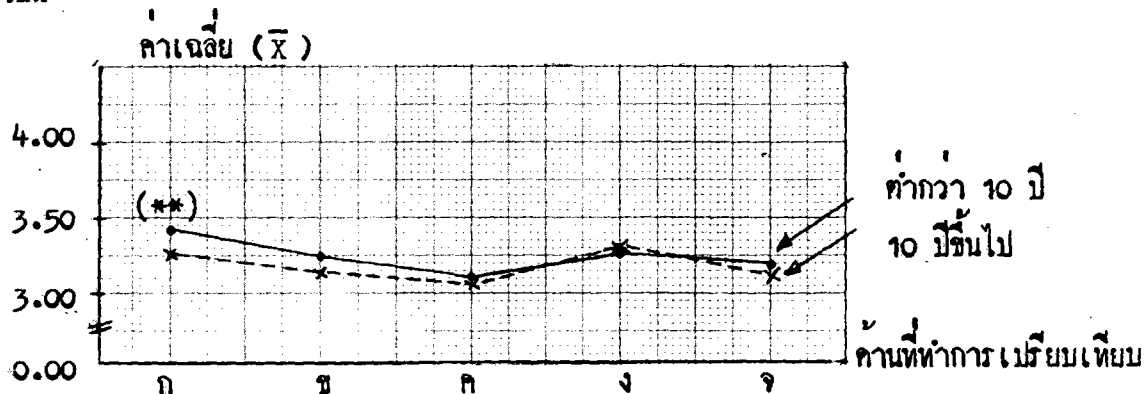
4.4 บทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการต่างกัน

ตาราง 15 เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป

บทบาทที่คาดหวัง	ต่ำกว่า 10 ปี		10 ปีขึ้นไป		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	3.41	0.37	3.26	0.48	2.75**
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	3.25	0.44	3.14	0.56	1.71
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	3.11	0.51	3.06	0.55	0.76
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	3.26	0.50	3.29	0.53	-0.37
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	3.22	0.51	3.16	0.61	0.87
รวม	3.26	0.40	3.18	0.49	1.26

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงนำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 8 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 8 เปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป

จากตาราง 15 และภาพประกอบ 8 แสดงว่า พัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป มีบทบาทที่คาดหวังโดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พัฒนาการทั้ง 2 กลุ่มมีบทบาทที่คาดหวังด้านการจัดเตรียมชุมชนเป็นฐานรองรับการพัฒนา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลืออีก 4 ด้านไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 5 : เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการ

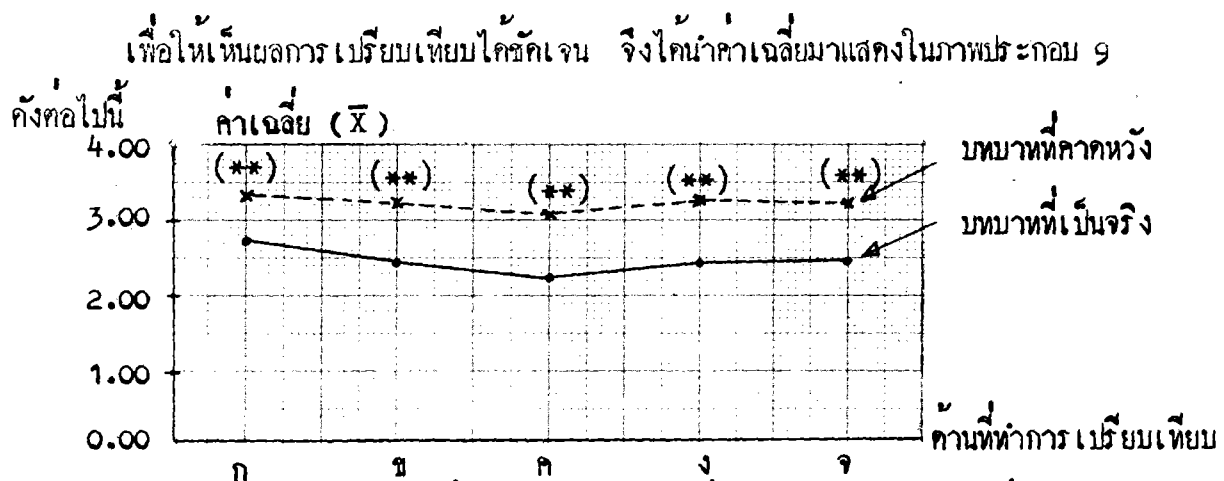
ในตอนนี้ เป็นผลการวิเคราะห์ระหว่างบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการ ศึกษารoles of development by group and follow-up trends which include sex, educational level, age and duration of tenure. วิเคราะห์โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้การทดสอบค่าความแปรปรวน เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ว่ากลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวัง แตกต่างหรือไม่ อย่างไร ดังรายละเอียดในตาราง 16 ถึงตาราง 23 ต่อไปนี้

5.1 บทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร โดยส่วนรวม

ตาราง 16 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร โดยส่วนรวม

บทบาทของพัฒนากร โดยส่วนรวม	บทบาทที่เป็นจริง		บทบาทที่คาดหวัง		F
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.71	.53	3.34	.43	216.10**
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	2.47	.58	3.20	.50	233.28**
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.29	.59	3.08	.53	253.63**
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.45	.63	3.27	.51	260.60**
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	2.48	.61	3.20	.56	193.37**
รวม	2.48	.52	3.22	.44	295.60**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาพประกอบ 9 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร โดยส่วนรวม

จากตาราง 16 และภาพประกอบ 9 แสดงว่า พัฒนาการโดยส่วนรวมมีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 5 ด้าน

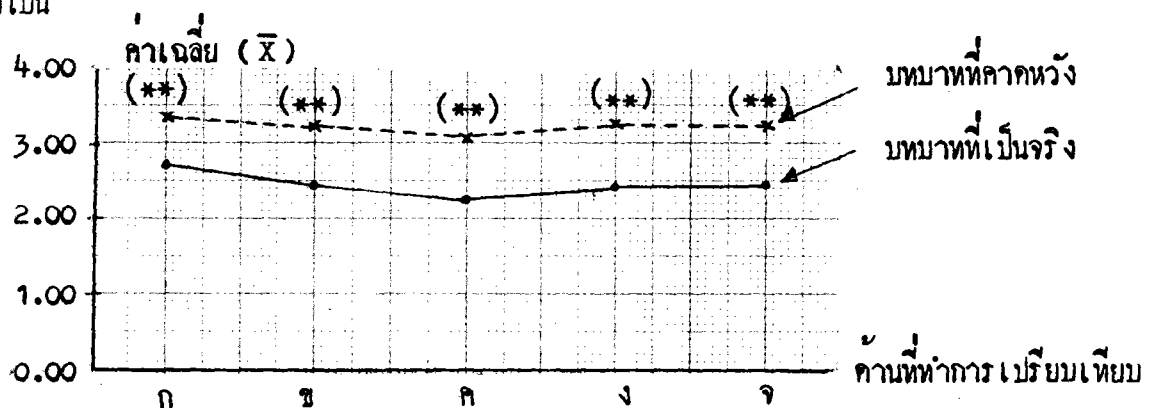
5.2 บทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร เทศบาล

ตาราง 17 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร เทศบาล

บทบาทของพัฒนากร เทศบาล	บทบาทที่เป็นจริง		บทบาทที่คาดหวัง		F
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.72	0.52	3.36	0.45	145.86**
การจัดตั้งและพัฒนางานองค์กรประชาชน (ข)	2.45	0.53	3.24	0.52	193.41**
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.25	0.55	3.09	0.54	203.98**
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.42	0.58	3.29	0.51	219.06**
การประสานกิจกรรมพัฒนา ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	2.45	0.58	3.23	0.55	160.90**
รวม	2.47	0.49	3.24	0.46	229.58**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงได้นำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 10 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 10 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากร เทศบาล

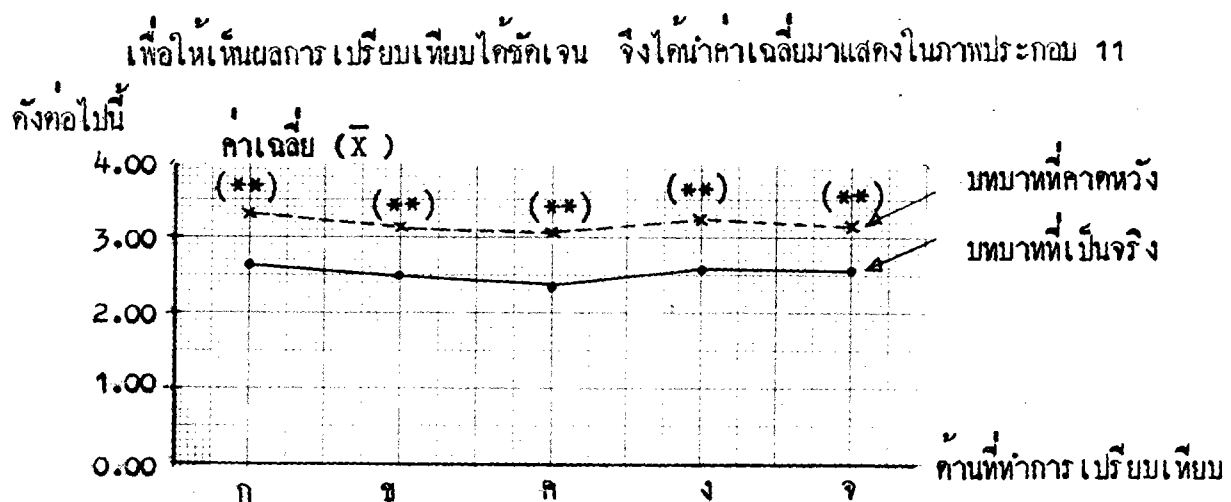
จากตาราง 17 และภาพประกอบ 10 แสดงว่า พัฒนาการ เทศบาลมีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทั้งรายด้านและโดยรวมนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.3 มทบาทที่เป็นจริงกับมทบาทที่คาคหวังของพัฒนากร เพศหญิง

ตาราง 18 เปรียบเทียบมทบาทที่เป็นจริง กับมทบาทที่คาคหวังของพัฒนากร เพศหญิง

มทบาทของพัฒนากร เพศหญิง	มทบาทที่เป็นจริง		มทบาทที่คาคหวัง		F
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.69	0.55	3.31	0.38	69.78**
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กร ประชาชน (ข)	2.50	0.67	3.13	0.45	47.63**
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.36	0.68	3.08	0.52	56.53**
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.51	0.72	3.24	0.52	53.18**
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ(จ)	2.52	0.68	3.13	0.55	39.05**
รวม	2.52	0.58	3.18	0.40	69.94**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาพประกอบ 11 เปรียบเทียบมทบาทที่เป็นจริง กับมทบาทที่คาคหวังของพัฒนากร เพศหญิง

จากตาราง 18 และภาพประกอบ 11 แสดงว่า พัฒนาการ เพศหญิงมีมทบาทที่คาคหวังสูงกว่ามทบาทที่เป็นจริงทั้งรายค้านและโดยส่วนรวมนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

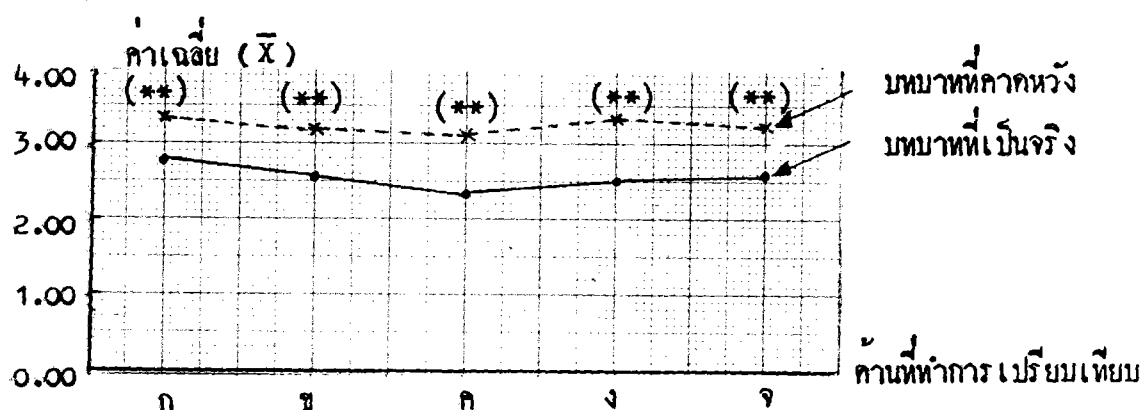
๖.4 บทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษาคำกว่าปริญญาตรี

ตาราง 19 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษาคำกว่าปริญญาตรี

บทบาทของพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษาคำกว่าปริญญาตรี	บทบาทที่เป็นจริง		บทบาทที่คาดหวัง		F
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.76	0.48	3.34	0.43	142.65**
การจัดตั้งและพัฒนางานองค์กรประชาชน (ข)	2.52	0.54	3.20	0.51	153.48**
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.33	0.56	3.10	0.52	178.07**
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.50	0.60	3.31	0.48	194.55**
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	2.53	0.58	3.22	0.54	135.57**
รวม	2.53	0.48	3.24	0.43	209.82**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงนำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 12 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 12 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษาคำกว่าปริญญาตรี

จากตาราง 19 และภาพประกอบ 12 แสดงว่า พัฒนกรที่มีวุฒิทางการศึกษาคำกว่าปริญญาตรี มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทั้งรายด้านและโดยส่วนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

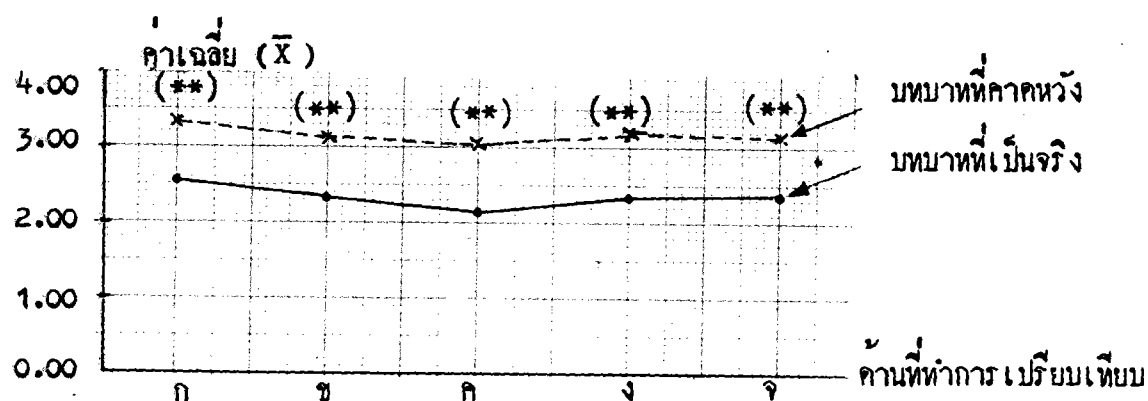
5.5 บทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษามัธยมศึกษาขึ้นไป

ตาราง 20 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษามัธยมศึกษาขึ้นไป

บทบาทของพัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษามัธยมศึกษาขึ้นไป	บทบาทที่เป็นจริง		บทบาทที่คาดหวัง		F
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.59	0.61	3.35	0.44	75.71**
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	2.35	0.66	3.19	0.47	81.00**
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.18	0.66	3.05	0.55	77.09**
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.34	0.69	3.20	0.57	70.98**
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	2.35	0.66	3.14	0.59	59.51**
รวม	2.37	0.59	3.19	0.47	89.81**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงได้นำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 13 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 13 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษามัธยมศึกษาขึ้นไป

จากตาราง 20 และภาพประกอบ 13 แสดงว่า พัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษามัธยมศึกษาไปมามีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทั้งรายด้านและโดยส่วนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

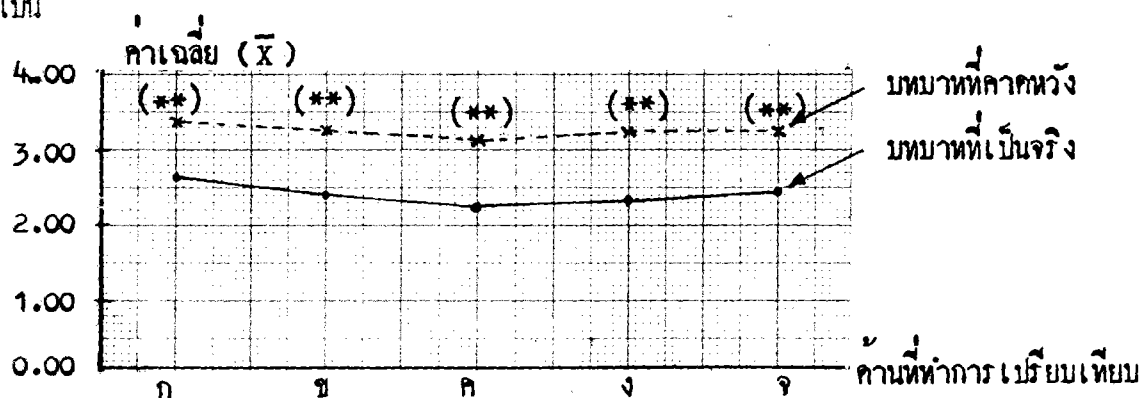
5.6 บทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี

ตาราง 21 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี

บทบาทของพัฒนากรที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี	บทบาทที่เป็นจริง		บทบาทที่คาดหวัง		F
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.62	0.53	3.39	0.38	204.66**
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	2.40	0.59	3.23	0.46	180.29**
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.22	0.61	3.10	0.51	181.33**
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.38	0.64	3.27	0.49	182.64**
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	2.45	0.60	3.23	0.51	146.44**
รวม	2.42	0.53	3.25	0.40	231.82**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงนำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 14 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 14 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี

จากตาราง 21 และภาพประกอบ 14 แสดงว่า พัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทั้งรายด้านและโดยส่วนรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

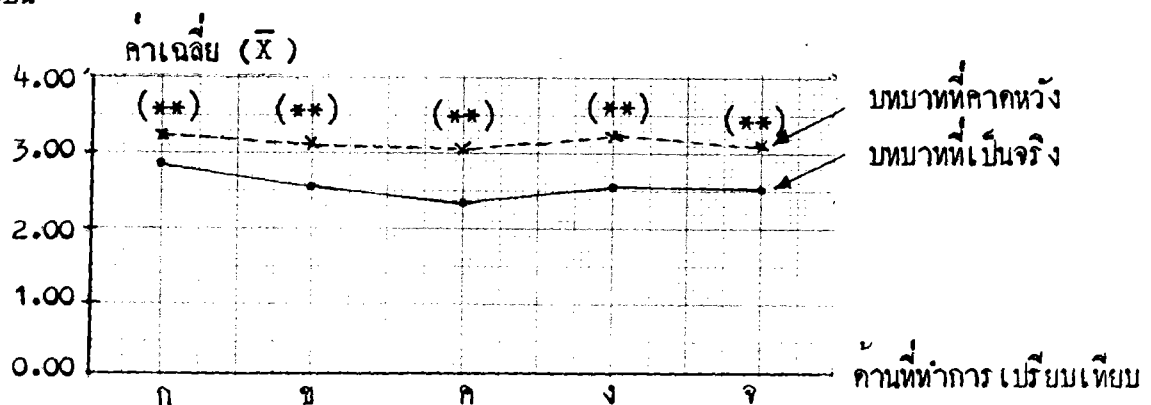
5.7 บทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป

ตาราง 22 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป

บทบาทของพัฒนากรที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป	บทบาทที่เป็นจริง		บทบาทที่คาดหวัง		F
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.84	0.50	3.27	0.49	39.86**
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	2.56	0.55	3.17	0.55	62.73**
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.38	0.56	3.06	0.56	77.18**
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.56	0.60	3.28	0.54	82.82**
การประสานกิจกรรมพัฒนา ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	2.51	0.62	3.14	0.62	54.57**
รวม	2.58	0.50	3.19	0.50	78.46**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงนำค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 15 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 15 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป

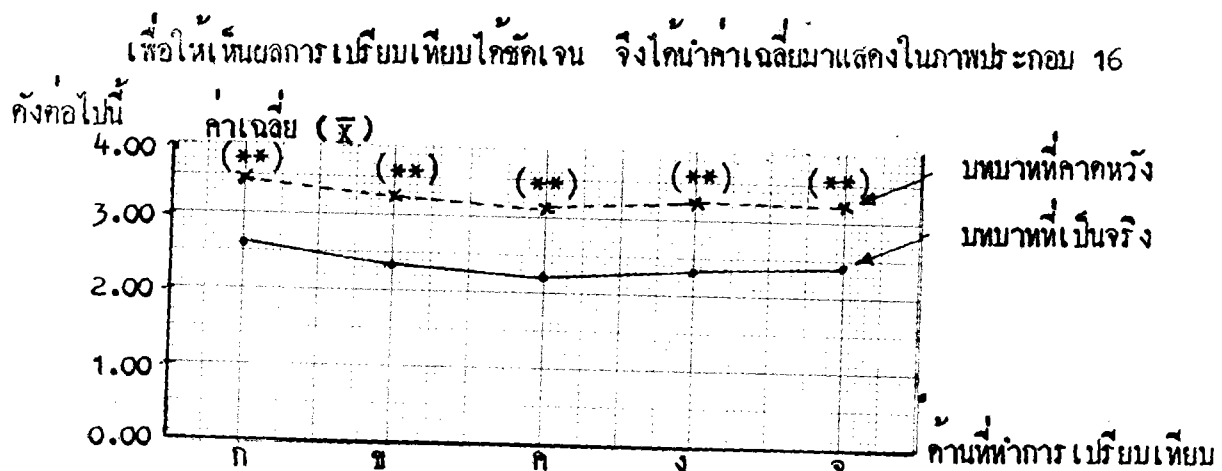
จากตาราง 22 และภาพประกอบ 15 แสดงว่า พัฒนาการที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทั้งรายด้านและโดยส่วนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.6 บทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี

ตาราง 23 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี

บทบาทของพัฒนากรที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี	บทบาทที่เป็นจริง		บทบาทที่คาดหวัง		F
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.61	0.53	3.42	0.37	207.55**
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	2.39	0.59	3.25	0.44	188.43**
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.20	0.62	3.11	0.51	175.90**
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.34	0.64	3.26	0.50	178.74**
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	2.41	0.60	3.22	0.51	145.56**
รวม	2.39	0.53	3.26	0.40	231.68**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาพประกอบ 16 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี

จากตาราง 23 และภาพประกอบ 16 แสดงว่า พัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทั้งรายด้านและโดยส่วนรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

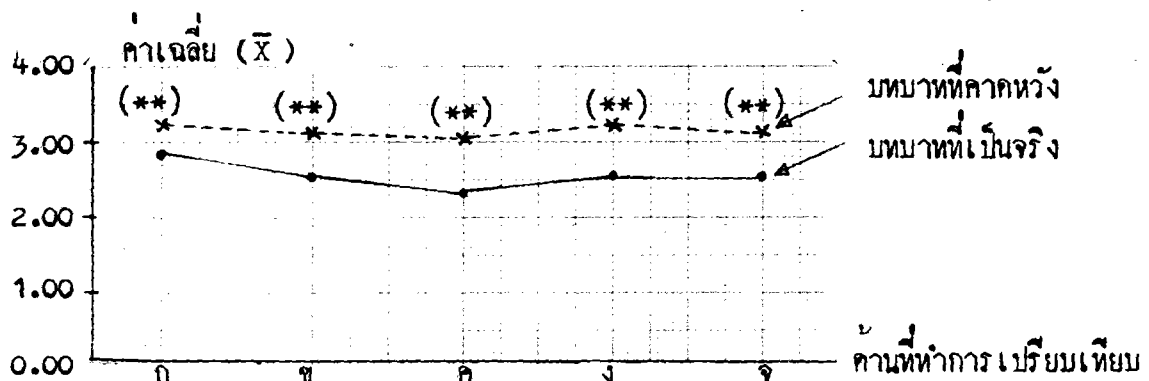
5.9 บทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง
พัฒนาการ 10 ปีขึ้นไป

ตาราง 24 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการ 10 ปีขึ้นไป

บทบาทของพัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการ 10 ปีขึ้นไป	บทบาทที่เป็นจริง		บทบาทที่คาดหวัง		F
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (ก)	2.83	0.50	3.26	0.48	44.42**
การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน (ข)	2.56	0.55	3.14	0.56	63.42**
การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (ค)	2.39	0.54	3.06	0.55	84.45**
การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน (ง)	2.59	0.58	3.29	0.53	90.49**
การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ (จ)	2.55	0.61	3.16	0.61	58.45**
รวม	2.59	0.49	3.18	0.49	84.70**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพื่อให้เห็นผลการเปรียบเทียบได้ชัดเจน จึงได้ค่าเฉลี่ยมาแสดงในภาพประกอบ 17 ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 17 เปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการ 10 ปีขึ้นไป

จากตาราง 24 และภาพประกอบ 17 แสดงว่า พัฒนาการที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการ 10 ปีขึ้นไป มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง ทั้งรายด้าน และโดยส่วนรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 6 : ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพัฒนากร

ในตอนนี้ เป็นการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพัฒนากร วิเคราะห์โดยใช้ความถี่ ทั้งรายละเอียดในตาราง 25 และตาราง 26 ต่อไปนี้

6.1 ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงานของพัฒนากร

ตาราง 25 ค่าความถี่ของปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงานของพัฒนากร

ลำดับที่	ปัญหา อุปสรรค	ความถี่
1	งบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงาน กิจกรรม/โครงการ ส่งเสริม อาชีพเกษตรกรในหมู่บ้าน ค่าบดมีน้อย	63
2	ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมตามแผนงานพัฒนาชุมชนน้อย เนื่องจากมีฐานะ ความเป็นอยู่ยากจน ต้องกินนหางานหาเลี้ยงตนเองมากกว่า	55
3	การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในระดับตำบลขาดการประสานงานที่ดี การทำงานจึงมีลักษณะทางคนทางท่า เพื่อสนองความต้องการ หน่วยงาน ของตน แทนที่จะทำเพื่อสนองความต้องการ ของประชาชน	32
4	นโยบายของหน่วยเหนือกำหนดไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ความเป็นไปได้ ความต้องการ ของประชาชน และยากแก่การนำไปปฏิบัติ	25
5	การอนุมัติงบประมาณให้ดำเนินงานตามโครงการต่างๆ และไม่ตรงกับ ช่วงระยะเวลาที่ชาวบ้านวางจากการ ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา	22
6	พัฒนากรใช้สอยในการออกปฏิบัติงานในพื้นที่น้อย ในขณะที่ภาวะ การครองชีพในปัจจุบันสูงขึ้น	22
7	พัฒนากรปฏิบัติงานในพื้นที่รับผิดชอบมากกว่า 1 ตำบล และมีหมู่บ้านอยู่ใน ความรับผิดชอบมาก	21
8	ระยะเวลาที่หน่วยเหนือสั่งให้ปฏิบัติงาน หรือการรายงาน ค่อนข้างจำกัด การทำงานตามบทบาทของพัฒนากร จึงมีลักษณะแบบลูกเอาเผากิน	17

ตาราง 25 (ต่อ)

ลำดับที่	ปัญหาอุปสรรค	ความถี่
9	ผู้บังคับบัญชาขาดความยุติธรรม และเอาแต่ใจตัวเอง	15
10	ผู้นำในหมู่บ้านตำลึงขาดความสนใจ กระตือรือร้นในการพัฒนา และขาดลักษณะการเป็นผู้นำที่ดี	11
11	ขาดการประสานการทำงานในหน่วยเหนือ ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนงานกันของแต่ละหน่วยงานในระบอบการปฏิบัติ	10

จากตาราง 25 แสดงว่า พัฒนาการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามบทบาทที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากที่สุดคือในลำดับ 1 ถึง 5 เรียงตามลำดับได้แก่ (1) งบประมาณสนับสนุนการจัดทำกิจกรรม/โครงการ มีน้อย (2) การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาของประชาชน (3) การประสานงานของเจ้าหน้าที่ (4) การปฏิบัติตามนโยบาย และ (5) โครงการที่ได้รับอนุมัติ ลำช้า ไม่เหมาะสมกับฤดูกาล

6.2 ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของพัฒนากร

ตาราง 26 ค่าความถี่ของข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของพัฒนากร

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
1	สนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน กิจกรรม/โครงการ ให้เหมาะสม และการอนุมัติงบประมาณควรให้เป็นไปตามกำหนดระยะเวลา ในช่วงที่ชาวบ้านพร้อม และว่างจากฤดูกาลประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา	37
2	เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และการประสานงานของเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานในระดับตำบล โดยให้มีการประสานตั้งแต่หน่วยเหนือลงมา และควรมีศูนย์ปฏิบัติการ ของเจ้าหน้าที่ในระดับตำบล	25
3	พิจารณาค่าตอบแทนในการ ออกพื้นที่ให้เหมาะสม	22
4	ควรมีเจ้าหน้าที่ออกติดตาม ทราจเยี่ยมให้คำปรึกษาหารือ เป็นการ บำรุงขวัญและให้กำลังใจ เพื่อให้การปฏิบัติงานของพัฒนากร เป็นไปอย่าง มีประสิทธิภาพ	20
5	จัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอ และครบทุกตำบล	16
6	จัดให้มีวัสดุอุปกรณ์วัสดุทัศนูปกรณ์ประจำแผนก เพื่อใช้ในการฝึกอบรม ในการศึกษาแก่ประชาชน	14
7	ควรระดมการรายงานที่ยังยากับซ้อนลง และควรจัดให้เจ้าหน้าที่ ข้าราชการสำนักงาน เพื่อแบ่งเบาภาระของพัฒนากร ให้มีเวลาดลงปฏิบัติงาน ในพื้นที่มากขึ้น	13
8	ให้เกียรติแก่ประชาชนได้คิด คัดสินใจในการทำงานตามความต้องการ ที่แท้จริงของเขา ไม่ยึดเยื้อนโยบายมาจากเบื้องบน	11
9	พัฒนากร ต้องรู้ข้อมูลในพื้นที่ เข้าร่วมงานกับชาวบ้านอย่างจริงจัง และ ต้องเป็นแบบอย่างในการพัฒนาที่ดีแก่ประชาชน	9

ตาราง 26 (ต่อ)

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
10	ให้พัฒนากรได้มีโอกาสดักสนใจในการทำงานตามที่ตนถนัด ไม่ควรกำหนดเป็นคำสั่ง หรือนโยบายที่จะต้องปฏิบัติเป็นแบบอย่างเดียวกัน	8
11	จัดการอบรมให้พัฒนากรในเรื่องบทบาทนักพัฒนาเพื่อเน้นให้รู้ถึงบทบาทการทำงาน และวิธีการปฏิบัติงาน	8
12	การส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนควรมีความยืดหยุ่น และยืดหยุ่นมากกว่าปริมาณ	7
13	ผู้บังคับบัญชาไม่ควรเอาแต่ใจตนเอง หรือมีความลำเอียงควรให้ความยุติธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนอย่างเสมอภาคกัน	7
14	จัดให้ประชาชนได้รับการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต	6
15	เจ้าหน้าที่ลงไปปฏิบัติงานในหมู่บ้าน ตำบล ควรมีการติดตามกิจกรรมที่ดำเนินการไปแล้วอย่างต่อเนื่อง	4

จากตาราง 26 แสดงว่า พัฒนาการมีข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามบทบาทที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากที่สุดในลำดับ 1 ถึง 5 เรียงตามลำดับ ได้แก่ (1) ควรสนับสนุนงบประมาณค่าเป็นกิจกรรม/โครงการ ให้มากขึ้นกว่าเดิม (2) เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ (3) เพิ่มค่าตอบแทน (4) จัดเจ้าหน้าที่ออกติดตาม นิเทศงาน และ (5) จัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสม

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษามหาวิทยาลัยที่เป็นจริงและมหาวิทยาลัยที่คาดหวังตามความคิดเห็นของพัฒนากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในท้องถิ่นระดับตำบล
2. เพื่อศึกษามหาวิทยาลัยที่เป็นจริงของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับตัวแปรด้านเพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร
3. เพื่อศึกษามหาวิทยาลัยที่คาดหวังของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับตัวแปรด้านเพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร
4. เพื่อเปรียบเทียบมหาวิทยาลัยที่เป็นจริง กับมหาวิทยาลัยที่คาดหวังของพัฒนากร โดยพิจารณาตามตัวแปรด้านเพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร
5. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพัฒนากรในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นพัฒนากร สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตความรับผิดชอบของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 3 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ บุรีรัมย์ ยโสธร นครราชสีมา ศรีสะเกษ สุรินทร์ และอุบลราชธานี รวมพัฒนากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว มีจำนวนทั้งสิ้น 793 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ สุ่มมาจากประชากรข้างต้น ด้วยวิธีการต่อไปนี้

1. จับสลากเลือกจังหวัดในเซตภูมิภาคของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 3 มา 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา สุรินทร์ และอุบลราชธานี
2. สุ่มพัฒนากรเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม โดยการสุ่มอย่างมีระบบ มาจำนวนร้อยละ 50 ของจำนวนพัฒนากรจาก 4 จังหวัด ในข้อ 1 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 260 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ช่วงคะแนน สร้างขึ้นตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) ในแต่ละข้อใช้คำถาม 2 ลักษณะ คือ บทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวัง โดยจำแนกบทบาทของพัฒนากรเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา มีจำนวน 16 ข้อ ด้านการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน มีจำนวน 13 ข้อ ด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน มีจำนวน 15 ข้อ ด้านการสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน มีจำนวน 14 ข้อ และด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ มีจำนวน 10 ข้อ รวมทั้งสิ้น 68 ข้อ แบบสอบถามในแต่ละข้อมีค่าอำนาจจำแนกจากการคำนวณค่า t - test) ค่าบทบาทที่เป็นจริง ตั้งแต่ 4.11 ถึง 11.84 และค่าบทบาทที่คาดหวัง ตั้งแต่ 2.73 ถึง 10.48 แบบสอบถามด้านบทบาทที่เป็นจริง มีค่าความเชื่อมั่น 0.9797 และค่าบทบาทที่คาดหวัง มีค่าความเชื่อมั่น 0.9803

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของพัฒนากรเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างระบุความคิดเห็นเพิ่มเติม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามกระจายอยู่ตามพื้นที่ทุกตำบล ของจังหวัดที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงไม่สามารถถามไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองได้ การวิจัยครั้งนี้จึงได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอความร่วมมือจากพัฒนากรจังหวัดและพัฒนากรอำเภอให้ช่วยแจกแบบสอบถามให้แก่พัฒนากรในสังกัด ตามรายชื่อที่กำหนด แล้วให้พัฒนากรส่งแบบสอบถามกลับคืนให้ผู้วิจัยโดยตรงทางไปรษณีย์

แบบสอบถามที่ส่งไปจำนวนทั้งสิ้น 260 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมา 252 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.92 ของแบบสอบถามทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การคำนวณค่าความถี่ และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน ใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายชื่อและรายคำ แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาตัดสินใจ ตามเกณฑ์ต่อไปนี้

- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00 - 0.80 ถือว่า ไม่มีการปฏิบัติ หรือไม่ควรปฏิบัติ
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.81 - 1.60 ถือว่า ปฏิบัติน้อย หรือควรปฏิบัติ
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.61 - 2.40 ถือว่า ปฏิบัติปานกลาง หรือควรปฏิบัติปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.41 - 3.20 ถือว่า ปฏิบัติมาก หรือควรปฏิบัติมาก
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.21 - 4.00 ถือว่า ปฏิบัติมากที่สุด หรือควรปฏิบัติมากที่สุด

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย บทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวัง ของพัฒนาการที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามตัวแปรด้านเพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนาการ เป็นรายค้านและโดยส่วนรวม เพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้วิธีการทดสอบค่าที ($t - test$) จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระจากกัน และใช้วิธีการทดสอบ ความแปรปรวน ($F - test$) จากกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระจากกัน

4. วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของพัฒนาการ ใช้การคำนวณค่าความถี่

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาค้นคว้า สรุปได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวัง

1.1 พัฒนาการในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวัง สูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงทั้งรายข้อ รายค้าน และโดยส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน

1.2 บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนาการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.48$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายค้าน พบว่า พัฒนาการเห็นว่าได้มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก รวม 4 ค้าน คือ (1) ค้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (2) ค้านการจัดตั้งและพัฒนา องค์การประชาชน (3) ค้านการสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน และ (4) ค้านการ ประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนค้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชนนั้น พัฒนาการเห็นว่าได้มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 บทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.22$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายค้าน พบว่า พัฒนาการเห็นว่าควรมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ใน 2 ค้าน คือ ค้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา และค้านการสร้างเสริมอาชีพ และรายได้ของประชาชน ส่วนที่เหลืออีก 3 ค้าน คือ ค้านการจัดตั้งและพัฒนาองค์การประชาชน ค้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน และค้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ นั้น พัฒนาการเห็นว่าควรมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

1.4 เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงเป็นรายชื่อ จากบทบาทของ
พัฒนากร รวม 5 คำน พบว่า บทบาทที่พัฒนากรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง
3.21 - 4.00 นั้นไม่มี ส่วนค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับมาก คือ ระหว่าง 2.41 - 3.20 มี 45 ข้อ
สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.00 ขึ้นไป มีเพียง 5 ข้อ ได้แก่

- 1) สนับสนุนคณะกรรมการสภาตำบลในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ($\bar{X} = 3.13$)
- 2) เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการสภาตำบล
($\bar{X} = 3.11$)
- 3) สนับสนุนให้มีการคัดเลือกอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน
($\bar{X} = 3.06$)
- 4) ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
($\bar{X} = 3.04$)
- 5) สนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญและจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
($\bar{X} = 3.04$)

1.5 เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังเป็นรายชื่อ จากบทบาทของ
พัฒนากร รวม 5 คำน พบว่า บทบาทที่พัฒนากรเห็นว่าควรมีการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.21 - 4.00$)
มีทั้งหมด 42 ข้อ โดยมี 10 อันดับแรก ดังนี้

- 1) ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
($\bar{X} = 3.62$)
- 2) สนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญและจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
($\bar{X} = 3.62$)
- 3) สำรวจและเก็บข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ตำบล เพื่อใช้สำหรับวางแผน
การพัฒนา ($\bar{X} = 3.60$)
- 4) เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการสภาตำบล
($\bar{X} = 3.53$)

- 5) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม หรือโครงการ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ($\bar{X} = 3.48$)
- 6) ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงศูนย์พัฒนาตำบลเพื่อเป็นศูนย์รวมวิชาการต่าง ๆ ของตำบล ($\bar{X} = 3.46$)
- 7) สนับสนุนให้มีการคัดเลือกอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = 3.46$)
- 8) ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความคิดริเริ่มพัฒนาปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น ($\bar{X} = 3.44$)
- 9) ส่งเสริมให้ชาวบ้านร่วมกันจัดกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันออกพรรษา วันเฉลิมฯ ($\bar{X} = 3.43$)
- 10) ส่งเสริมให้ชาวบ้านร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อทำให้เป็นหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง ($\bar{X} = 3.42$)

1.6 มติบาทที่เป็นจริง ที่พัฒนากรเห็นว่าไม่มีการปฏิบัติ ($\bar{X} = 0.00 - 0.80$) นั้น ไม่มี และข้อที่เห็นว่าการปฏิบัติน้อย ($\bar{X} = 0.81 - 1.60$) มีเพียง 2 ข้อ คือ

- 1) ส่งเสริมกลุ่มสตรีระดับอำเภอให้มีการดำเนินกิจกรรมที่เกื้อกูลต่อกลุ่มสตรีระดับหมู่บ้าน ตำบล ($\bar{X} = 1.54$)

- 2) เผยแพร่ความรู้ความก้าวหน้าเบื้องต้นแก่ประชาชน ($\bar{X} = 1.54$)

1.7 มติบาทที่คาดหวัง ที่พัฒนากรเห็นว่าไม่ควรปฏิบัติ ควรมีการปฏิบัติ และควรมีการปฏิบัติปานกลางนั้น ไม่มี พัฒนาการเห็นว่าทุกข้อคำถามควรมีการปฏิบัติมาก ถึงมากที่สุด

2. เปรียบเทียบมติบาทที่เป็นจริง และมติบาทที่คาดหวังเมื่อพิจารณาตามตัวแปร

2.1 มติบาทที่เป็นจริง

1) มติบาทที่เป็นจริงโดยส่วนรวม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาตัวแปรด้านเพศ สำหรับตัวแปรอีก 3 ด้าน คือ วุฒิทางการศึกษา ระดับอายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) บทบาทที่เป็นจริงเป็นรายด้าน พบว่า พัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีความแตกต่างกันในบทบาทที่เป็นจริง 2 ด้าน คือ ด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นพื้นฐานรองรับการพัฒนา และด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ สำหรับตัวแปรด้านอายุ กับด้านระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร พบความแตกต่างในบทบาทที่เป็นจริง 4 ด้าน เช่นเดียวกัน คือ ด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นพื้นฐานรองรับการพัฒนา ด้านการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน ด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน และด้านการสร้างเสริมอาชีพ และรายได้ของประชาชน ส่วนด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 บทบาทที่คาดหวัง

1) บทบาทที่คาดหวังโดยส่วนรวม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านบทบาทที่คาดหวัง เมื่อพิจารณาตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร คือ เพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร

2) บทบาทที่คาดหวังเป็นรายด้าน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเพียง 2 คู่ คือ ทั้งพัฒนากรที่มีระดับอายุต่างกัน และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่างกัน มีความคาดหวังแตกต่างกันในด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นพื้นฐานรองรับการพัฒนา

2.3 บทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวัง

จากการเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวัง ในการปฏิบัติงานของพัฒนากรตามตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร คือ เพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร พบว่า พัฒนาการแต่ละกลุ่มตัวแปร มีบทบาทที่คาดหวังทั้งรายด้าน และโดยส่วนรวมสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติงานของพัฒนากร

ความคิดเห็นของพัฒนากรจากแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงานที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า พัฒนาการประสบปัญหามากที่สุด

โดยมี 5 ลำดับแรก ดังนี้ (1) งบประมาณสนับสนุนการจัดทำกิจกรรม/โครงการ มีน้อย (2) การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาของประชาชน (3) การประสานงานของเจ้าหน้าที่ (4) การปฏิบัติงานตามนโยบาย และ (5) โครงการที่ได้รับอนุมัติล่าช้า ไม่เหมาะสมกับฤดูกาล ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน พัฒนาการได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ โดยมี 5 ลำดับแรกดังนี้ (1) ควรสนับสนุนงบประมาณดำเนินกิจกรรม/โครงการ ให้มากขึ้นกว่าเดิม (2) เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ (3) เพิ่มค่าตอบแทน (4) จัดเจ้าหน้าที่ออกติดตาม นิเทศงาน และ (5) จัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสม ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง และคาดหวังของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียนในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3 ครั้งนี้ มีข้อค้นพบที่วิจัยได้น่าสนใจ และควรนำมาอภิปราย ดังนี้ คือ

1. บทบาทที่เป็นจริง พบว่า พัฒนาการในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3 มีความเห็นว่าได้มีการปฏิบัติงานตามบทบาทที่เป็นจริงโดยส่วนรวม อยู่ในระดับมาก เห็นได้จากจำนวนกิจกรรมที่ศึกษาทั้งหมดจำนวน 68 กิจกรรม พัฒนาการได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก จำนวน 45 กิจกรรม ระดับปานกลาง จำนวน 21 กิจกรรม และปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยเพียง 2 กิจกรรม จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า พัฒนาการมีความรู้ความเข้าใจในภารกิจ บทบาทหน้าที่ของตนเองรับผิดชอบ สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทที่เป็นจริงได้ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาบุคลากรของกรมทุกระดับ ให้ได้รับการฝึกอบรมบทบาทนักพัฒนา และมีความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน สามารถที่จะเข้าไปทำงานร่วมกับประชาชนในชุมชนได้ด้วยความออกตนและมีจิตใจที่เสียสละ อีกทั้งพัฒนากรทุกคนก่อนที่จะได้รับการบรรจุให้ลงปฏิบัติงานในพื้นที่ จะต้องผ่านหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนากรก่อนประจำการ ระยะเวลา

ไม่ต่ำกว่า 45 วัน ซึ่งประกอบไปด้วยการอบรมภาควิชาการ และการฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม ในหมู่บ้าน ตำบลต่าง ๆ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ นโยบาย หลักวิธีการทำงาน จึงอาจเป็นเหตุให้การปฏิบัติงานตามบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรอยู่ในระดับมากเกือบทุกกิจกรรม ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ หินหง สัตยพัชร์ (2527 : บทคัดย่อ) ซึ่งพบว่า พัฒนาการมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพัฒนากรในการส่งเสริมการศึกษา นอกโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก และจากผลการวิจัยของ วีระศักดิ์ ศรีวัณ (2527 : 73) ก็พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนทัศนะของพัฒนากรที่มีต่อบทบาทของพัฒนากรในการส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนโดยส่วนรวมอยู่ในระดับสูง

เมื่อพิจารณาบทบาทที่เป็นจริงเป็นรายด้าน พัฒนาการเห็นว่าได้มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ใน 4 ด้าน คือ ด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา เป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ ด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ด้านการจัดตั้งและพัฒนา องค์กรประชาชน และด้านการสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน ตามลำดับ ส่วนด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชนนั้น พัฒนาการเห็นว่าได้มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

การที่พัฒนากรเห็นว่าได้ปฏิบัติตามบทบาทด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา มากกว่าด้านอื่น ๆ หันนี้อาจเนื่องมาจาก พัฒนาการต้องร่วมทำงานอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและองค์กรของประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล จึงจำเป็นต้องสำรวจข้อมูลพื้นฐานทั่ว ๆ ไปทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองภายในหมู่บ้าน และของประชาชนในทุก ๆ ด้าน เพื่อนำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์หาแนวทางจัดทำโครงการแก้ไขปัญหา โดยวางแผนการพัฒนารวมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบล เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของประชาชน ตามสภาพการณ์ที่เป็นจริงในมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ บัวชนัน วุฒิเมธี (ม.ป.ป. : 3 - 4) ที่เห็นว่า การเตรียมชุมชนนั้น จะต้องเตรียมในเรื่องของ คน องค์กรของประชาชน มวลชน ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีในชุมชน และศูนย์ปฏิบัติการของชุมชน ให้ความช่วยเหลือเพื่อนำมาเป็นปัจจัยสำคัญในการวางแผนพัฒนา สำหรับการศึกษานี้พบว่า ในเรื่องบทบาทด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนาที่พัฒนากรเห็นว่า ได้มีการปฏิบัติตามมากที่สุดนั้น ได้แก่ สนับสนุนคณะกรรมการสภาตำบลในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

รองลงมาได้แก่ สัมผัสใหม่ในการคัดเลือกอาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน และให้ความรู้แก่ผู้นำท้องถิ่น เช่น กรรมการหมู่บ้าน กรรมการสภาตำบล เกี่ยวกับการจัดทำแผนโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น

ส่วนบทบาทที่เป็นจริงด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน พัฒนาการเห็นว่าได้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.29$) สาเหตุที่พัฒนามีการปฏิบัติบทบาทในด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ อีก 4 ด้าน ซึ่งอาจจะขัดแย้งกับแนวคิดหลักในการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถ เป็นตำแหน่งที่รับผิดชอบคัดเลือกอาสาพัฒนาจากผู้เรียนจบหลายสาขาวิชา และไม่ได้นับว่าจะต้องเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ เหมือนการคัดเลือกเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น ๆ เป็นคนว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หรือปศุสัตว์ ทั้งนี้เพราะบทบาทของพัฒนามีเปรียบเสมือนผู้จัดการ การพัฒนาที่จะต้องจัดแจงให้บริการให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาเคลื่อนไหวภายในตำบล โดยพัฒนาเป็นผู้กระตุ้น สัมผัส ส่งเสริมให้คนในชุมชน หรือองค์กรประชาชนได้มีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาความต้องการ และเรียนรู้ถึงวิธีการที่จะแก้ไขปัญหามืออาชีพความต้องการของตน กระบวนการคิดในการแก้ไขปัญหานั้นจนกระทั่งถึงการวางแผนจัดทำโครงการและดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหานี้ พัฒนามีได้เป็นผู้ให้การศึกษาโดยตรง แต่อยู่ในลักษณะของการให้การศึกษเพื่อการพัฒนา คือ ประชาชนหรือองค์กรประชาชนได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้จึงอาจเป็นเหตุให้บทบาทของพัฒนาในการให้การศึกษโดยตรงเพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชนมีการปฏิบัติต่ำกว่าบทบาทด้านอื่น ๆ

สำหรับบทบาทด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชนที่พัฒนามีเห็นว่า ได้มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ เผยแพร่ความรู้ ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน รองลงมาได้แก่ เผยแพร่ความรู้ ความรู้ ความเข้าใจแก่เยาวชนและเด็กตามหลักวิชาการแบบใหม่แก่ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ให้มีความรู้ ความรู้ ความเข้าใจวางแผนครอบครัว และสัมผัสให้ชาวบ้านคิด วิพากษ์วิจารณ์และประเมินข่าวสารข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วยตนเอง ตามลำดับ ซึ่งการปฏิบัติตามบทบาทดังกล่าว จำเป็นต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามาเฉพาะด้าน จึงจะทำการแนะนำส่งเสริมได้อย่างถูกต้อง การพัฒนาคุณภาพของ

ประชาชนโดยการให้การศึกษาในค่านนี้ พัฒนาการจึงเห็นว่าปฏิบัติไ้่น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับ
บทบาทด้านอื่น ๆ อีก 4 ด้าน

2. บทบาทที่คาดหวัง พบว่า พัฒนาการในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3 มีบทบาทที่คาดหวัง
โดยส่วนรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 3.22$) เห็นได้จากจำนวนบทบาทที่ศึกษาทั้งหมด จำนวน
68 บทบาท พัฒนาการคาดหวังว่าควรปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 42 บทบาท และควร
ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก จำนวน 26 บทบาท การที่พัฒนาการมีความคาดหวังว่าควรปฏิบัติตามบทบาท
โดยส่วนรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากบทบาทที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในแบบสอบถามนั้น
ได้จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีต่าง ๆ จึงทำให้บทบาททุกบทบาทมีแนวโน้มไปในทางที่ควร
ปฏิบัติ (Positive) อีกทั้งบทบาทที่คาดหวังทั้งหลายนั้น ไม่สามารถกำหนดออกมาได้ชัดเจน
ว่าควรจะเป็นอย่างไร เป็นแต่เพียงการกำหนดขอบข่ายกว้าง ๆ ไว้ (สุธรรม ชาติะสิงห์
และอุบลัย ทับประยูร. 2524 : 32) และโดยสามัญสำนึกของการทำงาน คนโดยทั่วไปย่อมคาดหวัง
ว่าจะทำงานที่ได้มีนิยชมในมากที่สุด ที่ที่สุด แต่ในการปฏิบัติจริงจะทำให้ตามที่คาดหวังไว้
หรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจมีตัวแปรอื่น ๆ ที่มาสอดแทรกทำให้การปฏิบัติงานไม่บรรลุผล
ตามที่คาดหวังเอาไว้ก็เป็นได้ และการที่พัฒนาการมีความคาดหวังในการปฏิบัติงานเอาไว้สูง
อยู่ในระดับมากที่สุด ย่อมแสดงให้เห็นว่าพัฒนาการในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3 คาดหวังที่จะปฏิบัติงาน
ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายให้บังเกิดประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลของการทำงานมากที่สุด
เพื่อให้บรรลุตามนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีจุดมุ่งอยู่ที่การพัฒนาหมู่บ้านในชนบทให้เป็น
ที่อยู่ร่วมกันของชาวบ้านที่เขาต้องการอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกตลอดไป (กรมการพัฒนาชุมชน
2530 : 10) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของวิทยา วรณศิริ (2529 : 79)
ซึ่งพบว่า บทบาทที่คาดหวังของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้านในการพัฒนาชุมชนโดยส่วนรวม
อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาบทบาทที่คาดหวังเป็นรายด้าน พัฒนาการคาดหวังว่า บทบาทที่พัฒนาการควร
ปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด มี 2 ด้าน คือ ด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา
เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน ส่วนที่เหลืออีก
3 ด้าน พัฒนาการคาดหวังว่าควรปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน

เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ คำนการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และ
 คำนการพัฒนาคุณภาพของประชาชน ตามลำดับ

การที่พัฒนากรคาดหวังว่าควรปฏิบัติตามคำนการจกัเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับ
 การพัฒนามากกว่าคำนอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า การเตรียมชุมชนเป็นแนวทางที่พัฒนากรให้ความสำคัญ
 สูงสุดในการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับบทบาทที่เป็นจริง ที่ศึกษาพบว่า
 พัฒนาการมีการปฏิบัติตามคำนการจกัเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนามากกว่าคำน
 อื่น ๆ อีก 4 คำน ดังที่ บุวัฒน์ วุฒิเมธี (2529 : 4) ได้กล่าววว่า
 "หน้าที่หนึ่งที่สำคัญของนักพัฒนาคือ กองเขาไปเตรียมชุมชนให้มีความพร้อม เช่น เตรียมคน
 เตรียมข้อมูล ช่วยแก้ปัญหาทั้งในคำนเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง"

สำหรับบทบาทที่คาดหวังคำนการจกัเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา ที่พัฒนากร
 คาดหวังว่าควรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ สํารวจและเก็บข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน คําวัด
 เพื่อใช้สํารับวางแผนการพัฒนา รองลงมาได้แก่ ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจกั
 กิจกรรมหรือโครงการ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และส่งเสริมให้มีการปรับปรุงศูนย์พัฒนาคําวัด
 เพื่อเป็นศูนย์รวมวิทยาการต่าง ๆ ของคําวัด ตามลำดับ

จากบทบาทที่คาดหวังทั้ง 5 คำนที่ทําคำนการศึกษา เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยรวมเป็นที่น่า
 สังเกตว่า บทบาทคำนการพัฒนาคุณภาพของประชาชน พัฒนาการคาดหวังว่าควรปฏิบัติน้อยกว่า
 บทบาทคำนอื่น ๆ อีก 4 คำน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กิจกรรมตามแผนงานพัฒนาชุมชนที่พัฒนากร
 คํานึงงานอยู่นั้น มิได้อยู่ในรูปแบบของการจกัการศึกษาโดยตรง ที่มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษา
 เป็นหลัก หากแต่กิจกรรมพัฒนาชุมชนที่พัฒนากรกระตุ้น สนับสนุน และส่งเสริมให้เกิดกิจกรรม
 เคลื่อนไหวขึ้นนั้น เป็นการให้การศึกษาทงอ้อมแก่ประชาชนในลักษณะของการได้เรียนรู้จากการ
 ทํางานร่วมกันในกลุ่มหรือในชุมชน อีกทั้งภารกิจของพัฒนากร กรมการพัฒนาชุมชนมิใช่มุ่งฝึกอบรม
 ให้พัฒนากรมีความรู้เฉพาะคํานักมุ่งเน้นให้พัฒนากร เป็นเจ้าหน้าที่ลงไปประสานการทำงาน
 รวมปฏิบัติ และส่งเสริมเผยแพร่กิจกรรมตามแผนงานพัฒนาชุมชนร่วมกับผู้นำท้องถิ่น องค์กร
 ประชาชน และกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน บทบาทของพัฒนากรจึงเปรียบเสมือนเป็นผู้จกัการ การพัฒนา

ในระคับหมู่บ้าน ตำบล จึงอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พัฒนาการคาดหวังว่าควรปฏิบัติตามบทบาท
 ทางการพัฒนาคุณภาพของประชาชนน้อยกว่าบทบาทคนอื่น ๆ

ส่วนบทบาทที่พัฒนาการคาดหวังว่าควรปฏิบัติน้อยที่สุดในด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน
 ก็คือ ให้ความรู้ด้านการวางแผนครอบครัว รองลงมาได้แก่ เผยแพร่ความรู้ด้านการอบรมเลี้ยงดู
 เด็กตามหลักวิชาการแผนใหม่แก่ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และสนับสนุนให้ชาวบ้านคิด
 วิพากษ์วิจารณ์และประเมินข่าวสารข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วยตนเอง ตามลำดับ ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้
 ในปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรงปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบลอยู่แล้ว เช่น
 เจ้าหน้าที่อนามัย และครู เป็นต้น

3. ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ วุฒิทางการศึกษา
 อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร กับตัวแปรตาม คือ บทบาทที่เป็นจริง มีประเด็น
 ที่ควรอภิปรายต่อไปนี้

3.1 เพศ

บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรชายและหญิง ทั้งรายด้านและโดยส่วนรวม
 ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าพัฒนากรชายและหญิงมีความเห็นว่า ได้
 ปฏิบัติบทบาทที่เป็นจริงอยู่ในระดับพอ ๆ กัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเป็นเพราะว่า
 พัฒนาการทุกคนก่อนที่จะได้รับการบรรจุให้เข้ารับราชการ และเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบล
 ต่างก็ได้รับการอบรมปลูกฝังแนวคิด หลักการหน่วยงานพัฒนาชุมชนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติงานใน
 สอน ความหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนากรก่อนประจำการ ของกรมการพัฒนาชุมชน เป็นระยะเวลา
 ไม่น่ากว่า 45 วัน อีกประการหนึ่งอาจเนื่องมาจากสภาพสังคมในปัจจุบันยอมรับสมรรถภาพการ
 ทำงานของเพศชายและหญิงเท่าเทียมกัน การปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ จะเห็น
 ได้จากสตรีในปัจจุบันดำรงตำแหน่งหน้าที่การงานบางอย่างซึ่งแต่อดีตมีผู้ดำรงตำแหน่งน้อยหรือ
 แทบไม่มีเลย เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนี้ความเจริญก้าวหน้าทางด้านการศึกษา
 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้สตรีมีบทบาททางสังคมมากขึ้น จึงอาจเป็นเหตุให้ความแตกต่าง
 ด้านเพศ ไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของพัฒนากรแต่อย่างใด ซึ่งสอดคล้องกับ

ผลการวิจัยของ พรเพ็ญ อินทร์แก้ว (2528 : บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูเมื่อจำแนกตามเพศแล้ว พบว่า ไม่มีผลทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องการให้บริการ การศึกษานอกระบบโรงเรียน และจากผลการวิจัยของ สติชัยชัย วรานนท์วิช (2528 : 71) ได้ศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่มีเพศต่างกัน ประสบปัญหาในการสอนต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นของพัฒนาการที่มีเพศต่างกัน พบว่า พัฒนาการหญิงมีแนวโน้มค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นในการปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์มากกว่าพัฒนาการชาย ถึง 4 คะแนน ยกเว้นด้านเดียวคือ การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องจากความเชื่อที่ว่า การปฏิบัติงานร่วมกับประชาชนในพื้นที่ห่างไกลผู้ปฏิบัติงานควรเป็นชาย ดังนั้นเมื่อหญิงเข้ามาทำหน้าที่พัฒนากรจึงมีความตั้งใจในการปฏิบัติงานสูง เพราะเกรงว่าจะปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ไม่ดีเท่าชาย จึงทุ่มเทความตั้งใจอย่างมาก จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พัฒนาการหญิงมีความคิดเห็นว่า ใ้ไข่ปฏิบัติบทบาทที่เป็นจริงมากกว่าพัฒนาการชาย แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการประเมินผลการปฏิบัติงานของพัฒนาการอำเภอที่เป็นสตรี ที่เห็นว่า พัฒนาการอำเภอที่เป็นสตรีมีความตั้งใจปฏิบัติงานสูง เพราะพัฒนาการอำเภอสตรีเริ่มปฏิบัติงานด้วยความสงสัยว่าจะปฏิบัติงานได้ไม่ดีเท่าชาย จึงพยายามทุ่มเทความตั้งใจอย่างมาก (กรมการพัฒนาชุมชน. 2516 : 98 - 100) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุเทพ อวมเจริญ (2529 : 69) ซึ่งพบว่า ในการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน ครูประจำกลุ่มเพศหญิงสามารถปฏิบัติงานได้ดีกว่าครูประจำกลุ่มเพศชาย

3.2 วุฒิต่างการศึกษา

พัฒนาการที่มีวุฒิต่างการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไปมีบทบาทที่เป็นจริงโดยส่วนรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับ

การพัฒนา และด้านการประสานกิจกรรมพัฒนา ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ พัฒนาการทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นว่าการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เหลืออีก 3 ด้านนั้น ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการศึกษามีข้อสังเกตว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของ พัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกันนั้น พบว่า พัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี มีแนวโน้มค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นว่าปฏิบัติงานตามบทบาทโดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในเกณฑ์ สูงกว่าพัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการทำงานพัฒนาชุมชน พัฒนาการต้องใช้ทั้งศาสตร์ทั้งศิลป์ และความเสียสละทุ่มเทจิตใจอย่างจริงจังต่อการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะศิลป์ในการทำงานร่วมกับประชาชนนั้น ถือเป็นความสามารถเฉพาะตัวของพัฒนาการ ไม่ใช่นิสัยอยู่กับวุฒิทางการศึกษา ดังนั้นความสามารถในการปฏิบัติงานของพัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษา ปริญญาตรีขึ้นไป จึงไม่แน่ว่าจะไปทำงานในฐานะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือร่วมทำงานกับ ประชาชนได้ผลดีกว่าพัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี และโดยที่ผลการศึกษาด้านวุฒิ ทางการศึกษานี้ พัฒนาการที่ตอบแบบสอบถามซึ่งจำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ พัฒนาการที่มีวุฒิ ทางการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี และปริญญาตรีขึ้นไป เป็นผู้ตอบตามความคิดเห็นเฉพาะตัว เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวัง ซึ่งเป็นการประเมินการปฏิบัติงานตามบทบาทของ พัฒนาการผู้ตอบแบบสอบถามโดยตรง ผลในแง่จิตวิทยาจึงอาจเป็นไปได้ว่า ผู้ที่มีวุฒิทาง การศึกษาน้อย อาจมีความคิดมองกรอบของการปฏิบัติงานอยู่ในวงแคบกว่าผู้ที่มีวุฒิทางการ ศึกษาสูง จึงเกิดความรู้สึกพึงพอใจในผลงานที่ตนเองได้กระทำไป โดยคิดว่างานที่ตนเอง ทำอยู่นั้นอยู่ในเกณฑ์มาก ในขณะที่ผู้ที่มีวุฒิทางการศึกษาสูงอาจมีความคิดมองกรอบของงาน อยู่ในวงกว้าง วางแผนการทำงานตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างมีระบบ จึงอาจทำให้มีความ คิดว่า ผลการปฏิบัติงานที่ตนเองกระทำอยู่นั้น ยังอยู่ในเกณฑ์น้อยเมื่อเทียบกับความคาดหวัง ที่ตนเองได้คาดหวังไว้ก็เป็นได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการที่พัฒนาการที่มีวุฒิทางการศึกษา ปริญญาตรีขึ้นไป เห็นว่าได้ปฏิบัติตามบทบาทโดยส่วนรวมและรายด้าน น้อยกว่าพัฒนาการ ที่มีวุฒิทางการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรีนั้น อาจเป็นเพราะมุ่งอยู่ที่คุณภาพของการปฏิบัติงาน มากกว่าปริมาณของการทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับก็เป็นได้

ผลการศึกษารั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิตยา สุวรรณะชฎ (2510 : บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาพบว่า พัฒนาการที่มีปัญญาจะมีลักษณะดีกว่าพัฒนาการที่ไม่มีปัญญาในเรื่องความคิดริเริ่ม ลักษณะผู้นำ แต่ในเรื่องความสนุกสนาน สามารถทำงานร่วมกับประชาชน และมีความเป็นกันเองกับข้าราชการอื่น ๆ นั้น พัฒนาการที่ไม่มีปัญญาจะปฏิบัติงานได้ดีกว่า

3.3 อายุ

พัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี และ 35 ปีขึ้นไป มีบทบาทที่เป็นจริงโดยส่วนรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายคำถาม พบว่า ด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา พัฒนาการทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นว่าการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนอีก 3 ด้าน คือ ด้านการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน ด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน และด้านการสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชนนั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่เหลืออีก 1 ด้าน คือ ด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ นั้น ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการศึกษามีข้อน่าสังเกตว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน โดยส่วนรวม และรายคำถามของพัฒนาการที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในเกณฑ์สูงกว่าพัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป มักจะมีความพร้อมทางด้านต่าง ๆ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้มีความพร้อมและมีความสามารถและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไ้มากขึ้น เช่น ในสังคมชนบทของบ้านอาวโละ มักมีทรัพยากรบุคคลผู้สูงอายุ เมื่อมีทรัพยากรยังเกิดขึ้นการแสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่ทรัพยากรก็จะเข้าไปช่วยความสะดวกและได้ผลดี ซึ่งบุคคลที่มีอายุนั้น เมื่อเข้าปฏิบัติงานในตำแหน่งพัฒนาการก็เชื่อว่าจะส่งให้มีผลการปฏิบัติงานที่ดีตามไปช่วย นอกจากนี้พัฒนาการที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี อาจจะท่องเที่ยวอยู่ในช่วงที่มีภารกิจส่วนตัวเกี่ยวกับ การเลือกหาครอบครัวหรือการเลี้ยงดูบุตร หรือมีภาระที่จะต้องสร้างฐานะทั้งทางด้านการเศรษฐกิจและสังคมให้มีความมั่นคง จึงอาจเป็นเหตุให้ผลการปฏิบัติงานตามบทบาทด้านต่าง ๆ ของพัฒนาการทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกัน

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กอบแก้ว สุวรรณางกูร (2523 : บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาพบว่า ความเป็นผู้นำอาวุโสในตำแหน่งนั้น มีส่วนสัมพันธ์สนับสนุนให้พัฒนาการมีความสามารถ

ในการปฏิบัติงานตามบทบาทต่าง ๆ โดยพัฒนากรที่มีช่วงอายุ 30 - 39 ปี จะมีความสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรพงศ์ พูลสุวรรณ (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพบว่า ครูใหญ่ที่มีอายุต่างกันจะมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน

3.4 ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร

พัฒนากรที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป มีบทบาทที่เป็นจริงโดยส่วนรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา ด้านการพัฒนาคุณภาพของประชาชน และด้านการสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน รวม 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับด้านการประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ นั้นไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการศึกษานี้ข้อน่าสังเกตว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของพัฒนากรที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร 10 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นว่าได้ปฏิบัติงานโดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในเกณฑ์สูงกว่าพัฒนากรที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่ำกว่า 10 ปี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน ผู้ที่ทำงานมานานย่อมมีประสบการณ์มากสามารถที่จะระดมคิด ร่วมทำ ร่วมจัดแจงการทำงาน แก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนหรือองค์กรประชาชนได้ จึงทำให้ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าสามารถปฏิบัติงานได้แตกต่างจากผู้ที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานน้อย

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริวรรณ เสรีภักดีวงศ์

(2526 : บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาพบว่า คุณลักษณะส่วนตัวของพัฒนากรด้านประสบการณ์ในการทำงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการทำงานร่วมกับนักพัฒนาอื่น ๆ ผู้นำชุมชน และประชาชนเป็นส่วนใหญ่

4. ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร กับตัวแปรตาม คือ มโนทัศน์ที่คาดหวัง ซึ่งจะอธิบายต่อไปนี้

จากการวิจัย พบว่า มโนทัศน์ที่คาดหวังในการปฏิบัติงานของพัฒนากร ตามตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร คือ เพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ การที่พัฒนากรมีความแตกต่างกันในตัวแปร เพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร ไม่ส่งผลให้พัฒนากรมีความคาดหวังในการปฏิบัติงานตามบทบาทโดยส่วนรวมแตกต่างกันแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พัฒนาการทุกคนต่างก็มีความคาดหวังว่าตนเองนั้นควรปฏิบัติบทบาทโดยส่วนรวมให้มากที่สุดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อให้ผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนยังเกิดผลสำเร็จตามแผนงานที่กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาบทบาทที่คาดหวังในการปฏิบัติงานของพัฒนากรเป็นรายด้าน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพียง 2 ด้าน คือ พัฒนาการที่มีอายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่างกัน มีความคาดหวังแตกต่างกันในด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการปฏิบัติงานของพัฒนากรนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะต้องอยู่ร่วมทำงานกับประชาชนและองค์กรประชาชนในพื้นที่ชุมชน เมื่อพัฒนากรมีอายุมากขึ้น และการที่ได้ดำรงตำแหน่งพัฒนากรมาเป็นเวลานานอาจมีผลทำให้เกิดความกดดันทางด้านจิตใจ ประกอบกับความจำเริญการทำงานในพื้นที่ห่างไกลจากครอบครัว จึงเกิดความล้าคืดคาดหวังในการปฏิบัติงานตามบทบาทด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา แตกต่างจากพัฒนากรที่มีอายุน้อย และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรน้อย

เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้พัฒนากรที่มีอายุและระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่างกันจะมีความคาดหวังในบทบาทด้านการจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนาเหมือนกันก็ตาม แต่ค่าเฉลี่ยคะแนนความคาดหวังของพัฒนากรทั้ง 2 กลุ่ม ต่างก็มีความคาดหวังในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับเดียวกัน คือ ระดับมากที่สุด

ส่วนบทบาทที่คาดหวังของพัฒนาการที่มีความแตกต่างกันในคำาน เพศ และวุฒิทาง การศึกษาเมื่อพิจารณาเป็นรายคำานทั้ง 5 คำานแล้ว ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะว่าการพัฒนาชุมชนได้มีการ อบรมพัฒนาบุคลากร ของกรมทุกระดับอยู่เสมอ ๆ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกในการ เป็นนักพัฒนาที่ดี การทำงานของพัฒนากรจึงเพิ่มไปด้วยจิตใจที่เสียสละ ยึดมั่นในอุดมการณ์อันเดียวกันในการที่จะ ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนให้บรรลุผลสำเร็จ รวมถึนักกำลังกันในการพัฒนาชุมชนให้เป็นที่ยูรุมกัน ของชาวบ้านที่เขาต้องการอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกตลอดไป จึงทำให้พัฒนากรที่มีเพศ และ วุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังในการปฏิบัติงานตามบทบาทคำานต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน แต่อย่างใด

5. ผลการ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวัง ของพัฒนากร เมื่อพิจารณาจำแนกตามตัวแปรซึ่งได้แก่ เพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร ซึ่งจะอภิปรายต่อไปนี้

จากการวิจัย พบว่า พัฒนาการที่มีความแตกต่างกันในตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร คือ เพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร มีบทบาทที่คาดหวัง ทั้งรายคำานและโดยส่วนรวมสูงความบทบาทที่เป็นจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็น ไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในการปฏิบัติงานตามบทบาทที่เป็นจริงนั้น บุคคล อาจจะปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามที่ผู้อื่นคาดหวัง หรือที่ตนเองคาดหวัง เนื่องจากบุคคลที่ดำรงอยู่ ในตำแหน่งนั้น ขาดความเข้าใจในบทบาทที่ถ้องการ ความไม่เห็นด้วย ไม่ลงรอยกับบทบาท ที่ถูกกำหนดให้ทำ หรือเกิดจากบุคคลไม่มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Cohen. 1979 : 36) นอกจากนี้ การปฏิบัติงานตามบทบาทที่เป็นจริงพัฒนากรอาจต้อง ประสมกับปัญหา อุปสรรคหรือตัวแปรอื่น ๆ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามบทบาทที่คาดหวังตามหลักการ หรือทฤษฎีที่ตั้งไว้ได้อย่างเต็มที่ ในกรณีเช่นนี้อาจเกิดขึ้นได้เสมอในการที่บุคคลไม่สามารถ ปฏิบัติงานได้ตรงตามหลักการ หรือทฤษฎีที่กำหนดไว้ จึงทำให้บทบาทที่คาดหวังสูงความบทบาทที่ เป็นจริงทั้งรายคำานและโดยส่วนรวม

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ โทชิโอะ บัทสึชิโร (2509 : 35) ซึ่งศึกษาพบว่า พัฒนาการส่วนใหญ่เข้าใจถึงบทบาทในอุดมคติของการเป็นพัฒนากร แต่ก็มีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่า บทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรไม่เป็นไปตามอุดมคติทั้งหมด นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ นวฉะฮอ บงบุญเกิด (2517 : 97) พบว่า การปฏิบัติงานของข้าราชการในงานพัฒนาชุมชนตามบทบาทจริงยังไม่สามารถเป็นไปตามบทบาท อุดมคติ เนื่องมาจากปัจจัยสภาพภูมิศาสตร์ ประชากร ทัศนคติของประชาชน และอิทธิพลขององค์กรต่าง ๆ ที่บทบาทจริงของเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายสังกัดอยู่ จึงทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติจริง กับบทบาทที่ควรจะปฏิบัติตามอุดมคติ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมเพชร สิทธิพิงศ์พิทยา (2523 : บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาพบว่า พัฒนาการจังหวัดและพัฒนาการอำเภอมีความคาดหวังต่อบทบาทของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขตสูงสูงกว่าบทบาทที่สำนักงานพัฒนาชุมชนเขตใต้อำเภอปฏิบัติจริง ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวล้วนแล้วแต่ค้นพบในลักษณะเดียวกัน คือ ความคาดหวังที่ควรจะปฏิบัติมักจะสูงกว่าการปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงเสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรจัดให้มีการอบรมหรือสัมมนาเชิงปฏิบัติการแก่พัฒนากร โดยเน้นจุดประสงค์หลักอยู่ที่ วิธีการใช้การศึกษานอกระบบโรงเรียนในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการพัฒนา เพราะในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนนั้น บทบาทของพัฒนากรจะต้องสัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน และใช้การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้คนเกิดความคิดที่จะพัฒนาฐานะ ความเป็นอยู่ของตนเองและช่วยเหลือชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

1.2 หน่วยงานที่มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในตำบล หมู่บ้าน ควรร่วมกันจัดการประชุมหรือสัมมนาให้เจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ทุกระดับมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกัน อันจะมีผลทำให้การประสานการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และลดความซ้ำซ้อนในการทำงานลง

1.3 จากผลการวิจัย พบว่า พัฒนาการได้แสดงความคิดเห็นว่า ได้ปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงอยู่ในระดับน้อย มีเพียง 2 ข้อ คือ (1) ส่งเสริมกลุ่มสตรีระดับอำเภอให้มีการดำเนินงานกิจกรรมที่เกื้อกูลต่อกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน ตำบล และ (2) เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายเบื้องต้นแก่ประชาชน โดยเฉพาะข้อแรกในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาสตรี ซึ่งอยู่ในแผนพัฒนาสตรีอันเป็นหนึ่งในเค้าแผนงานของกรมการพัฒนาชุมชน การที่พัฒนาการได้ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มสตรีขึ้นในระดับหมู่บ้าน ตำบล แต่การจัดตั้งกลุ่มสตรีระดับอำเภอ ดูเหมือนกับเกิดช่องว่างขึ้นระหว่างข้อคอของตำบล กับอำเภอ ซึ่งพัฒนาการแสดงความคิดเห็นว่า การส่งเสริมกลุ่มสตรีระดับอำเภอให้มีการดำเนินงานกิจกรรมที่เกื้อกูลต่อกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน ตำบล จัดอยู่ในระดับน้อย จึงเป็นข้อควรแก่การพิจารณาสำหรับเจ้าหน้าที่ทุกระดับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวที่จะต้องเข้ากระตุ้น สนับสนุน ส่งเสริม พัฒนากลุ่มสตรีให้เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นแล้วมีกิจกรรมดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด

ส่วนในเรื่องการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายเบื้องต้นแก่ประชาชน พัฒนาการมีความคิดเห็นว่าได้ปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงอยู่ในระดับน้อย หากพิจารณาจากการเข้าไปร่วมปฏิบัติงานในหมู่บ้าน ตำบล ของพัฒนาการแล้ว พัฒนาการควรมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นบ้าง สำหรับการให้คำปรึกษาแก่ประชาชน เช่น กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สิน ครอบครัว-มรดก การซื้อขาย จำนอง จำน่า และกฎหมายที่ดินเป็นต้น ดังนั้น เพื่อส่งเสริมบทบาทด้านนี้แก่พัฒนาการ กรมการพัฒนาชุมชนควรมีการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับความรู้กฎหมายเบื้องต้นเหล่านี้ แจกจ่ายให้แก่พัฒนาการได้ศึกษา หรืออาจจะแทรกเนื้อหาวิชากฎหมายเบื้องต้นไว้กับหลักสูตรการฝึกอบรมบทบาทนักพัฒนา หรือในหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาการก่อนประจำการ เพื่อให้พัฒนาการได้เกิดความรู้สามารถที่จะนำไปใช้ในระหว่างปฏิบัติงานร่วมกับประชาชน และองค์กรประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมั่นใจ

1.4 จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทที่พัฒนากรคาดหวังไว้ว่า ควรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การให้ความรู้ สนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญในเรื่องการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการดำเนินการกิจกรรมในกลุ่มที่มองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด ในการที่จะพัฒนาคุณภาพและคุณธรรมแก่ประชาชน ดังนั้น กรมการพัฒนาชุมชนจึงควรที่จะส่งเสริม สนับสนุนให้พัฒนากรกระทำบทบาทด้านนี้มากขึ้น โดยการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และผลิตสื่อสำหรับการศึกษากลุ่มประชาชน เช่น จัดทำเอกสาร สไลด์ วิดีโอเทป ให้พัฒนากรนำไปศึกษา และนำไปส่งเสริมการดำเนินงานแก่ประชาชนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

2.1 ควรศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังในการปฏิบัติงานของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยใช้ประชากรกลุ่มอื่น ๆ ที่มีใช้พัฒนากรในการเป็นผู้ให้ความคิดเห็น เช่น ผู้บริหาร คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบล เป็นต้น เพื่อจะได้ทราบว่าในแต่ละกลุ่มประชากร นั้น มีความคิดเห็นอย่างไรในการปฏิบัติงานตามบทบาทของพัฒนากร อันจะเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับผลงานที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในครั้งนี้ และจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามาบทบาทของพัฒนากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2.2 ควรมีการศึกษานโยบาย อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามบทบาทของพัฒนากรเพื่อเพิ่มเติมจากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในครั้งนี้ โดยการจำแนกปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเป็นรายด้าน ให้พัฒนากรได้แสดงความคิดเห็น เพื่อจะเป็นประโยชน์สำหรับกรมการพัฒนาชุมชนในการที่จะพัฒนา ส่งเสริมการปฏิบัติงานตามบทบาทของพัฒนากรในลำดับต่อไป

גדחןררררר

วศอ กสอ.กส

บรรณานุกรม

กมลรัตน์ หล้าสูงม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2527.

การพัฒนาชุมชน, กรม. บทบาทของกรมการพัฒนาชุมชนต่อการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์กรมการพัฒนาชุมชน, 2530.

_____. รายงานการประเมินผลการปฏิบัติงานของพัฒนาการอำเภอที่เป็นสตรี.

กรุงเทพฯ : กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน, 2516

_____. พัฒนาการ. กรุงเทพฯ : กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน,
2522

_____. คู่มือเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนด้านการส่งเสริมเผยแพร่. กรุงเทพฯ :
กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมการพัฒนาชุมชน, 2527

_____. คู่มือการส่งเสริมและเผยแพร่สำหรับนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริม
และเผยแพร่ กรมการพัฒนาชุมชน, 2529

กอบแก้ว สุวรรณางกูร. การศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทพัฒนาการที่มีวุฒิ
จบปริญญาและไม่จบปริญญิตามความคิดเห็นของบัณฑิตศึกษาและนักวิชาการพัฒนา
ชุมชน. ปริญญาโท ศึกษ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2523. อีศานา.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการติดตามผลการจัดการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนในสถาบันอุดมศึกษา ปีงบประมาณ 2527. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกฤษฎีกา, 2529.

จิรพรหม กาญจนะจิตร. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2522.

ชัยพร หิมาศิริ. "การพัฒนาชนบท : แนวความคิดที่ยึดถือคนเป็นเป้าหมายของการพัฒนา,"
วารสารวิชาการสภาอาจารย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2 : 19 ;
มิถุนายน 2529.

- ธีรวัฒน์ นิจนตร. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา,
2528.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล,
2527.
- โตชิโอะ ยัตสึชิโร. พัฒนากรในประเทศไทย : การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัญหาและความ
ต้องการของพัฒนากร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2509.
- ถวิล ชาราโกชน. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเคียนส์โคร์, 2526.
- ทศยา สุวรรณะชญ. พัฒนากร : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการพัฒนา
หมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น,
2510.
- ธานี เล็งสาย. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์,
2520.
- นวลละออ ยงบุญเกิด. ปัจจัยแวดล้อมบางประการที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในการปฏิบัติงาน
ของข้าราชการในงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2517. อัคราเนา.
- ปฐม นิคมานนท์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : พิทยอักษร
การพิมพ์, 2528.
- พรเพ็ญ อินทร์แก้ว. บทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครที่มีต่อการศึกษา
นอกระบบโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัคราเนา.
- พัฒน์ บุญยรัตนพันธุ์. การสร้างพลังชุมชนโดยการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
การพิมพ์, 2517.
- พัฒน์ สุจำนงค์ และคนอื่น ๆ. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชการพิมพ์, 2524.

- พินทง สัตยพันธ์. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร พัฒนาการ และผู้นำท้องถิ่น
เกี่ยวกับบทบาทของพัฒนากรในการส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในเขต
สำนักงานพัฒนาชุมชน เขต 7. ปรินูญานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2528. อักสาเนา.
- ไพรัตน์ เคะะรินทร์. การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชการพิมพ์,
2524.
- ยงค์ ชุมจิต. สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเคียนส์ไตร์, 2528.
- บุวิธน์ วุฒิเมธี. การเตรียมชุมชน. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย,
ม.ป.ป.
- _____. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน. กรุงเทพฯ : ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2524.
- _____. "การศึกษานอกระบบ : ประสพการณ์ของกรมการพัฒนาชุมชน," วารสาร
การศึกษานอกระบบ. 2 : 48 - 56; กันยายน - ธันวาคม 2529.
- รุ่งโรจน์ ทั้งสุรกิจ. "วิธีฝึกอบรมนักพัฒนาที่ดีที่สุด," สังคมพัฒนา. 2 : 69 - 70;
มีนาคม - เมษายน 2526.
- วิทยา วรณศิริ. บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับ
หมู่บ้านในการพัฒนาชุมชน : การศึกษาจากทัศนะของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับ
หมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอในจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529. อักสาเนา.
- วีระศักดิ์ ศรีวิเศษ. ทัศนะของคณะกรรมการสภาตำบล คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และ
พัฒนากรที่มีต่อบทบาทของพัฒนากรในการส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนใน
จังหวัดชัยภูมิ. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2527. อักสาเนา.
- ไวยรัช เจียมมรรจง. จิตวิทยาสังคม 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิง
ปากเกร็ด, 2523.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์วงศ์. คุณลักษณะและพฤติกรรมการทำงานของพัฒนากรในภาคตะวันออก
 เนียงเหนือ : เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านที่ชนะการประกวดหมู่บ้านพัฒนาระดับ
จังหวัด และหมู่บ้านอื่น ๆ ในโครงการพัฒนาของกรมการพัฒนาชุมชน. ปรินิพนธ์
 กศ.ค. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
 อิศาเนา.

สงวน สิทธิเลิศอรุณ, จำรัส ค้างสุวรรณ และวิศิษฐ์ ชรรมาบุตร. จิตวิทยาสังคม.
 กรุงเทพฯ : ชัยศิริการพิมพ์, 2522.

สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทศึกษาพร, 2527.

สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา. บทบาทของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขตในการสนับสนุนงานพัฒนาชนบท
ของจังหวัดและอำเภอ : ศึกษาจากพระคณະของพัฒนาการจังหวัด และพัฒนาการ
อำเภอ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523.
 อิศาเนา.

สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา. "C.E.D. มีความสำคัญต่องาน C.D. จริงหรือ?" พัฒนาชุมชน.
 1 : 16 - 17; มกราคม 2531.

สมศักดิ์ ศรีมาโนชน. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์
 กรมการฝึกหัดครู, 2523.

สมศักดิ์ อิทธิไกรวัล. "Q.C. กับการพัฒนาชุมชน," พัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ :
 4 : 41; เมษายน 2529.

สถิตย์ชัย วรานนท์วนิช. การมีส่วนร่วมในโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติของครู
โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร. ปรินิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อิศาเนา.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
 2523.

สุนทร โสทรบรรเทา. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :
 อักษรสยามการพิมพ์, 2524.

- สุนทร โคตรบรรเทา. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์, 2526
- สุนทร สุนันท์ชัย. การศึกษานอกระบบโรงเรียนเส้นทางที่ไม่สิ้นสุด. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2529
- สุเทพ อ่วมเจริญ. การปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครูประจำกลุ่มการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529. อักษรสำเนา.
- สุธรรม ชากะสิงห์ และอดุลย์ กันประยูร. สังคมวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : บางกอกการพิมพ์, 2524.
- สุพิศรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525.
- สุรพงศ์ พูลสุวรรณ. บทบาททางการศึกษาของครูใหญ่ต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชนบทยากจนของเขตการศึกษา 11. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2526. อักษรสำเนา.
- สุรพล กาญจนะจิตร. คู่มือแนวทางปฏิบัติงานเรื่องระบบข้อมูลการวางแผนการดำเนินการและติดตามผลโครงการพัฒนาชนบทสำหรับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2531.
- โสภา พุทธิกุลชัย. จิตวิทยาสังคมประยุกต์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.
- อุดม เขยถ่วงศ์. การจัดการและการบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2524.
- _____. ความรู้เกี่ยวกับงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บรรณกิจ, 2527.
- อุทัย ฤทธเกษม. "แนวคิดเพื่อการจัดการศึกษาแก่ผู้สำเร็จชั้นประถมศึกษา แล้วไม่ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยม," เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ฤทธิชัยและทิศทางการศึกษานอกระบบไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมการศึกษานอกระบบ (ประเทศไทย), กรกฎาคม 2529.

- Berlo, David K. The Process of Communication. New York : Holt, Rinehart & Winston, Inc., 1966.
- Broom Leonard and Philip Selznick. Sociology. New York, Harper and Row Publishers, Inc., 1968.
- Cohen, Bruce J. Introduction to Sociology. New York, McGraw - Hill, Inc., 1979.
- Coombs, Philip H. and Manzoor Ahmed. Attacking Rural Poverty, How Non - formal Education Can Help. London : John Hopkins University Press, 1974.
- Coombs, Philip H. "Non - Formal Education for Rural Development, Strengthening Learning Opportunities for Children and Youth." Interim report prepared by the International Council for Educational Development. P. 12 - 13, 1973.
- Cronbach, Lee Joseph. Essentials of Psychological Testing. 3rd. ed., New York, Harper and Row Publishers, Inc., 1970.
- Dressler, David and William M, Willis. Sociology : the Study of Human Interaction. New York, Alfred A. Knopf, Inc., 1976.
- Edwards, Allen L. Statistical Analysis. 2nd. ed., New York, Rinehart and Company, Inc., 1957.
- Ferguson, George A. Statistical Analysis in Psychology and Education. 5th. ed., Tokyo, McGraw - Hill, Inc., 1981.
- Gardner, Lindzey. Handbook of Social Psychology : Theory and Method. Massachusetts, Addison - Wesley Publishing Co., Inc., 1959.
- Guildford, J.P. Fundamental Statistics in Psychology and Education. 3th. ed., New York, McGraw - Hill, Inc., 1956.

Linton, Ralph. The Study of Man. New York, D. Appleton Century
Grofts, 1964.

Popenoe, David. Sociology. New Jersey, Prentice - Hall, Inc.,
1971.

Walter, Slocum L. Agricultural Sociology : A Study of Sociological
Aspects of American Farm Life. New York, Harper and Brothers
Publisher, 1962.

ກາດຜນວກ

ครุฑ

ที่ หม 1007/1310

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

25 ตุลาคม 2530

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน พัฒนาการจังหวัด... ..

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสุกิจ ภูมิแก้ว

เป็นนิสิตระดับ ☐ ปริญญาเอก สาขา

☒ ปริญญาโท วิชาเอก การศึกษานักใหญ่

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อเพื่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า
เพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังของพัฒนาการที่สัมพันธ์
กับการศึกษานอกระบบโรงเรียนในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

รศ.ดร.ปฐม นิคมานนท์ ประธาน

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เสนาสุ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตขอความอนุเคราะห์ คือ ขอความร่วมมือให้พัฒนากรตอบแบบสอบถาม เพื่อเป็น
ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้
และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

สมพร บัวทอง

(นายสมพร บัวทอง)

บัณฑิตวิทยาลัย

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 258-4119

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
สุขุมวิท 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 10110

ตุลาคม 2530

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการ ทอแบบสอบถาม

เรียน พัฒนาการ ผู้ทอแบบสอบถาม

ข้าพเจ้า นายสุกิจ กลีบแก้ว นิสิตปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษา
ผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กำลังดำเนินการวิจัยเรื่อง "การศึกษามหา
ที่เป็นจริงและคาดหวังของพัฒนาการที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียนในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3"
ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทการปฏิบัติงานของพัฒนาการในลำดับต่อไป

คำทอของทอานที่ได้จากการ ทอแบบสอบถามฉบับนี้ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวิจัย
ในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความกรุณาทอานทอแบบสอบถามให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด
และทอความสบายใจ เพราะคำทอของทอานจะไม่มีผลเสียเกี่ยวกับตัวทอานแต่ประการใด

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ได้รับความกรุณาจากทอานในครั้งนี้ เมื่อทอาน
ทอแบบสอบถามเสร็จแล้ว โปรดพิมพ์แบบสอบถามตามแนวกู้คืนด้านหลังส่งกลับคืนทางไปรษณีย์
ภายในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2530 เป็นอย่างช้า ซึ่งข้าพเจ้าได้ระบุสถานที่ส่งกลับคืนและติดแสตมป์
มาในท้ายแบบสอบถามนี้ด้วยแล้ว จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุกิจ กลีบแก้ว)
นิสิตปริญญาโท สาขาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

แบบสอบถาม

เรื่อง บทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือกรอกข้อมูลลงในช่องว่างของคำถามที่
ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. ปัจจุบันท่านมีราชการอยู่ที่ ที่ทำการพัฒนาชุมชนอำเภอ.....จังหวัด.....

3. วุฒิทางการศึกษาสูงสุดของท่าน

☐ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

4. ท่านมีอายุ

☐ต่ำกว่า 35 ปี

☐ 35 ปีขึ้นไป

5. ท่านดำรงตำแหน่งพัฒนากรมาแล้วเป็นเวลา

☐ต่ำกว่า 10 ปี

☐ 10 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความนึกเห็นในการปฏิบัติงานของพัฒนากรตามบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวัง

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาบทบาทของพัฒนากร ใน 2 ลักษณะ คือ

1. บทบาทที่เป็นจริง หมายถึง ท่านได้ปฏิบัติบทบาทหรือหน้าที่ของพัฒนากรตามประเด็นที่ถามมาน้อยเพียงใด ตามสภาพที่เป็นจริง
2. บทบาทที่คาดหวัง หมายถึง ความเห็นของท่านว่าในการปฏิบัติหน้าที่ของพัฒนากรให้โดยลดี ท่านควรจะทำตามบทบาท หรือหน้าที่ตามประเด็นคำถามในแต่ละเรื่องนั้นมาน้อยเพียงใด

ในการตอบแบบสอบถามแต่ละข้อ ขอให้ท่านพิจารณาทั้งบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรว่าท่านได้ปฏิบัติ หรือ ควรปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ มาน้อยเพียงใด แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการปฏิบัติงานซึ่งมีอยู่ 5 ระดับ คือ

- 0 หมายถึง ไม่มีการปฏิบัติ หรือ ไม่ควรปฏิบัติ
- 1 หมายถึง ปฏิบัติน้อย หรือ ควรปฏิบัติหน่อย
- 2 หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง หรือ ควรปฏิบัติปานกลาง
- 3 หมายถึง ปฏิบัติมาก หรือ ควรปฏิบัติมาก
- 4 หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด หรือ ควรปฏิบัติมากที่สุด

ตัวอย่างในการ ทอแบบสอบถาม

ข้อ	บทบาทของพัฒนาการ	บทบาทที่เป็นจริง					บทบาทที่คาดหวัง				
		ไม่ทำปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ปฏิบัติตามกลาง	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติตามที่สุด	ไม่ทำปฏิบัติ	ปฏิบัติน้อย	ปฏิบัติตามกลาง	ปฏิบัติมาก	ปฏิบัติตามที่สุด
0	ประชุมให้ความรู้แก่ผู้นำท้องถิ่นในหมู่บ้าน ตำบล ที่รับผิดชอบเป็นประจำทุกเดือน			✓							✓

จากตัวอย่างการทอแบบสอบถามในข้อ (๐) ผู้ตอบได้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง 2 คำบทบาทที่เป็นจริง และช่อง 4 คำบทบาทที่คาดหวัง หมายความว่า ผู้ตอบเห็นว่าเครื่อง "ประชุมให้ความรู้แก่ผู้นำท้องถิ่นในหมู่บ้าน ตำบล ที่รับผิดชอบเป็นประจำทุกเดือน" นี้ผู้ตอบได้ปฏิบัติตามบทบาทที่เป็นจริงในระดับปานกลาง และเห็นว่าควรปฏิบัติในบทบาทนี้ให้ถึงระดับมากที่สุด

၂၅

[illegible]

ข้อ	บทบาทของพัฒนาการ	บทบาทที่เป็นจริง					บทบาทที่คาดหวัง				
		ไม่ทำ ปฏิบัติ	ปฏิบัติ น้อย	ปฏิบัติตาม กลาง	ปฏิบัติ มาก	ปฏิบัติตาม ที่สุด	ไม่ ควรปฏิบัติ	ควร ปฏิบัติ น้อย	ควร ปฏิบัติ ปานกลาง	ควร ปฏิบัติ มาก	ควร ปฏิบัติ มากที่สุด
		0	1	2	3	4	0	1	2	3	4
7	ร่วมให้คำชี้แจง และทำความเข้าใจให้ชาวบ้าน ทราบรายละเอียดของโครงการ ก่อนตัดสินใจ ดำเนินการ.....										
8	สนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกแก่ผู้นำท้องถิ่น ในการแก้ปัญหการปฏิบัติงานตามโครงการที่ ดำเนินการในหมู่บ้าน ตำบล.....										
9	สนับสนุนการติดตามผลการปฏิบัติงานตามโครงการ ของหมู่บ้าน ตำบล.....										
10	สนับสนุนคณะกรรมการสภาตำบลในการจัดทำแผน พัฒนาตำบล.....										
11	ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงศูนย์พัฒนาตำบลเพื่อเป็น ศูนย์รวมวิทยาการต่าง ๆ ของตำบล.....										
12	สนับสนุนให้มีการ คัดเลือกอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำ อาสาพัฒนาชุมชน.....										
13	สนับสนุนให้มีกิจกรรม เพื่อพัฒนาความรู้แก่ผู้นำ ท้องถิ่น และชาวบ้าน.....										
14	ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม หรือโครงการ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง.....										
15	ออกไปประชุมชาวบ้านร่วมกับกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานในตำบล.....										

ข้อ	บทบาทของพัฒนากร	บทบาทที่เป็นจริง					บทบาทที่คาดหวัง				
		ไม่ทำ 0	ทำน้อย 1	ทำปานกลาง 2	ทำมาก 3	ทำมากที่สุด 4	ไม่ทำ 0	ทำน้อย 1	ทำปานกลาง 2	ทำมาก 3	ทำมากที่สุด 4
16	พูดคุยกับชาวบ้านและออกเยี่ยมเยียนบ้านใน ตำบลที่รับผิดชอบ.....										
	<u>การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน</u>										
17	สนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการ จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก.....										
18	ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพิ่มขึ้น.....										
19	ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนใน ระดับหมู่บ้าน ตำบล.....										
20	ส่งเสริมให้เยาวชนระดับหมู่บ้าน ตำบลได้มีการ รวมกลุ่มและกระทำกิจกรรมร่วมกัน.....										
21	ส่งเสริมสตรีระดับหมู่บ้าน ตำบล ให้มีการดำเนิน กิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง.....										
22	ส่งเสริมกลุ่มสตรีระดับอำเภอให้มีการดำเนิน กิจกรรมที่เกื้อกูลต่อกลุ่มสตรีระดับหมู่บ้าน ตำบล.....										
23	ให้ความรู้แก่คณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้น ในระดับหมู่บ้าน ตำบล.....										
24	เข้าร่วมกิจกรรมที่กลุ่มต่าง ๆ จัดทำขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล.....										

[illegible]

[illegible]

ข้อ	บทบาทของพัฒนากร	บทบาทที่เป็นจริง					บทบาทที่คาดหวัง				
		ไม่มีการปฏิบัติ 0	ปฏิบัติน้อย 1	ปฏิบัติปานกลาง 2	ปฏิบัติมาก 3	ปฏิบัติมากที่สุด 4	ไม่ควรปฏิบัติ 0	ควรปฏิบัติน้อย 1	ควรปฏิบัติปานกลาง 2	ควรปฏิบัติมาก 3	ควรปฏิบัติมากที่สุด 4
41	ส่งเสริมให้มีการอบรมสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมที่ดีงาม.....										
42	ส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดกิจกรรมด้านการกีฬาและงานรื่นเริงให้กับชุมชน.....										
43	ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความคิดริเริ่ม พัฒนาปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น.....										
44	สนับสนุนให้ชาวบ้านคิด วิพากษ์วิจารณ์ และประเมินข่าวสารข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วยตนเอง.....										
45	<u>การสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน</u> ส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์.....										
46	ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์สำหรับบริโภคในครัวเรือน.....										
47	ส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในการปรับปรุงอาชีพและพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น.....										
48	สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มผู้สนใจอาชีพต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน.....										

[illegible]

[illegible]

ข้อ	บทบาทของพัฒนากร	บทบาทที่เป็นจริง					บทบาทที่คาดหวัง				
		ไม่ทำ 0	ทำน้อย 1	ทำปานกลาง 2	ทำมาก 3	ทำมากที่สุด 4	ไม่ทำ 0	ทำน้อย 1	ทำปานกลาง 2	ทำมาก 3	ทำมากที่สุด 4
64	เป็นที่ปรึกษาให้ความร่วมมือแก่ประชาชนใน การดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ.....										
65	ประสานกิจกรรมการพัฒนาให้ประชาชน สร้างสาธารณสมบัติเพื่อให้ประโยชน์ร่วมกัน และช่วยกันดูแลรักษา.....										
66	ประสานงานเพื่อประเมินผลกิจกรรมหรือ โครงการต่าง ๆ ที่แต่ละหน่วยงานเข้าไป ดำเนินการอยู่ในหมู่บ้าน ตำบล.....										
67	เผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ที่เป็นประโยชน์ และประชาสัมพันธ์งานพัฒนาชุมชนด้วยวิธีการ จัดทำเอกสาร เช่น สมุดกิตติ จดหมายข่าว จูลสาร และเอกสารต่าง ๆ แก่ประชาชน ทั่วไป.....										
68	ส่งเสริมสนับสนุน ขอความร่วมมือจาก หน่วยงานของรัฐ เอกชน และชาวบ้านตั้ง กองทุนขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล เช่น กองทุน พัฒนาเด็ก กองทุนพัฒนาเยาวชน และกองทุน พัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น.....										

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นถึงปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงานตามบทบาท
ของพัฒนากร

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อมูลแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงานตาม
บทบาทของพัฒนากร

1. ในการปฏิบัติงานตามบทบาทของพัฒนากรที่ท่านทำอยู่ในปัจจุบันประสบกับปัญหา อุปสรรค
อย่างไรบ้าง

ก.
.....

ข.
.....

ค.
.....

ง.
.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติงานตามบทบาทของพัฒนากรในปัจจุบันอย่างไรบ้าง

ก.
.....

ข.
.....

ค.
.....

ง.

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์ อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มศว. ประสานมิตร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เสนาสู อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มศว. ประสานมิตร
3. ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ผู้อำนวยการกองอาสาพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน
4. ดร.ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน
5. ดร.สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา กองส่งเสริมเผยแพร่ กรมการพัฒนาชุมชน
6. นายพิสันต์ ประทานเขาวโน กองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน

การศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ที่สัมพันธ์กับการศึกษาระบบโรงเรียน
ในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3

บทคัดย่อ
ของ
สุกิจ กลิ่นแก้ว

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
กันยายน 2531

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวังที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียนของพัฒนากร โดยจำแนก ตามตัวแปร 4 ประการ คือ เพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรง ตำแหน่งพัฒนากร และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพัฒนากร ในการปฏิบัติงานที่สัมพันธ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ พัฒนาการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ พัฒนาชุมชนเขต 3 จำนวน 260 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 68 ข้อ แต่ละข้อเป็นคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพัฒนากร โดยแยกเป็น 2 ลักษณะ คือ บทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวัง ซึ่งแต่ละบทบาทแบ่งคำถามออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) การจัดเตรียมชุมชนเพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนา (2) การจัดตั้งและ พัฒนาองค์กรประชาชน (3) การพัฒนาคุณภาพของประชาชน (4) การสร้างเสริม อาชีพและรายได้ของประชาชน และ (5) การประสานกิจกรรมพัฒนาระหว่างหน่วย งานต่าง ๆ การเก็บข้อมูลใช้วิธีส่งทางไปรษณีย์ถึงพัฒนากรกลุ่มตัวอย่างโดยตรง จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งสิ้น 260 ฉบับ ได้รับฉบับที่สมบูรณ์กลับคืนมา 252 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.92 ของแบบสอบถามทั้งหมด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยการทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ทางเดียว

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. พัฒนาการในพื้นที่พัฒนาชุมชนเขต 3 มีบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาท ที่เป็นจริง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้าน และโดยส่วนรวมทุกด้าน
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงของพัฒนากรโดยส่วนรวมอยู่ใน ระดับ "มาก" ซึ่งบทบาทที่พัฒนากรมีความคิดเห็นว่าได้ปฏิบัติมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่

- 1) สนับสนุนคณะกรรมการสภาตำบลในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล
- 2) เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการสภาตำบล
- 3) สนับสนุนให้มีการคัดเลือกอาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน
- 4) ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์

เพื่อการผลิต

- 5) สนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญ และจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์

เพื่อการผลิต

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังของพัฒนากรโดยส่วนรวมอยู่ในระดับ "มากที่สุด" ซึ่งบทบาทที่พัฒนากรคาดหวังว่าควรปฏิบัติมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่

- 1) ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์

เพื่อการผลิต

- 2) สนับสนุนให้ประชาชนเห็นความสำคัญ และจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์

เพื่อการผลิต

- 3) สสำรวจ และเก็บข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ตำบล เพื่อใช้สำหรับ

วางแผนการพัฒนา

- 4) เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการสภาตำบล
- 5) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม หรือโครงการ

เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

4. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงโดยส่วนรวม ไม่พบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของพัฒนากรที่มีเพศต่างกัน ส่วนพัฒนากรที่มีวุฒิทางการศึกษา ระดับอายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากรต่างกันนั้น พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังโดยส่วนรวม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาตัวแปรด้านเพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร

6. การเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังในการปฏิบัติงานของพัฒนากร เมื่อพิจารณาตามตัวแปรด้านเพศ วุฒิทางการศึกษา อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพัฒนากร พบว่า พัฒนากรแต่ละกลุ่มตัวแปรมีบทบาทที่คาดหวังทั้งรายด้าน และโดยส่วนรวมสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

7. ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงานของพัฒนากรที่สำคัญได้แก่เรื่องต่อไปนี้ คือ (1) งบประมาณสนับสนุนการจัดทำกิจกรรม/โครงการ มีน้อย (2) การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาของประชาชน (3) การประสานงานของเจ้าหน้าที่ (4) การปฏิบัติงานตามนโยบาย (5) โครงการที่ได้รับอนุมัติ ลำบาก ไม่เหมาะสมกับฤดูกาล (6) ค่าใช้สอย (7) พื้นที่รับผิดชอบมาก (8) ระยะเวลาที่กำหนดให้ปฏิบัติงาน (9) ผู้บังคับบัญชาขาดความยุติธรรม (10) ผู้นำหมู่บ้านขาดภาวะการเป็นผู้นำที่ดี และ (11) ขาดการประสานงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยเหนือ ตามลำดับ

8. ข้อเสนอแนะของพัฒนากรในการปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ ได้แก่ (1) ควรสนับสนุนงบประมาณดำเนินกิจกรรม/โครงการ ให้มากขึ้นกว่าเดิม (2) เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ (3) เพิ่มค่าตอบแทน (4) จัดเจ้าหน้าที่ออกติดตาม นิเทศก์งาน (5) จัดอัตรากำลังให้เหมาะสม (6) จัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ และวัสดุทัศนูปกรณ์สำหรับการฝึกอบรม (7) ลดระบบการรายงานที่ซับซ้อนลง (8) จัดให้มีเจ้าหน้าที่ธุรการประจำแผนก (9) ให้ประชาชนมีโอกาสตัดสินใจในการทำงานด้วยตนเอง (10) การรู้ข้อมูลของพัฒนากร และ (11) การเป็นแบบอย่างในการพัฒนาที่ดีแก่ประชาชน ตามลำดับ

A STUDY OF ACTUAL AND EXPECTED ROLES
OF COMMUNITY DEVELOPMENT WORKERS RELATED TO NONFORMAL EDUCATION
IN THE COMMUNITY DEVELOPMENT REGION III

AN ABSTRACT

BY

SUKICH GLEEPKAOW

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

September 1988

The purposes of this study were twofolds. Firstly, it was aimed to investigate and to compare actual and expected role of community development workers in relation to nonformal education, distinguished by 4 variables, namely : gender, education, age and number of years in service. The study also attempted to explore various problems which hinder the implementation of nonformal education activities on the part of community development workers.

The sample group comprised 260 community development workers randomly selected from the community development region III. The instrument used in the study was a questionnaire consisting of 68 items divided into 5 areas : (1) community preparation as prerequisite to development, (2) establishment and development of villagers' organization, (3) educating the villagers, (4) vocational training for villagers and (5) providing cooperative efforts among other development agencies. The questionnaires were mailed to the selected respondents. The return rate was 96.92 percent. The following statistics were employed, namely : frequency - distribution, percentage, arithmetic mean, standard deviation, t-test and One Way Analysis of Variance.

The results of this study could be summarised as follows :

1. The expected roles of community development workers were higher than the actual roles in all 5 aspects.

2. The actual roles of community development workers were high in 5 following activities.

- 2.1 Supporting the Tambon council in constructing development plans.

- 2.2 Participating in Tambon council and village committee meetings.

2.3 Facilitating in searching of the local volunteer leaders.

2.4 Educating villagers in an attempt to establish saving funds which will enhance local production.

2.5 Providing assistance in establishing saving funds which will enhance local production.

3. The expected roles of community development workers were high in 5 following activities :

3.1 Educating villagers in an attempt to establish saving funds which will enhance local production.

3.2 Providing assistance in establishing saving funds which will enhance local production.

3.3 Collecting data essential for planning.

3.4 Participating in Tambon council and village committee meeting.

3.5 Encouraging villagers to participate in development activities.

4. When the opinions on actual roles of the community development workers were compared, it was found that the community development workers with different genders were not statistically different, but those with difference in education, age and number of years in service were significantly different in their opinion.

5. There was no significant difference in the expected roles of community development workers who were different in education, age and number of years in service.

6. When the expected roles and the actual roles of the community development workers were compared, it was found that the actual roles were significantly higher than the expected roles.

7. The problems and obstacles encountered by community development workers included the following : (1) lack of budget, (2) low level of peoples's participation, (3) lack of cooperation among the officials, (4) inability to reach the goal of work, (5) delay in project approval, (6) insufficient allowances for community development workers, (7) too large area under responsibility, (8) time limitation, (9) injustice from supervisors, (10) lack of leadership on the part of villagers and (11) lack of top-down cooperation.

8. The community development workers recommended that : (1) the supporting funds be increased, (2) working performance of community development workers be improved, (3) honorarium be increased, (4) supervision be effectively improved, (5) development personnel be adequately provided, (6) equipment, audio - visual aids and training material be adequately provided, (7) reporting procedures be reduced to minimum, (8) clerical staff be sufficiently provided, (9) villagers' opportunities in decision - making be provided, (10) community development workers be provided with information through and (11) community development workers to be served as good models for villagers.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นายสุกิจ กสิบแก้ว

วัน เดือน ปีเกิด 30 พฤษภาคม 2501

สถานที่เกิด อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ที่อยู่ปัจจุบัน 1 หมู่ 7 ตำบลเจียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2516 ระดับมัธยมศึกษา (ม.ศ. 3)

จากโรงเรียนสุรวิทยาคาร จังหวัดสุรินทร์

พ.ศ. 2518 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. 5 แผนกศิลป์)

จากโรงเรียนวัดบวรนิเวศ กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2522 ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) การประถมศึกษา (เกียรตินิยมอันดับ 2)

จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

พ.ศ. 2530 นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.)

จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2531 การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) การศึกษาผู้ใหญ่

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2522 อาจารย์ 1 โรงเรียนพนมไพรวิทยาคาร อำเภอพนมไพร

จังหวัดร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2524 อาจารย์ 1 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสุรินทร์

พ.ศ. 2525 - ปัจจุบัน นักพัฒนาชุมชน 4 ที่ทำการพัฒนาชุมชนอำเภอกาบเชิง
จังหวัดสุรินทร์